

Funded by
the European Union

МЕТОДИЧЕСКИ МАТЕРИАЛ

Програма за обучение за учители,
подпомагащи даровити
и талантиливи ученици (GATE)

2022 - 2024

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Информация за проекта

Проектът е разработен по програма „Еразъм“.

KA220 – Партньорства за сътрудничество в училищното образование

2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

 www.gate2gifted.eu

 [Gate2gifted](https://www.facebook.com/Gate2gifted)

Период: 01.01.22 - 30.04.2024

Партньори на проекта:

1. VšĮ "eMundus" (Публична институция "eMundus"), Литва
2. Vytauto Didžiojo Universitetas (Университет Vytautas Magnus), Литва
3. Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola (ISMA) (ISMA Университет за приложни науки), Латвия
4. Зинев Арт Технологии (Zinev Art Technologies), България
5. מרכז רון ורדי (Център Рон Варди), Израел

Информация за контакт на координиращата институция на проекта

VšĮ "eMundus"

Каунас, Литва

 emundus.lt

 info@emundus.lt

 [emundus.lt](https://www.facebook.com/emundus.lt)

Автори на методическите материали:

Вида Дръсуге, Нида Юозаитиене, Йехуда Хамовиц, Кристина Кондротиене, Рута Куодиене, Дойна Присакару, Зорница Станева, Егле Тоторитиене, Ивана Цветкова, Диана Змицеревска

Сътрудници методически материали :

Едита Рудмините, Мартин Свирчев

Редактори на методическите материали

Зорница Станева, Мартин Свирчев

Дизайнер на методически материали

Года Джосит

creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/

Съдържание

Предговор.....	6
Въведение	8
ОТКЪДЕ ЗАПОЧНА GATE: ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОЕКТ “ДАРОВИТИТЕ”	10
1.1. Представяне на проект “Даровитите”	11
1.1.1. Предистория и контекст.....	11
1.1.2. Обща цел и специфични цели на цялостния проект.....	14
1.1.3. Основни компоненти на проекта.....	16
1.1.4. Резултати	18
1.2. Ценности на GATE и очаквано въздействие: Изчерпателен преглед	20
1.2.1. Основни ценности на програмата	20
1.2.2. Очаквано въздействие	21
1.3. Структурата на методическия материал на GATE	23
1.3.1. Разбиране на преподаването на даровити деца	23
1.3.2. Образът и характеристиките на учителя на талантиливи деца	24
1.3.3. Техники на преподаване и стратегии за учене.....	25
Източници.....	27
ИЗУЧАВАНЕ НА СРЕДАТА НА ДАРОВИТИТЕ	28
Въведение	29
2.1. Даровитото дете	30
2.1.1. Определения за даровитост и даровитото дете.....	30
2.1.2. Типове даровити деца	34
2.1.3. Оценяване, тестване и идентифициране на даровитото дете	39
2.1.4. Характеристики, поведение и общителност на даровитото дете	45
2.2. Социалната инфраструктура на даровитото дете.....	52
2.2.1. Характеристики на семействата, в които расте талантиливото дете	52
2.3. Какво можем да очакваме от едно талантиливо дете?	54
2.3.1. Академични способности, темп на учене, трудности в ученето	54

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

2.3.2. Индивидуално и социално поведение	56
2.3.3. Талантливото дете след завършване	59
Източници.....	60
ОБРАЗЪТ И ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА УЧИТЕЛЯ НА ТАЛАНТЛИВИ ДЕЦА	61
Увод.....	62
3.1. Характеристики на учителя на талантлив деца: произход и образование	63
3.1.1 Основа на подходящия учител за даровити деца.....	66
3.2. Модели, идентифициращи ефективния учител.....	76
3.2.1 Разопаковане на ефективното преподаване: Характеристики и въздействие върху представянето на учениците	76
3.2.1 Индикатори за ефективност	77
3.2.2 Измерители за ефективност в учителската професия	79
3.2.3 Модели за оценка на ефективността на учителя	80
3.3 Основи и прилагане на програми за обучение на таланти.....	90
3.3.1 Ключови аспекти на образованието на таланти	90
3.3.2 Организация на дейностите	91
3.3.3 Индивидуална и групова работа с даровити деца.....	92
3.3.4 Очаквания по отношение на качеството на дейностите	99
Източници.....	100
МЕТОДИ НА ПРЕПОДАВАНЕ, ТЕХНИКИ И СТРАТЕГИИ В ОБУЧЕНИЕТО НА ТАЛАНТИ	102
Увод.....	103
4.1. Класната стая с таланти	105
4.1.1. Разбиране	105
4.1.2. Класната стая за таланти като естествена среда за развитие	106
4.1.3. Приобщаващата класна стая	109
4.2. Преподаване и учене с таланти: техники и стратегии.....	111
4.2.1. Да станеш учител на даровити деца	111
4.2.2. Педагогически практики в обучението на таланти	113
Източници:	121

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

4.2.3. Стратегическа педагогика за таланти: Създаване на ефективни подходи за преподаване	123
4.3. Учебната програма за таланти	154
4.3.1. Процес на разработване на учебна програма	154
4.3.2. Адекватната структура	155
4.3.3. Основата	156
4.3.4. Механизмът	157
4.3.5. Пресечната точка на методите на преподаване и предметите в учебната програма за таланти	158
Източници	162

Предговор

„Блажени са тези, които виждат красиви неща на скромни места, където другите хора не виждат нищо.“ Камил Писаро

Резултатът от милиарди години еволюция е човечеството. Ние сме уникални в нашето разнообразие, поради нашата интелигентност, изобретателност и способност за промяна. И все пак, парадоксално, ние често се страхуваме от самото разнообразие, което е било движеща сила на тази еволюция. Ние се колебаем да излезем извън границите на конвенционалното мислене, да предизвикаме общоприетите истини и да прегърнем собствената си чувствителност.

Тези колебания и негъвкавост могат да бъдат особено въздействащи върху даровитите деца. Даровитите деца са сложна комбинация от разнообразие, нестандартно мислене и фина чувствителност. Те представляват живи примери за огромния потенциал, който съществува, и напомнят какво е възможно, когато имаме смелостта да мислим извън рамките.

Всяко дете е безценно, една от малкото общоприети истини, които никога не трябва да бъдат оспорвани. Тъй като всички деца са огледало на нашето общество, отразявайки не само нашите ценности и вярвания, но и нашите надежди и стремежи за бъдещето. Те представляват нашия вътрешен потенциал и обещание за това, което сме способни да станем. Това важи особено за много талантливи деца, чиито забележителни умения осигуряват прозорец към границите на човешкия потенциал.

Със своите изключителни когнитивни способности и силно любопитство, талантливите деца маркират нова граница в човешката еволюция. Те са защитници на човешкия прогрес, винаги се стремят да разширят нашето разбиране и знания. Техните оригинални гледни точки и творчески концепции имат силата да повлияят на развитието на нашето общество в бъдеще.

Въпреки това, тези изключителни деца често се оказват неразбрани и маргинализирани, техните уникални способности се разглеждат като различия, вместо да бъдат прегръщани. Те предизвикват статуквото, поставят под съмнение общоприетите истини, изправят се както срещу своите връстници, така и срещу възрастните и усещат света около себе си със задълбочена чувствителност, която може да бъде поразителна.

Въпреки че талантливите деца могат да проявяват изключителни интелектуални способности, важно е да запомните, че те все още са деца. Като всички деца, те притежават набор от силни и слаби страни, мечти и страхове, любопитство и незаинтересованост.

Даровитите деца също участват в универсалните дейности на детството - играят, мечтаят, представят си. Тяхното любопитство често няма граници и те се наслаждават на радостта от изследването. Те са дълбоко загрижени за света около тях.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Те изпитват всяка емоция, която човек може да притежава, от щастие до тъга. Те не са имунизирани срещу самотата и грешното общуване. Те също имат моменти, когато се чувстват демотивирани, отегчени и обезсърчени.

Отражението, което виждаме в тези таланти деца, разкрива и предизвикателствата, пред които сме изправени като общество. Показва ни пропуските в нашата социална и образователна система, необходимостта от по-приобщаващи и персонализирани учебни преживявания и значението на подхранването на уникалните способности и индивидуален потенциал на всяко дете.

Въпреки че е предизвикателство да се посочи точен брой даровити деца, които остават незабелязани, важно е да се отбележи, че много от тях по света остават непризнати и неподкрепени. Това се дължи на широк набор от сложни елементи и сложно разнообразие от фактори, включително, но не само, социални погрешни схващания относно даровитостта, неадекватни образователни подходи, оскъдни ресурси.

Освен това много таланти деца може да не се вписват в традиционните образователни рамки, което води до пренебрегване или неразбиране на техните таланти. Те могат също така да се сблъскат със социални и емоционални предизвикателства, които могат да попречат на напредъка им, ако не бъдат адресирани правилно.

По същество всяко талантиво дете, което не е признато или подкрепено, представлява загубена възможност за обществен напредък и човешка еволюция. Тези деца имат потенциала да стимулират иновациите, да решават сложни проблеми и да допринасят значително за своите общности и света като цяло.

Ето защо е изключително важно обществата да повишат осведомеността и да инвестират в идентифицирането на даровитите деца. Наша отговорност е да преодолеем стереотипите и да прегърнем невероятния потенциал на техните умове. Трябва да създадем среда, в която се подхранват техните уникални способности, в която те се насърчават да задават въпроси, да изследват и да въвеждат иновации без страх от осъждане или неразбиране. Трябва също така да признаем техните борби, като им предоставим насоките и подкрепата, от която се нуждаят, за да преминат по своето уникално пътуване. Това включва не само усъвършенствани образователни ресурси, но и емоционална подкрепа и разбиране.

Учителите играят ключова роля и носят огромна отговорност. Учителите, които са проницателни, емпатични и искрено се интересуват от своите ученици, играят незаменима роля в насочването на всички деца, особено на тези, които са таланти. Тяхното уникално положение им позволява да насърчават интелектуалното и емоционалното израстване на тези деца. Ето защо е изключително важно да се застъпваме и да инвестираме в тяхното професионално развитие.

Като предоставяме на учителите знания и умения да разбират и отговарят на уникалните нужди на даровитите деца, можем да гарантираме, че тези деца не са само са

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

академично предизвикани, но и емоционално подкрепени. Този холистичен подход към образованието е от ключово значение за подпомагане на талантливите деца да достигнат пълния си потенциал.

Освен това, като насърчаваме култура на непрекъснато учене и професионално израстване сред учителите, можем да гарантираме, че нашите образователни практики се развиват заедно с разбирането ни за даровитостта. Това не само е от полза за талантливите деца, но обогатява учебната среда за всички ученици.

По същество, чрез овластяване на учителите, ние овластяваме нашите деца, оформяйки бъдеще, в което всяко дете има възможност да блесне.

Ръководител проект, Вида Дръсуге

Въведение

В оживения пейзаж на европейското образование, GATE – Програма за обучение на учители в подкрепа на даровити и талантливи ученици, трансформиращ проект по Еразъм+ KA2, KA220-SCH партньорство за сътрудничество в училищното образование, проект ref. №: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713, представлява съвместно начинание включващ 5 партньора по проекта от 4 държави и повече от 40 асоциирани партньора, които ни подкрепят в тестването, оценяването, използването на резултатите и материалите, които разработихме, както и в разпространението и устойчивостта на проекта.

Като признаваме значението на повишаването на осведомеността сред учители, директори, политици, родители и по-широката общност относно уникалните нужди, предизвикателства и потенциал на даровитите и талантливи ученици се стремим да подобрим компетенциите и уменията на учителите в началното образование да помагат на даровитите и талантливите ученици (на възраст 8-11 години) да развиват пълния си потенциал и да процъфтяват. Методическият материал по проект GATE, един от основните му интелектуални резултати, представлява книга, която служи като изчерпателно ръководство за разнообразна аудитория, включително учители, директори, политици, родители и по-широката общност. Тя предоставя на учителите ефективни стратегии за преподаване, както и решения на проблема с недостатъчните постижения на талантливите и даровитите ученици чрез справяне с всеки от рисковите фактори.

Първата част служи като въведение, прозорец към света на проекта „Даровитите“. Тя изяснява предисторията, контекста, целите, основните компоненти и резултатите от проекта, като по този начин поставя основата (сцената) за следващите раздели. Тя също така очертава основните ценности на програмата и очакваното въздействие, което се очаква да има.

Втората част отвежда читателя в средата на даровитите, изследвайки света на талантливото дете. Тя предоставя нюансирано разбиране на даровитостта, обсъждайки

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

дефиниции, характеристики, видове и как да идентифицираме даровито дете. Тя допълнително изследва социалната инфраструктура около него и очертава какво може да се очаква от талантливо дете по отношение на академични способности, темп на учене и индивидуално и социално поведение.

Третата част рисува образа на талантливия детски учител. Обсъждат се неговите характеристики, произход, образование, професионални и дидактически способности. Тя също така обхваща еволюцията от традиционен учител към учител, способен да отговори на уникалните нужди на даровитите деца и представя модели за идентифициране на ефективни учители.

Последната част на книгата представя техники на преподаване и стратегии за учене. Тя обсъжда основополагащи механизми и подходи в преподаването и ученето на таланти, включително холистично-когнитивния подход, социално-емоционалния подход и баланса между ориентацията в класа и индивидуалната ориентация на учениците и др. Тя също така обсъжда структурата на учебна програма, пригодена (адекватна) за даровити деца.

В тази книга се подчертава значението на привличането на вниманието към специалните изисквания, трудностите и потенциала на талантливите ученици. Тя се стреми да увеличи (повиши) компетенциите и уменията на учителите и наставниците в началното образование, като им позволи да помогнат на талантливите ученици да реализират пълния си потенциал и да процъфтяват. Тя разглежда проблема с недостатъчните постижения сред талантливите ученици, като се справя с всеки от рисковите фактори и въоръжава учителите с ефективни стратегии за преподаване. Тази книга е документация за отдадеността на проекта за предоставяне на талантливите ученици на приобщаваща и подкрепяща учебна среда.

ОТКЪДЕ ЗАПОЧНА GATE: ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОЕКТ “ДАРОВИТИТЕ”

Д-р Йехуда Хамовиц (Център Рон Варди), Вида Дръсуге (VšJ “eMundus”), Зорница Станева (Зинев Арт Технологии), Дойна Присакару (VšJ “eMundus”)

Първоначалният раздел функционира като въвеждащ преглед, предоставящ представа за проекта Даровитите. Той разяснява историческия контекст, целите, ключовите компоненти и резултатите на проекта, като по този начин създава основата за следващите раздели. Освен това, той очертава основните ценности на програмата и очакваното въздействие, което тя цели да постигне.

1.

1.1. Представяне на проект “Даровитите”

1.1.1. Предистория и контекст

Проектът GATE (Програма за обучение на учители за подкрепа на даровити и талантиливи ученици) се появи като отговор на неотложната необходимост от справяне с недостатъчните постижения сред даровитите и талантиливи ученици. Базиран на изследванията и международното сътрудничество, GATE започна с признанието, че традиционните образователни системи често не успяват да отговорят на уникалните нужди на високоспособните учащи. Произхожда от колективно признание за значението на подхранването на потенциала на талантиливите ученици за стимулиране на обществения прогрес и иновациите.

През последните десетилетия се наблюдава последователно нарастване на интереса към феномена на слабите постижения сред даровитите и талантиливи ученици, като в последните години той се увеличи значително. Това повишено внимание се дължи на няколко ключови фактора, включително промени в глобалната икономика и бързия напредък на технологиите. Развиващият се характер на пазарите на труда, особено в напредналите страни, подчертава нарастващото значение на уменията и знанията в областта на науката, технологиите, инженерството и математиката, като 75% от най-бързо развиващите се професии изискват умения и знания в STEM ¹([White, E., & Shakibnia, A. F., 2019](#)). Прогнози, предвиждащи значителни загуби на работни места заради автоматизацията и развитието на изкуствения интелект (AI) през следващите две десетилетия 40% от настоящите професии ([White, E., & Shakibnia, A. F., 2019](#)), съчетани с опасенията, че западните страни изостават от азиатските си партньори в критични теми за иновации, подхраниха конкурентните безпокойства в цяла Европа.

Гарантирането, че всички ученици достигат пълния си потенциал в рамките на образователната система, е от първостепенно значение за устойчивото развитие на всяко общество. За да се увеличи максимално производителността и устойчивите иновации, установяването на ефективни образователни практики е основен приоритет, съгласно [политическата рамка на ЕС \(ET 2020\) по отношение на образованието](#).

Бъдещите професионалисти трябва да придобиват умения и знания по ефикасен начин, за да стимулират еволюцията на Европа и да разширяват напредъка. Образованието на

¹ STEAM е акроним на наука, технология, инженерство, изкуство, математика

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

даровити и талантливи ученици е от решаващо значение, тъй като те притежават потенциала да станат бъдещи новатори ([Subotnik & Rickoff, 2010](#)).

Въпреки това, проучвания като това, проведено от Ofsted в Обединеното кралство (2013 г.) разкриват, че над 40% от участващите училища съобщават, че техните най-способни ученици не постигат своя потенциал. Националната асоциация за талантливи деца (NAGC) подчертава недостатъчните постижения (несъответствие между способности и постижения) сред даровитите и талантливи ученици като често срещано явление в глобален мащаб, което трябва да бъде разгледано.

Според Програмата на ОИСП за международно оценяване на ученици (PISA), представянето на литовските ученици по предмети по грамотност и STEM е от 10 до 5 точки под средното за ОИСП ([PISA, 2018 г.](#)). Подобни резултати могат да бъдат намерени за България (където представянето на учениците е между 67 и 55 точки под средното) и Латвия, където учениците получават добри резултати по математика, но слаби постижения по грамотност и природни науки (между 10 до 5 точки под средното). Нарастващият натиск на глобализацията, икономическата конкурентоспособност и незадоволителните резултати от представянето на учениците доведоха до повишен фокус върху академичните постижения на даровити и талантливи ученици, които имат потенциала да станат иноватори и лидери на бъдещето.

Даровитостта и талантът се дефинират като „производителност, която е ясно в горния край на разпределението в конкретна област на таланта, дори в сравнение с други високо функциониращи индивиди в тази област“ ([Subotnik et al., 2011](#)). Въпреки това, дори когато се признае, че учениците са способни да представят подобни резултати, те често не успяват да изразят пълния си потенциал. Тези случаи се наричат „неуспели таланти“.

Неуспеваемостта на даровитите, широко разпространен проблем в рамките на образователните системи, се характеризира с това, че те не успяват да достигнат пълния си потенциал. Изследователите са идентифицирали три основни области, допринасящи за това явление: мотивация, емоция и възприятие в училище. Тези деца често проявяват по-ниски нива на мотивация, изпитват безпокойство, свързано с академичните постижения и липса на емоционална ангажираност. Освен това неудовлетвореността от образователните програми в основното и средното образование и предполагаемата липса на подкрепа от страна на учителите допълнително утежняват тези предизвикателства.

Основните потенциални причини са:

- липса на интерес към учебната програма поради липса на предизвикателен и увлекателен материал.
- ниски очаквания на учителите.
- липса на възможност за признание поради неравносложно положение.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- психологически/социални проблеми, както и недиагностицирани обучителни затруднения.

Друг важен проблем е този за признаването, особено сред учениците в неравностойно положение или тези с недиагностицирани обучителни увреждания. Много учители нямат необходимите инструменти и обучение за ефективно идентифициране на даровитостта, което изостря проблема с недостатъчните постижения.

Проучванията в тази област ясно показват, че общността на „талантливите“ ученици има специфични нужди, изискващи специфични (специални) методи на преподаване и персонализирана предизвикателна учебна среда.

С ограничено време и нарастващ натиск за адаптиране към по-високи образователни изисквания, наблягайки на критичното мислене и решаването на проблеми, за разлика от ученето наизуст, учителите поемат отговорността да се съобразят с уникалните нужди и изисквания на своите изключителни ученици. За да извлекат максимума от времето си - както за тях, така и за техните ученици - учителите трябва да чувстват, че времето им е добре и ефективно прекарано.

Изследване ([Khalil & Accariya, 2016](#)) подчертава значението на учителите, които се занимават с даровити и талантливи ученици, да притежават качества като:

- Осъзнаване на когнитивните и емоционални потребности на даровитите и талантливи ученици.
- Познаване на методите на обучение, подходящи за високо способни учащи.
- Липса на подходящи средства, практически дейности за даровити и талантливи ученици.
- Способност за пробуждане на интелектуално любопитство и ентузиазъм за учене на учениците.
- Високо ниво на енергия, ентузиазъм, увереност и находчивост.
- Готовност за търсене на експерти за допълване на програмата, когато е необходима допълнителна експертиза.
- Способност за организиране и управление на обучението, за да се осигури баланс между структура и гъвкавост.
- Отвореност към иновациите и приемане на различно, творческо мислене.
- Способност за улесняване на независимостта на учениците и развитието на лична отговорност за собственото им обучение.
- Желание за продължаване на обучение за необходимо професионално разбиране и компетентност.

В проекта GATE партньорството се стреми да отговори на тези нужди чрез дейности, обучение, разработване на учебни и дидактически материали и учебна програма, тъй като

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

всички тези действия и изследвания биха положили основите за разбиране на ефективните и значими качества на учители от класове с таланти.

Освен това изследванията ще се съсредоточат върху проследяването, подбора и преодоляването на празнината, за да доведат тези учители до пълно ефективно представяне в класната стая, особено като се има предвид контекстът на пандемията от COVID-19 и последиците от нея върху образованието. Дигитализацията на образованието в много страни оказва голямо влияние върху ефективността и ефикасността на традиционните методи на преподаване (NaN, Neanias project).

Reimers, F. M., & Schleicher, A.,(2020) твърдят, че загубата на знания води до загуба на умения/производителност, което предполага отрицателни икономически последици за бъдещите общества поради ефекта на COVID19 върху образованието.

GATE подчертава неотложната необходимост от ускоряване и ефективно и ефикасно подобряване на способностите и уменията на най-способните ученици, тъй като е от съществено значение за смекчаване на негативните последици от COVID-19 върху бъдещите общества.

В заключение, като се занимава с важни елементи като ангажираност на учебната програма, очаквания на учителите и системи за подкрепа, проектът GATE се стреми да се справи с недостатъчните постижения сред талантливите ученици. Предвид пречките, създадени от пандемията COVID-19, GATE има за цел да намали разликата в постиженията, като предостави на учителите специализирани стратегии и обучение. С целенасочени изследвания и намеса, GATE има за цел да постави основите за развитието (образованието) на талантливи ученици, които могат да водят до социална промяна и иновации, осигурявайки по-добро бъдеще за всички.

1.1.2. Обща цел и специфични цели на цялостния проект

Проектът „Програма за обучение на учители за подкрепа на даровити и талантливи ученици“ (GATE), разработен по програма „Еразъм+“, има за цел да подобри компетенциите и уменията на учителите в началното образование, за да помогнат на даровитите и талантливи ученици (на възраст 8-11 години) да развият пълния си потенциал и да процъфтяват. Както и да се решат проблема с недостатъчните постижения на талантливите и даровитите ученици, като преодолеят всеки от рисковите фактори, като същевременно подсили учителите с ефективни стратегии за преподаване.

Това, което също е важно за проекта GATE е да:

- Състави адаптирани глокализирани програми, подходящи за проследяване, подбор, преподаване и образование на даровити деца в страните партньори.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- Даде на децата от всички слоеве на обществото справедлив и равен шанс да изявят своите качества и способности.
- Развие възприятие за лично съвършенство, морална и социална отговорност и лична ангажираност към средата и към другите.
- За да постигне общата си цел и основните обективни цели, за да отговори на многостранните предизвикателства, проектът GATE ще постигне следните специфични цели:

а. Да се разработи иновативна методология на преподаване, подкрепяща когнитивните и емоционални нужди на даровитите и талантиви ученици; Тъй като настоящите методологии на преподаване, възприети в повечето училища, не успяват да отговорят на нуждите им, проектът GATE ще има за цел да преодолее този проблем чрез предефиниране на правилните практики, които учителите трябва да следват, за да увеличат максимално потенциала на своите ученици. Методологията, разработена в рамките на този проект, ще бъде създадена в съответствие с холистичен подход, насочен както към когнитивните, така и към емоционалните нужди на даровитите и талантиви ученици чрез интегриране на подхода STEAM със социално-емоционалното обучение (SEL), за да помогне на учениците да развият следните три групи умения, а именно умения за учене, умения за грамотност, житейски умения, наричани още „Уменията на 21-ви век”.

б. Да предостави програма за обучение на учители, която ще им помогне да придобият подходящи знания и умения как да разпознават и обучават даровити и талантиви ученици. Тъй като повечето учители нямат необходимите компетенции и умения, за да им осигурят адекватна подкрепа, за да изразят способностите си и да се почувстват мотивирани, GATE ще се стреми да се справи с този недостиг чрез създаване и тестване на специфична програма за обучение, насочена към развиване на такива умения на учителите в началното образование. Програмата ще се основава на най-новите открития в литературата и ще обучава учители по методологията GATE.

в. Увеличи академичното представяне на талантите с недостатъчен успех в STEAM, както и техните социално-емоционални компетенции. Проектът ще има за цел да повиши резултатите им в STEM и да подобри техните социално-емоционални компетенции чрез обучение на начални учители и възпитатели както от началните училища, така и от образователните центрове за талантиви ученици. Обучените учители ще тестват научената методология в техните училища и центрове, генерирайки незабавно положително въздействие върху даровитите и талантиви ученици в техните класове (NaN, Neanias project).

г. Да повиши осведомеността на учителите, училищния персонал, публичните власти и образователните експерти относно даровитите и талантиви деца. Проектът също така ще има за цел да повиши осведомеността сред целевите групи (учители в началното образование, възпитатели, ученици) и заинтересованите страни (училищен персонал,

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

публични органи, образователни експерти) относно темата за даровитите и талантливи ученици, за да насърчи разпространението и възприемането на нови стратегии, помагачи за намаляване на броя на даровитите и талантливи ученици с по-нисък успех.

Като се насочва към тези ключови области, проектът GATE се стреми да насърчи образователна среда, която дава възможност на талантливите ученици да реализират пълния си потенциал, допринася за по-широки обществени цели за иновации и конкурентоспособност и насърчава справедливост и високи постижения в образованието за всички ученици. Като предоставя възможности за даровити деца да процъфтяват академично, етично и социално, програмата има за цел да култивира поколение от овластени личности, с чувство за граждански дълг и с личен ангажимент към околната среда и социалните каузи, които по този начин ще допринесат положително за обществото и света.

1.1.3. Основни компоненти на проекта

В рамките на изпълнението на трите фази на проекта, няколко ключови компонента са предназначени да подкрепят както учителите, така и даровитите и талантливи ученици, за да подобрят техния образователен опит и да се справят с недостатъчните им постижения.

- Насърчаване на програми за възпитание, които отговарят на когнитивните, емоционалните, социалните и моралните нужди и аспекти на даровитите през годините.
- Разработване на обучение и курсове за учители, които ще обучават тези талантливи деца, позволявайки им да извлекат своя по-висок потенциал.
- Разработване на инструменти за изследване и оценка на програмата и нейния успех, като същевременно се осъществява сътрудничество с други развити страни.
- Проследяване и подбор на талантливи и отлични ученици и насочването им към адекватната програма отговаряща на тях и техните нужди.

Чрез:

а. Разработване на иновативни методологии за преподаване: Програмата подчертава значението на прилагането на базирани на научни изследвания, ориентирани към учениците подходи за преподаване, съобразени с нуждите на талантливи ученици. Чрез интегриране на подхода STEAM и Социално-емоционалното обучение (SEL), GATE насърчава преподавателите да създават ангажиращи и интелектуално стимулиращи учебни преживявания, които отговарят на когнитивните и емоционални нужди на даровитите учащи.

Подробен преглед на методологията на GATE за даровити и талантливи ученици е предоставен в рамките на настоящия: „GATE Методически материал“, който предлага практически насоки за прилагане и интегриране на STEM и SEL, добри практики на

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

преподаване, стратегии за разпознаване на даровитостта и таланта у учениците и използване на цифрови инструменти за преподаване на даровити и талантиливи ученици.

б. Изчерпателни програми за обучение на учители: тъй като е в основата на стратегията GATE, тя предоставя на учителите знанията, уменията и ресурсите, необходими за ефективно разпознаване, подкрепа и предизвикване на талантиливи ученици. Чрез целенасочени програми за обучение преподавателите придобиват представа за идентифицирането на таланта, прилагането на диференцирани указания и насърчаването на социално-емоционалното развитие на талантиливите ученици.

Програмата за обучение на GATE е насочена към учители в началните училища и преподаватели в центрове за таланти, като има за цел да предаде дефинираните умения и да обучи участниците в методологията на GATE. Разделена на теоретични и практически секции, програмата ще предостави на преподавателите знания и инструменти за ефективно ангажиране на талантиливи ученици в STEM и SEL дейности.

Документът за набор от учителски умения на 21-ви век ще очертае твърдите и меките умения, необходими на учителите за ефективно обучение на даровити и талантиливи ученици. Той има за цел да предостави на учителите когнитивните и емоционални компетенции, необходими за успешното прилагане на холистичната методология на GATE, насърчавайки развитието на умения от 21-ви век сред учениците.

в. Проследяване и подбор на таланти: систематично идентифициране и подбор на даровити и изключителни ученици от различни среди. Чрез строги процеси на оценяване и инициативи за разпознаване на таланти, програмата идентифицира ученици с изключителни способности и потенциал в различни области. След това избраните ученици ще бъдат насочени към специализирани програми и образователни пътеки, които са съобразени с техните уникални способности и нужди за развитие.

г. Инструменти за изследване и оценка: програмата за таланти набляга на текущи изследвания и оценка, за да се определи ефективността и резултатите на учениците. Разработването на изследователски методологии и инструменти за оценка позволява на учителите да проследяват напредъка на учениците, да оценяват ефективността на програмата и да идентифицират области за подобрене. Освен това, насърчаването на сътрудничеството с партньори от други държави позволява обмен на най-добри практики, разбиране и иновативни подходи към образованието на талантиливи хора, което подобрява ефективността на програмата и глобалната перспектива.

д. Целеви интервенции и механизми за подкрепа: GATE прилага мерки, насочени към справяне с основните причини за слабите постижения сред талантиливите ученици. Тези интервенции могат да включват обогатяване на учебната програма, персонализирани учебни планове и инициативи за социално-емоционална подкрепа за смекчаване на факторите,

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

допринасящи за по-ниските постижения на талантливи хора и насърчаване на академичните постижения.

е. Сътрудничество и ангажираност на заинтересованите страни: програмата насърчава сътрудничеството между преподаватели, директори, родители и членове на общността за повишаване на осведомеността и създаване на подкрепяща екосистема, благоприятна за цялостното развитие на талантливи ученици. Чрез ангажиране на заинтересованите страни в дискусии, процеси на вземане на решения и образователни инициативи, GATE насърчава споделен ангажимент за подхранване на потенциала на даровитите ученици и максимизиране на техните възможности за успех.

Проектът GATE обхваща многостранен подход за подкрепа на даровити и талантливи ученици и подобряване на техния образователен опит. GATE използва първични изследователски доклади, набор от умения за учители от 21-ви век, методически материали на GATE, програма за обучение на GATE и доклади от тестове, за да информира и насочва своите инициативи.

1.1.4. Резултати

Екипът на проекта GATE разработи два основни резултата (P):

P1 - Методически материали на GATE.

Този резултат включва три основни продукта:

а. Пет национални доклада и 1 транснационален анализ.

Обобщение на констатациите, получени по време на началната изследователска фаза, в която партньорите проучиха мненията, гледната точка и очакванията на учителите в началните училища, преподавателите, персонала, учениците (8-11 г.), изследователите и образованието по отношение на образованието на таланти и какво определя „добрия учител“.

б. Набор от умения на учителя от 21-ви век.

Вторият продукт от този резултат е определението за „Набор от умения на учителя от 21-ви век“, което определя твърдите и меките умения, които учителите, работещи с даровити и талантливи ученици, трябва да притежават, за да гарантират предоставянето на висококачествено образование.

в. Методически материал.

Третият и последен резултат е електронна книга, включваща всички предишни документи заедно с резултатите от кабинетното проучване: а) систематичен преглед на литературата относно методологиите за преподаване, подходящи за даровити и талантливи

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

ученици; б) практическо ръководство в подкрепа на разпознаването на даровитостта и таланта на учениците; в) представяне на национални и международни добри практики; г) описанието на методологията на обучение на GATE за даровити и талантиливи ученици.

P2 - Програма за обучение по GATE.

Пълна програма, целяща да обучи учители в началното образование по методологията на GATE, за да преподават на даровити и талантиливи ученици. Програмата за обучение на GATE се състои от комбинация от теория и практика, за да се увеличи максимално нейният потенциал за обучение. Теоретичната част се основава главно на резултатите от P1, представяйки ползите, които GATE методологията може да донесе при преподаване на талантиливи ученици. По време на теоретичната част на курса учителите научават значително за практиките, поддържащи методологията GATE (т.е. подхода STEAM и социално-емоционалното обучение [SEL]), докато по време на практическата част те изследват сценарии от реалния живот, за да научат правилно поведение, което трябва да възприемат, когато преподават в класове с талантиливи и не само талантиливи ученици или в класове само с талантиливи ученици.

Този резултат включва и две отделни тествания, едното в началните училища, а другото в образователните центрове за талантиливи ученици. Резултатът от тях са двата доклада за ефикасността на методологията на GATE и програмата за обучение на GATE, включително инструкции и съвети как да ги приемете по-добре.

Основни резултати:

1. Програма за обучение GATE;
2. Два доклада от тестването проведено в начални училища и центрове за таланти.

1.2. Ценности на GATE и очаквано въздействие: Изчерпателен преглед

1.2.1. Основни ценности на програмата

Целта и методологията на програмата GATE, която подкрепя даровити и талантиливи ученици, се ръководят от няколко основни ценности. Те включват:

Повишаване на осведомеността

GATE признава значението на повишаването на осведомеността сред учителите, училищните директори, политиците, родителите и по-широката общност относно уникалните нужди, предизвикателства и потенциал на даровитите и талантиливи ученици. Чрез повишаване на осведомеността относно недостатъчните постижения на талантните, уместността на персонализираното преподаване и ползите от подкрепата на талантиливи ученици, програмата цели култура на разбиране, съпричастност и застъпничество за образованието на талантните.

Справедливост и приобщаване

GATE се ангажира да насърчава справедливостта и включването в образованието, като гарантира, че даровитите и талантиливи ученици от различен произход и обстоятелства имат достъп до подходяща подкрепа и възможности. Програмата признава необходимостта от справяне с недостатъчните постижения сред талантливите ученици, особено тези от групи в неравностойно положение или маргинализирани групи, за да се предложат равни шансове и да се отключи пълният им потенциал.

Холистично развитие

GATE възприема холистичен подход към образованието, който признава сложните взаимодействия между когнитивни, емоционални и социални фактори в развитието на талантиливи ученици. Програмата се стреми да подхранва не само академични постижения, но и социално-емоционално благополучие, издръжливост и развитие на характера, позволявайки на учениците да процъфтяват във всички аспекти на живота си.

Съвършенство и иновации

GATE се ръководи от ангажимент за високи постижения и иновации в образованието. Програмата се стреми да разработи и приложи новаторска методология на преподаване чрез интегриране на STEM и SEL подходи и подкрепа на интервенции, които предизвикват традиционните парадигми и вдъхновяват креативността, критичното мислене и уменията за решаване на проблеми сред талантливите ученици.

Практика, основана на доказателства

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

GATE е изграден на основата на доказателства най-добри практики и изследвания, включващи най-новите открития и разбирания от образователната психология, педагогиката и изследванията в областта на образованието на таланти. Програмата подчертава значението на вземането на решения, базирано на данни, непрекъснатото подобряване и стриктната оценка, за да се гарантира, че мерките са ефективни, отзивчиви и съобразени със специфичните нужди на талантливите ученици.

Сътрудничество и партньорство

GATE признава стойността на сътрудничеството и партньорството между заинтересованите страни в образованието, като учители, директори, родители, членове на общността и преподаватели. Програмата насърчава култура на сътрудничество, като използва колективен опит, ресурси и разбиране за създаване на поддържаща екосистема, която увеличава максимално потенциала на талантливите ученици.

Овластяване

GATE се стреми да даде възможност на даровитите и талантливи ученици да поемат управлението на своето учебно пътуване, да преследват страстите и интересите си, да приемат предизвикателствата, да приемат разнообразието и да станат активно насърчаващи промяната в своите общности и извън тях.

1.2.2. Очаквано въздействие

Очакваното въздействие на проекта GATE включва:

а. Създаване на общност от обучени учители, владеещи методологията на GATE:

Чрез цялостна програма за обучение и ресурси учителите придобиват необходимите знания и умения за ефективно разпознаване, подкрепа и обучение на даровити и талантливи ученици. Като придобият умения в методологията на GATE, учителите могат да създадат приобщаваща и обогатяваща учебна среда, която отговаря на разнообразните нужди на талантливите учащи.

б. Подобряване на академичните постижения и удовлетворението сред даровитите и талантливи ученици:

Чрез предоставяне на персонализирана подкрепа, GATE адресира факторите, допринасящи за недостатъчните постижения и неангажираността сред талантливите ученици. В резултат на това от тях се очаква да изпитат подобрени академични резултати, повишена мотивация и по-голямо удовлетворение от своите учебни дейности.

в. Повишена осведоменост сред заинтересованите страни в образованието за уникалните нужди и предизвикателства, пред които са изправени даровитите и талантливи ученици:

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Чрез усилия за популяризиране, разпространение на резултатите от изследванията и съвместни инициативи, проектът има за цел да повиши осведомеността сред учителите, училищния персонал, публичните власти и образователните експерти относно важността на разпознаването и подкрепата на талантливите ученици. Чрез насърчаване на по-задълбочено разбиране на даровитостта, заинтересованите страни могат по-добре да се застъпват за прилагането на ефективни стратегии и мерки.

г. Дългосрочни ползи, включително разпространение на ефективни практики за преподаване, намаляване на недостатъчните постижения сред талантливите ученици и засилено сътрудничество между образователните центрове за даровити ученици и началните училища:

Проектът GATE предвижда няколко дългосрочни ползи за образователната система и обществото. Чрез разпространение на ефективни практики за преподаване, разработени чрез проекта, GATE има за цел да насърчи върховите постижения в образованието на таланти и да намали недостатъчните постижения сред талантливите ученици. Освен това се очаква създаването на общност от обучени учители, владеещи методологията на GATE, да насърчи засиленото сътрудничество между образователните центрове за талантливи ученици и началните училища. Това сътрудничество може да улесни безпроблемния преход на талантливи ученици между различни образователни среди и да насърчи приемствеността в техния опит в обучението. Като цяло тези дългосрочни ползи допринасят за създаването на по-справедлив и подкрепящ образователен пейзаж за даровити и талантливи деца.

В заключение, проектът GATE се стреми да постигне значително въздействие в различни измерения на образованието и обществото, както в краткосрочен, така и в дългосрочен план.

Иновативната методология на преподаване на GATE, целенасочените интервенции и цялостната програма за обучение на учители имат за цел значително да подобрят академичните резултати и постиженията на даровитите и талантливи ученици. Чрез справяне с първопричините за слабите постижения и осигуряване на персонализирана подкрепа, програмата има за цел да помогне на талантливите ученици да достигнат пълния си потенциал, което води до подобрени оценки, мотивация, повишен интерес и цялостни академични резултати.

Чрез интегриране на STEM и компоненти за социално-емоционално обучение (SEL), програмата се стреми да култивира емоционална интелигентност, устойчивост и благополучие сред талантливите ученици. Подобрените социално-емоционални компетенции могат да доведат до подобро самосъзнание, саморегулация и междуличностни умения, допринасяйки за положителни резултати за психичното здраве и цялостното благосъстояние на учениците.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Като се занимава с недостатъчните постижения на талантиливи ученици, особено тези от неравностойно положение или маргинализирани среди, GATE се стреми да намали различията в достъпа до образователни възможности и подкрепа.

Чрез повишаване на осведомеността относно недостатъчните постижения на талантиите, уместността на персонализираното преподаване и ползите от подкрепата на им, програмата се стреми към култура на разбиране, съпричастност и застъпничество за образованието на талантиливи хора.

Освен непосредственото си въздействие, GATE има за цел да насърчи дългосрочна устойчивост и еволюция в областта на образованието на таланти. Целта на програмата е да създаде дълготрайна структура, която може да отговори на нуждите на даровити и талантиливи ученици чрез разпространение на най-добри практики, изграждане на капацитет сред учители и преподаватели и насърчаване на мрежи за сътрудничество. Акцентът на GATE върху овластяването, сътрудничеството и практиките, базирани на доказателства, има за цел да постави основите за по-приобщаващ, справедлив и иновативен образователен пейзаж.

1.3. Структурата на методическия материал на GATE

1.3.1. Разбиране на преподаването на даровити деца

Главата „Разбиране на обучението на даровити деца“ или както ние наричаме областта – „Среда на даровитите“ –се фокусира върху научно изследване на интригуващото царство на даровитите деца, онези необикновени личности, чиито изключителни интелектуални възможности и уникални способности ги отличават в обществото.

Главата се стреми да изясни сложните аспекти, които характеризират талантиливото дете, от основното разбиране за таланта до сложността на идентификацията и социалната динамика.

Тя предоставя проникателен преглед на талантиливото дете и преминава през видни теоретични рамки, предложени от забележителни изследователи като Хауърд Ърл Гарднър, Робърт Дж. Стърнбърг и Джоузеф С. Рензули, всеки от които предлага уникални перспективи за природата на даровития интелект.

Даровитостта, енигматична черта, която пленява изследователи, преподаватели и родители, не подлежи на лесно определение. Това е повече от просто сурова интелигентност; това е сложна комбинация от когнитивни умения, изобретателно мислене и способност за бързо разбиране и овладяване на сложни концепции; това е сложна конструкция, която не е статична.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Тази глава се задълбочава в различните методологии, дефиниции и измервания, създадени за идентифициране на тези необикновени умове, като изследва тънкостите, които ги отличават.

Отвъд оценките и показателите, тази глава се стреми да подчертае впечатляващите качества, очарователната гама от поведения и характеристики, изключителните черти на талантливите деца и техните уникални предизвикателства. Тя изследва как техните черти влияят върху процесите на учене, социалните взаимодействия и личностното развитие. Тя анализира системите за подкрепа и образователните стратегии, които могат да помогнат на тези деца да процъфтяват и да достигнат пълния си потенциал.

Чрез изчерпателни дискусии относно дефинициите на таланта, типовете талантливи деца, методите за измерване и идентифициране на тези необикновени умове и социалната инфраструктура около даровитостта, „Изучаване на даровитата среда“ представя холистичен поглед върху пътуването на талантливото дете. Тя навлиза в нюансите на неговите характеристики, поведение и общителност, като хвърля светлина както върху забележителните му способности, така и върху предизвикателствата, които може да срещне.

В крайна сметка „Изучаване на даровитата среда“ служи като научен наръчник както за преподаватели, изследователи, така и за родители, като предлага изводи за разбирането и подкрепата на многостранните нужди на талантливите деца, докато се ориентират в своите академични и личностни пътувания.

1.3.2. Образът и характеристиките на учителя на талантливи деца

Главата се стреми да изследва образа и характеристиките на учителя на талантливи деца чрез проникателно пътешествие в сферата на образованието, като се фокусира конкретно върху нюансираната роля на учителите, които ръководят талантливите ученици. Тя изследва многостранните аспекти, които определят идеалния учител за талантливи деца, от неговия произход и образователна подготовка до основните професионални и дидактически способности, които притежава или трябва да притежава.

В основата си главата подчертава основополагащите елементи, които представляват ефективния учител на талантливи деца. Тези преподаватели могат да се похвалят с уникална комбинация от академичен опит, педагогическа проникателност и дълбоко разбиране на сложността на даровитостта. Те са екипирани с усъвършенствани степени в образованието или специализирано обучение в образованието на талантливи, което им позволява да приспособят своето обучение, за да отговорят ефективно на разнообразните нужди на талантливите ученици.

В центъра на дискурса е изследването на набора от умения за учители от 21-ви век, което подчертава критичните компетенции, необходими на обучаващите талантливи ученици. От улесняване на обучение, базирано на проучвания, до безпроблемно интегриране

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

на технологията в класната стая, тези учители са умели в насърчаването на критично мислене, решаване на проблеми и креативност сред своите ученици. Те осъзнават, че талантливите ученици често учат с по-бързо темпо, имат дълбоко любопитство към света и може да имат силна емоционална чувствителност. Тези учители са в състояние да предоставят предизвикателни и ангажиращи учебни преживявания, които отговарят на способностите и интересите на учениците. Те също така създават безопасна и подкрепяща среда в класната стая, където талантливите ученици се чувстват разбрани и ценени.

Освен това главата подчертава трансформиращото пътуване, през което преминават учителите, докато преминават от традиционните педагогически подходи към тези, пригодени за образование на таланти. Тя подчертава важноста на промените в мисленето, непрекъснатото професионално развитие и ангажимента за постоянно подобряване на повишаването на качеството на обучението за талантливи ученици.

Основавайки се на утвърдени модели като Диференцирания модел на даровитостта и таланта (DMGT) и Интегрирания модел на учебната програма (ICM), главата предлага начини за идентифициране на ефективни учители на талантливи ученици. Тези преподаватели показват дълбока отдаденост на цялостното развитие на своите ученици, като се грижат не само за техните интелектуални способности, но и за тяхното социално и емоционално благополучие.

По същество „Образът и характеристиките на учителя на талантливи деца“ подчертава основната роля, която педагозите играят за разгръщането на пълния потенциал на талантливите ученици. Тя служи като насочващ лъч както за учители, директори, така и за заинтересовани страни, като се застъпва за отлични постижения в образованието на таланти и култивирането на среда, в която те могат да се развиват и да процъфтяват.

1.3.3. Техники на преподаване и стратегии за учене

Главата разглежда тънкостите на обучението на талантливи деца, предлагайки на преподавателите изчерпателен набор от инструменти за подобряване на техните педагогически практики. Тя има за цел да служи като ръководство за училища и учители, като разкрива ефективни методи и подходи, съобразени с уникалните нужди на талантливите ученици.

В основата си главата преминава през основополагащите механизми и подходи, които са неразделна част от преподаването и ученето на таланти. Тя изследва холистично-когнитивния подход, наблягайки на развитието на когнитивните способности, и социално-емоционалния подход, подчертавайки важноста на социалното и емоционално израстване при талантливите деца. Деликатният баланс между ориентацията в класа и индивидуалната ориентация на учениците също се изследва, като се признават разнообразните стилове на учене и предпочитания в класната стая с таланти.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Тя се съсредоточава върху изследването на класната стая на талантите като естествена среда за развитие, осигуряваща благоприятни условия, в които даровитите деца могат да изследват, учат и взаимодействат с връстници, които споделят подобни способности и интереси. И разглежда структурата на учебна програма, подходяща за даровити деца, като набляга на гъвкавостта и адаптивността, за да се приспособи към разнообразните учебни нужди и темпове на талантивите ученици.

Главата обхваща разнообразен набор от теми, вариращи от разбиране и прилагане на концепцията за класната стая с таланти до развиване на емоционална устойчивост сред даровитите деца. Тя изследва методите и стратегиите на преподаване, илюстрира значението на сътрудничеството с родителите и семействата и се обръща към емоционалните нужди на учителите в клас с таланти.

С фокус върху вдъхновяването на учителите да възприемат креативността и иновациите в своите преподавателски практики, разделът насърчава преподавателите да възприемат представените теоретични подходи и да ги приемат за свои. Той разпознава преподаването като динамичен език, който дава възможност на учителите да създават свои собствени учебни разкази, съобразени с нуждите на даровитите ученици.

По същество, „Техники на преподаване и стратегии за учене“ служи като изчерпателно ръководство за учители, посветени на подхранването на способностите на талантивите деца. Тя насърчава култура на високи постижения, непрекъснато учене и адаптивност, като дава възможност на учителите да създават обогатяващи учебни преживявания, които отключват и помагат на талантивите ученици да достигнат пълния си потенциал.

ИЗТОЧНИЦИ

1. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2021). *Education and training 2020 : highlights from the ET 2020 Working Groups 2018-2020*, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/960>
2. Khalil, M., & Accariya, Z. (2016). Identifying “Good” Teachers for Gifted Students. *Creative Education, 7*, 407-418¹¹:
<https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=64495>
3. National Association for Gifted Children. (n.d.). Myths about gifted students. From <https://nagc.org/page/myths-about-gifted-students>
4. OECD (2019), *PISA 2018 Assessment and Analytical Framework*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>.
5. Ofsted. (2013). The most able students: Are they doing as well as they should in our non-selective secondary schools? [PDF file].
[https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a800153e5274a2e87db747b/The most able students.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a800153e5274a2e87db747b/The_most_able_students.pdf)
6. Reimers, F. M., & Schleicher, A. (2020). Schooling disrupted, schooling rethought: How the Covid-19 pandemic is changing education, 4 [PDF file]. Harvard Graduate School of Education.
https://globaled.gse.harvard.edu/files/geii/files/education_continuity_v3.pdf
7. Retrieved from <https://neanias-atmospheric.openaire.eu/search/organization?organizationId=erasmusplus::f92f886c6b9a4edfa07720536ceaa875>.
8. Retrieved from https://www.academia.edu/79006585/A_Review_of_Teaching_Reading_Arabic_Text_Cultivating_Curiosity_for_Gifted_Students_in_the_Classroom.
9. Subotnik, R. F., & Rickoff, R. (2010). Should eminence based on outstanding innovation be the goal of gifted education and talent development? Implications for policy and research. *Learning and Individual Differences, 20*(4), 358-364.
<https://doi.org/10.1016/j.lindif.2009.12.005>
10. Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest, 12*(1), 3-5411:
<https://www.apa.org/ed/schools/gifted/rethinking-giftedness.pdf>
11. White, E., & Shakibnia, A. F. (2019). State of STEM: Defining the landscape to determine high-impact pathways for the future workforce. Proceedings of the Interdisciplinary STEM Teaching and Learning Conference, 3, 23-34. [ERIC, https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1287251.pdf](https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1287251.pdf)

ИЗУЧАВАНЕ НА СРЕДАТА НА ДАРОВИТИТЕ

*Д-р Йехуда Хамовиц (Център Рон Варди), Егле Тоторайтиене
(Университет Vytautas Magnus), Вида Дръсуме (VšĮ "eMundus"), Рут
Куодиене (Университет Vytautas Magnus)*

Въведение

Тази глава тръгва на пътешествие през завладяващото царство на даровитите деца, тези, чийто интелект и способности се издигат над нормата. Докато навлизаме в дълбините на този необикновен пейзаж, ще разкрием многостранните аспекти, които определят талантливото дете: от разбирането на самата същност на даровитостта и нейните разнообразни проявления до сложните методи, използвани за измерване и идентифициране на тези изключителни умове.

Пътуването през тази глава също ни превежда през многобройните характеристики, поведения и модели на общуване, които отличават тези специални деца, хвърляйки светлина върху предизвикателствата и триумфите, които съпътстват тяхното забележително пътуване.

Даровитостта, енигматична черта, която очарова изследователи, преподаватели и родители, не подлежи на едно единствено определение. Не става дума само за необработена интелигентност; по-скоро това е сложно взаимодействие на когнитивна мощ, творческо мислене и способност за бързо схващане и овладяване на сложни концепции. Но как да установим такава интелигентност? Какви инструменти и техники използваме, за да разпознаем даровитите сред нас? Тази глава разглежда по-отблизо различните методологии, определения и измервания, предназначени да идентифицират тези изключителни умове, като изследва нюансите, които ги отличават.

Отвъд оценките и показателите, талантливото дете проявява набор от завладяващи характеристики и поведение. От неизчерпаемо любопитство, което подхранва ненаситната му жажда за знания, до склонност да се справя с предизвикателства, които биха изплашили неговите връстници, даровитото дете е изтъкано от необикновени черти. И все пак, наред със забележителните си качества, тези деца често се сблъскват с уникални битки – преодоляване на пропастта между техните интелектуални способности и емоционално развитие, справяне с очакванията и намиране на своето място в по-широката социална тъкан.

Докато навлизаме в сърцевината на средата на даровитите, ви каним да пътувате заедно с нас.

2.1. Даровитото дете

Искаме да започнем тази част от главата, която ще говори за даровитото дете и как би било възможно да се обяснят изключителностите на това дете по дефиниция, със сравнение:

В свят, в който всеки човек притежава уникален набор от таланти и способности, някои се открояват като светещи звезди в нощното небе. Тези изключителни личности, често наричани "даровити деца", притежават вроден блясък, който ги отличава от техните връстници.

Тази глава навлиза в завладяващото царство на даровитостта, изследвайки аспектите, които определят, идентифицират и подхранват тези забележителни млади личности.

2.1.1. Определения за даровитост и даровито дете

Даровитостта е вродена, но не е статична; развива се и се развива качествено чрез практически дейности. Ако вродените способности не се подхранват и развиват, те не могат да се проявят. Даровитостта е в основата на всички способности, придобити чрез учене и работа (Jovaiša, 1993).

Най-разпространените и широко използвани теории за даровитостта по света, включително в страните партньори по проекта GATE, са както следва:

- Теорията на американския психолог, автор, професор **Хауърд Ърл Гарднър**, която твърди, че способностите надхвърлят само интелектуалния капацитет и че използването на коефициента на интелигентност като мярка за интелект е недостатъчно за пълно описание на човешките способности. Според неговата Теория за множество интелигентности, човешкият интелект е многостранен, като различни видове интелигентност се проявяват в различни области на дейност. Въз основа на това Х. Е. Гарднър (1983) идентифицира няколко различни и независими типа интелигентност:
 - Лингвистична интелигентност: добре развити вербални умения и чувствителност към звуците, ритмите и значенията на думите;
 - Логико-математически интелект: способността да се мисли абстрактно и да се разпознават логически или числови модели;
 - Музикална интелигентност: способността да се произвеждат и оценяват ритъм, височина и тембър;
 - Пространствена интелигентност: способността за точно възприемане на визуалния свят и неговите пространствени свойства;
 - Телесно-кинестетична интелигентност: способността да се контролират движенията на тялото и умело да се борави с предмети;

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- **Междоличностна интелигентност:** способността да се откриват и реагират по подходящ начин на настроенията, темпераментите, мотивациите и желанията на другите;
- **Интраперсонална интелигентност:** способността да бъдеш самоосъзнат и в хармония с чувствата и способностите си, да ги разграничаваш и да ги използваш, за да контролираш поведението си, както и способността да разпознаваш своите силни, слаби страни и желания.
- Теорията на американския психолог и психометрик **Робърт Дж. Стърнбърг**, която подкрепя концепцията на Гарднър за множество интелигентности, но разграничава само три вида интелигентност:
 - Аналитична (или академична за решаване на проблеми) интелигентност, обикновено оценявана чрез традиционни тестове за интелигентност;
 - Творческа интелигентност, демонстрирана чрез успешни отговори на нови ситуации и създаване на нови идеи;
 - Практически интелект, демонстриран от способността за разбиране на ежедневни практически ситуации и преодоляване на трудности. Тази интелигентност често е необходима в ежедневието и обикновено е трудно да се дефинира точно.
- Теорията на американския образователен психолог **Джоузеф С. Рензули**, която се фокусира повече върху постиженията, където способностите на човека водят до резултати. Авторът идентифицира три групи черти, които даровитите хора трябва да притежават:
 - способност над средната;
 - ангажираност със задачата;
 - креативност и способност за формулиране на нови идеи и прилагането им при решаване на проблеми.

В обобщение може да се заключи, че:

- Даровитостта е сложна конструкция, която не е статична. Тя се влияе от различни фактори, както вътрешни, така и външни. Развитието на даровитостта се формира не само от когнитивни характеристики, но и от мотивация, интереси и други фактори.
- Многогранната и сложна природа на феномена даровитост доведе до редица теории, които се опитват да го обяснят, но все още няма консенсус нито за даровитостта, нито за практическото определение на даровитото дете.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

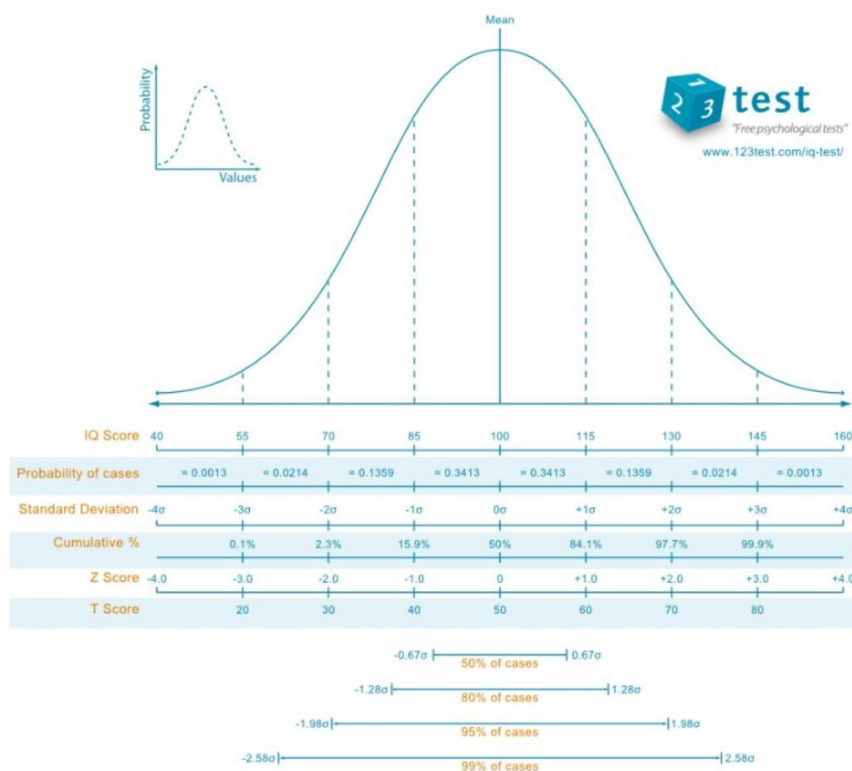
- Въпреки всички разногласия, "повечето експерти в образованието на тези със специални дарби и таланти предполагат, че даровитостта се отнася до превъзходни способности в специфични области на изпълнение, които могат да бъдат проявени при някои обстоятелства, но не и при други" (Галахър и Галахър, 1994 както и в Халахан и Кауфман, 2003 г., стр. 459).

"Независимо от използваната консенсусна дефиниция, можем да предположим, че дадено лице може да проявява даровитост, ако условията са подходящи за подобна работа - тоест, ако освен че притежава способности и креативност над средните, на лицето се дават възможности и стимули да се представя на изключително високо ниво" (Халахан и Кауфман, 2003 г., стр. 459).

Държави, които работят за идентифицирането и образованието на даровити деца от години, в този конкретен случай Израел и неговите експерти, определят даровитите деца, както следва:

Даровити са тези, чиито коефициент на интелигентност (I.Q.) е над 130 и представляват около 3 процента от населението. Отличници са тези, които притежават I.Q. повече от 145 и представляват 0,18 процента от населението.

I.Q. = Наследство (40%) + Заобикаляща среда (40%) + Наследство / заобикаляща среда (20%).

Фиг. 1. Нормално разпределение на IQ (източник www.123test.com/iq-test/)

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Даровито население, източници, социални ценности:

1. Потенциално даровитите деца са разпределени поравно сред общото население.
2. Откриваме равенство на даровитостта при децата само в момента на раждането на човека.
3. По-образованите родители и в същото време с по-силен социално-икономически статус имат по-даровити деца.
4. Има изключително въздействие върху средата, в която детето расте, и потенциала да стане даровито.
5. Дете, идващо от подкрепяща среда, ще има значително по-голям шанс да развие своя потенциал.
6. Социалната стойност на равния шанс и равния подход към качествено образование ни принуждава да проследим потенциалните даровити деца и възможно най-скоро да им предоставим достъп до процеси, които ще им позволят да се развиват.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Къде ще намерим даровитите?

1. Даровитите деца растат във всички слоеве на обществото.
2. Това, което прави разликата, е достъпността до процеса на оценяване, който определя детето като даровито.
3. Те могат да бъдат забелязани/разпознати в семейството, в учебното заведение, като се посочи тяхното поведение, любопитство, интерес към средата, знания, които са различни от техните връстници.

Обобщавайки, „даровитост“ и „даровито дете“ все още са спорни понятия, които е трудно да се дефинират еднозначно, тъй като отличителната характеристика на даровитите деца не е само въпрос на IQ, а обхваща много повече от това, включително други уникално изразени творчески, артистични и дори социални умения и характеристики. По този начин за изследователите и преподавателите беше предизвикателство да разработят изчерпателна дефиниция, която да обхваща напълно същността на даровитостта.

2.1.2. Типове даровити деца

Даровитите деца се отличават не само от своите връстници, но често и едно от друго. Поради тази причина дори даровитите деца могат да бъдат групирани в специфични типове въз основа на техните поведенчески и лични характеристики. Познаването и идентифицирането на тези типове е ценно, защото когато се сблъскате с различни деца и техните предизвикателства, става по-лесно да забележите по-бързо техните нужди и да намерите най-подходящите решения в сложни ситуации. Разпознаването на нуждите на децата и полагането на усилия за посрещането им е най-добрият принос, който можем да направим за нашето „растящо бъдеще“. Д-р Аида Шимелионене, литовски образователен психолог и изследовател, специализиран в когнитивните способности, обучителните затруднения и динамичното оценяване на ученето, идентифицира 6 типа даровити деца:

1. „Ориентиран към успеха“ или „успешен“ тип даровито дете (Тип 1)
2. „Трудният“ или „предизвикателен“ тип даровито дете (Тип 2)
3. „Криещо таланта си“ или „нелегален“ тип даровито дете (Тип 3)
4. „Отпадащият“ тип даровито дете (Тип 4)
5. „Независимият“ или „автономен“ тип даровито дете (Тип 5)
6. „Двойно изключително“ тип даровито дете (Тип 6)

„Успешният“ тип даровито дете

Повече от 90% от идентифицираните даровити деца в училищна възраст попадат в тази категория. Този тип даровити деца се отличават от своите връстници с добри оценки и високи резултати на IQ и тестове за постижения. Те слушат своите учители и родители, държат се и правят това, което се иска и очаква от тях.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Идентификация. Тези деца са най-лесни за разпознаване. Те се отличават академично, постигат високи резултати на IQ или тестове за постижения и са забелязани от своите учители доста рано.

Поведение. Обикновено учениците от този тип са знаещи и компетентни, макар и не непременно креативни. Те често скучаят по време на часовете и се опитват да учат с възможно най-малко усилия и труд. Обикновено този тип деца са перфекционисти и се стремят към високи резултати, като често следват целите или интересите на другите (учители или родители), а не своите собствени. Те показват външна мотивация за учене. Тяхното поведение и усилия за учене са насочени към получаване на признание или похвала от учители и родители. Те са склонни да избягват риска, като цяло се придържат към приетите правила и приемат и следват инструкциите. Те са зависими от мнението на възрастните и често им липсва независимост. Тези деца рядко имат поведенчески проблеми.

Връзки с връстници, учители и родители. Те са харесвани от своите връстници и са склонни да принадлежат към определени социални групи. Те също са хвалени и приети от учители и родители.

Емоции, чувства и нужди. Те са склонни да имат положителна представа за себе си поради доброто си академично представяне. Те са отговорни, тревожни и се чувстват виновни, ако се провалят. Те също са добре адаптирани в обществото, но може да се борят да се адаптират към променящите се условия на живот. Въпреки че се представят добре академично, често им липсва независимост и креативност. Те се нуждаят от промени и ангажиращи дейности, за да преодолеят скуката в училище.

Подкрепа в училище. Ранното навлизане и обогатеното или ускорено образование, самонасоченото обучение и възможността да опитат различни форми на обучение са най-ефективните подходи към образованието за деца от този тип. Възможността за общуване и учене с подобни даровити деца също е много важна.

„Трудният“ тип даровити деца

Това е изключителен тип даровито дете. Тези деца показват забележителна креативност. Те поставят под съмнение авторитета, често се противопоставят на учителите и могат да проявят нетактичност, сарказъм и упоритост. Те са склонни да бъдат предизвикателни в отношенията си с другите и получават малко награди или положителни оценки.

Идентификация. Учителите смятат, че тези деца са склонни към лошо поведение и често пренебрегват изключителните им способности. По-възможно е да бъдат забелязани от своите връстници или други извън класната стая, отколкото от учителите. Тези деца са силно креативни. Техните изключителни способности се демонстрират чрез тестове за креативност или тяхното представяне.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Поведение. Те често се отегчават по време на уроци, обичат да „поправят“ учителя, да се съмняват, да разпитват и да оспорват установените правила и истини. Те са спонтанни (понякога тяхната спонтанност може да бъде разрушителна).

Освен това са честни и защитават убежденията си. Този тип деца се чувстват така, сякаш училищната система не цени техните таланти и способности. Често се чувстват напрегнати и са склонни да се състезават. Работните им умения са непостоянни, самоконтролът им е слаб и проявяват нетърпение.

Връзки с връстници, учители и родители. Те се възприемат от своите връстници като забавляващите класа, почитани от едни и отхвърляни от други. Те обикновено са очарователни и привлекателни за връстниците си заради своята креативност и чувство за хумор. От гледна точка на възрастните, тези деца умишлено ги дразнят, мързеливи са и често участват в „борби за власт“.

Емоции, чувства и нужди. Те са чувствителни и често изпитват промени в настроението. Те принадлежат към високорисковата категория ученици, които пропускат училище или на по-късен етап от живота си се обръщат към алкохол или наркотици и престъпни дейности, ако не получат адекватна помощ и подкрепа. Те търсят социално взаимодействие, но трябва да се стремят към повече тактичност, гъвкавост и самоконтрол в своите взаимодействия.

Важно е да ги подкрепят, да ги разпознават, да признават тяхната креативност и да се опитват да се разбират с тях.

Подкрепа в училище. Най-ефективната помощ и подкрепа за тези деца в училище е подходящ учител, който разбира техните нужди и поведение, позволява им да изразят чувствата си, ръководи учебния им процес по ясен и целенасочен начин, предоставя възможности за обогатено учене и развива когнитивните им способности и социални умения. Различни договори за поведение могат да бъдат използвани за промяна на поведението.

Типът "криещо таланта си" даровито дете

Обикновено този тип включва деца, които губят мотивация и интерес към това, което някога ги е интересувало, и които отричат и крият своите таланти в опит да се впишат сред по-малко талантливите си връстници. Този тип даровити деца обикновено се срещат сред момичетата в средна училищна възраст.

Идентификация. Учителите ги виждат като нещо повече от ученици със средни способности или успешни учащи. Те се идентифицират по високите им резултати на тестовете за постижения и IQ. Въпреки усилията им да скрият способностите си и да не изпъкват, талантите им все още се забелязват от учители, връстници и родители.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Поведение. Те често влизат в конфликти с родители и учители, което само засилва неподчинението на децата и са склонни да се противопоставят на участието им в различни проекти.

Емоции, чувства и нужди. Те често се чувстват притиснати, объркани, виновни и несигурни, омаловажават емоциите и способностите си и се съмняват в собствената си правота. Те също могат да се чувстват виновни, че крият чувствата си.

Връзки с връстници, учители и родители. Те са нетърпеливи да принадлежат към група връстници и често сменят приятели. Някои се възприемат като лидери, а други остават незабелязани. Други връстници може да ги възприемат като оплакващи се и срамежливи, докато възрастните ги виждат като склонни към риск и устойчиви.

Подкрепа в училище. Най-добрият начин да помогнете и подкрепите тези деца в училище е да ги идентифицирате възможно най-рано. Важно е да се осигури подходящ модел на поведение на талантливо дете от същия пол и да се предложат насоки по въпроси, свързани с кариерата и професията.

„Отпадащият“ тип даровито дете

Обикновено интересите на този тип деца са извън училището, тъй като им липсва подкрепа и не се реализират в традиционната училищна среда. Те често посещават училище непоследователно, а когато го правят, им е трудно да участват в класната стая и училищните дейности.

Идентификация. Учителите ги виждат като средни или дори под средните ученици. Даровитостта на тези деца се признава само чрез обща и цялостна оценка, разкриваща несъответствието между техния коефициент на интелигентност и академичното представяне. Понякога идентифицирането се подпомага от препоръки от други даровити деца и от високото ниво на креативност, която показват, по-често проявена в извънкласни дейности.

Поведение. В училище тези деца се характеризират с отсъствия и поведенчески проблеми. Участието им в часовете и училищните дейности е непоследователно; те учат и работят спорадично, като често не успяват да изпълнят възложените задачи. Бързо се уморяват и изтощават.

Емоции, чувства и нужди. Те често се чувстват обидени, ядосани, тъжни и депресирани. Те често са ядосани, когато общуват с възрастни. Ядосани са, защото училището не отговаря на нуждите им; чувстват се неразбрани и отхвърлени. Те често изразяват гнева си, като са тъжни или отдръпнати, или като реагират „отбранително“. Те могат да бъдат лесно ядосани, избухливи и разрушителни. Те също могат да бъдат склонни към самонараняване.

Връзки с връстници, учители и родители. Възрастните обикновено изпитват гняв към такива деца, възприемайки ги като опасни и непокорни. Връстниците им са склонни да ги

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

съдят, да ги обвиняват за лошо поведение и да гледат на тях като на самотници, затворени в себе си или като посмешнице.

Най-добрият начин за подпомагане и подкрепа на тези деца в училище е чрез подходяща педагогическа психологическа оценка, съчетана с нетрадиционни и алтернативни методи на обучение. Индивидуализираните програми, интензивните курсове и разнообразните методи на преподаване (като индивидуално обучение, отделяне от други съученици и т.н.) най-добре отговарят на нуждите на този тип деца.

„Независимият“ тип даровито дете

Този тип включва даровити деца, които са независими и академично успешни. Те са подобни на "успешния" тип даровито дете, но тези деца се опитват да създадат свои собствени възможности за учене. Те сами „поемат“ това, което образователната система не може да им осигури.

Идентификация. Те са лесно разпознаваеми, изпъкват сред връстниците си с отлично академично представяне и висок коефициент на интелигентност или резултати от тестове за постижения; учителите обикновено забелязват техните способности рано.

Поведение. Те се отличават академично, демонстрирайки постоянство и решителност. Те са независими, компетентни, креативни и ентусиазирани. Тези деца притежават силна вътрешна мотивация за учене и работят усърдно дори без похвала. Освен това те проявяват подходящи социални умения, ценят независимостта, преследват целите си и са готови да поемат рискове.

Емоции, чувства и нужди. Те могат да изразят своите емоции и нужди. Обикновено тези деца имат положителна представа за себе си. Имат жажда за знания, признават и реагират градивно на неуспехите си, проявяват отговорност и демонстрират вътрешна сила. Важно е те да получат подходяща обратна връзка и образование, което отговаря на техните нужди.

Връзки с връстници, учители и родители. Те са приети и уважавани от възрастни и връстници, и те също приемат и уважават другите.

Подкрепа в училище. Те се нуждаят от обратна връзка, подходящо ръководство и подходящи алтернативи за обучение. Важно е да обогатите и допълните тяхната учебна програма, да ускорите обучението им, да избягвате ограничаването на времето им за учене и да планирате възможностите им за обучение и кариера.

Типът „двойно изключително“ даровито дете

Този тип включва деца с двойни изключителности – те са едновременно даровити и имат едно или повече увреждания, като сензорни увреждания, затруднения в обучението и

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

др. Наличието на увреждане възпрепятства проявата на тяхната даровитост. В резултат на това даровитостта на тези деца е трудна за идентифициране и те често не получават подходящо образование и подкрепа.

Идентификация. Учителите гледат на тези деца като на средни или под средните ученици. Специалистите ги идентифицират чрез тестване и оценка на техните дейности или изпълнение на задачите.

Въпреки очевидното им увреждане, тези деца не са признати за даровити.

Поведение. Тяхното поведение в клас може да бъде разрушително и проблематично за тях самите и за другите. Тези деца могат да прибегнат до хумор или омаловажаване на другите, за да защитят самочувствието си и да избегнат провал. Освен това усилията им за обучение и работа са непоследователни.

Емоции, чувства и нужди. Те могат да имат изключителни интелектуални способности, но не са в състояние да управляват своите чувства и негативност. Освен това те могат да бъдат нетърпеливи и критични, отговаряйки на критиките от другите с гняв и упоритост.

Връзки с връстници, учители и родители. Те могат да се държат нехайни и безпомощни сред връстниците си, като наблягат на уврежданията си и избягват други деца. Други може да ги възприемат като странни, леко „глупави“, безпомощни и избягващи връстниците си.

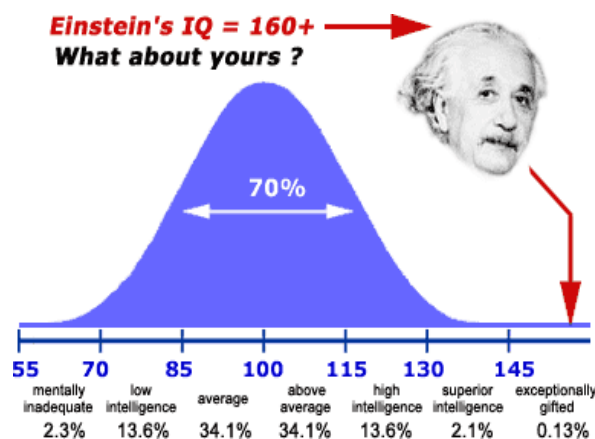
Най-ефективният начин да подкрепите тези деца в училище е като им позволите да участват в програми, предназначени за даровити ученици, предоставяйки алтернативни възможности за учене и подобрявайки съществуващите им умения. Важно е да подчертаете силните им страни и да ги научите на подходящи социални умения.

(Информация, изготвена въз основа на методическите препоръки на Аида Шимелионене, „Как да идентифицираме даровитостта на детето?“. Прочетете повече на https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/10_Vaiko-gabumai.pdf)

2.1.3. Оценяване, тестване и идентифициране на даровитото дете

Разгадаването на тънкостите на даровитостта изисква разработването на точни и надеждни методи за идентификация. Създадени са различни инструменти и оценки за измерване на потенциала на детето, често включващи комбинация от когнитивни тестове, творчески оценки и наблюдения на тяхното представяне в различни области. Процесът обаче не е без предизвикателства, тъй като многоизмерният характер на даровитостта може да избегне лесната категоризация.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Изображение 2. . Сравнението между IQ на А. Айнщайн и средния IQ,

<https://www.slideshare.net/SunilSharma53/forensic-psychiatry>

За да се работи с даровити деца, те първо трябва да бъдат идентифицирани и оценени. Това се прави чрез тестове за интелигентност и набор от тестове за таланти. Всяка страна избира инструментите и обхвата за тестване на деца. Някои държави оценяват всички деца на определена възраст, докато други се фокусират само върху тези, които показват изключителни академични постижения. Всичко зависи от подхода на страната към образованието на таланти хора и финансовите ресурси, които се отделят за това.

Разбиране на оценката:

1. Оценяването е начин за тестване на ефективността спрямо набор от критерии.
2. Има различни инструменти и подходи за оценка на хората, всички предназначени да дадат отговори на определена характеристика на даден човек.
3. Колкото по-точен резултат се иска, толкова тестът е по-подробен.
4. Точното оценяване се постига с помощта на различни средства за тестване.
5. Оценяването може да бъде неофициално за проверка на напредъка или формално за потвърждаване на постиженията.

История на оценяването и тестването:

1. Хипократ (460-377 пр. н. е.) разделя хората на четири темперамента: сангвиник (екстровеертен и социален), холерик (амбициозен и енергичен), меланхолик (внимателен и креативен) и флегматик (стабилен, спокоен и проникателен).
2. Гръцко-римският лекар Клавдий Гален (130-216 г. сл. Хр.) ги комбинира с четирите природни елемента и сезони.

а. Есен - Меланхолик - Земя.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- б. Зима - Флегматик - Вода.
 - в. Пролет - Сангвиник - Въздух.
 - г. Лято - Холерик - Огън.
3. Швейцарският психиатър, психолог, основател на аналитичната психология Карл Юнг (1876-1961) предлага четири архетипа на личността.
- а. Интроверт срещу екстроверт
 - б. Чувствителен срещу интуитивен
 - в. Мислене срещу чувство
 - г. Преценка срещу възприемане.
4. Пионер в диференциалната психология, евгениката, един от основоположниците на научната криминалистика. Член на Лондонското кралско общество (1856) Франсис Галтън (1822-1911) прави първия опит за създаване на стандартизиран тест за оценка на интелигентността на човек. Пионер на психометрията и прилагането на статистически методи за изследване на човешкото многообразие и изследване на наследяването на човешките черти, той вярва, че интелигентността до голяма степен е продукт на наследствеността и че трябва да съществува връзка между интелигентността и други наблюдавани черти, като напр. рефлексии, мускулна хватка и размер на главата.”

IQ – Коефициент на интелигентност:

XIXa. Френският психолог, един от основателите на експерименталната психология Алфред Бине (1857-1911) предлага термина IQ. Той се фокусира върху вербалните способности. Той идентифицира умствена изостаналост при деца в училищна възраст, но в специфично противоречие с твърденията на психиатрите, че тези деца са били „болни“ (а не „бавни“) и следователно трябва да бъдат отстранени от училище. Резултатът по скалата на Бине-Симон ще разкрие умствената възраст на детето в сравнение с хронологичната възраст.

Обосновката на тестването на хората:

1. Тестването на хората има за цел да опознае тестваното лице. Да ни даде възможност да оценим съвместимостта между качествата и способностите на човека и изискванията и характеристиките на конкретен профил.
2. Трябва да бъде направен добър тест, за да демонстрира конкретно качество или способност.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- a. Стандартен – всички тествани хора го правят в еднакъв формат, време и среда.
 - б. Валиден - доказано, че може да тества сегмента, който трябва да тества.
 - в. Надежден - ако се използва още веднъж, ще даде подобни резултати.
 - г. Обективен – резултатите няма да бъдат подлагани на пристрастия като култура, оценител и т.н.
3. Добре изградената оценка е събирането на множество перспективи на оценка, направени от различни тестове и различни оценители.

Образът на оценителя на даровития човек и подходът на оценителя:

1. Оценителят е инструмент, насочен към преодоляване на желанието да се знае и знаенето.
2. Оценителят използва правилните инструменти при оценката на конкретно желание за знание.
3. Оценителят представлява мисията, на която е изпратен и личните му предпочитания не трябва да играят роля в оценката.
4. Оценителят трябва да има по-широка картина на целия процес и специфичната роля, която играе в него.
5. Провеждането на тестовете трябва да бъде надеждно и обективно. Личността на оценителя играе роля при анализа на резултатите. Тестовете, които са добре направени, съдържат наръчник за оценяване на представянето в опит да разделят оценителя от резултатите.
6. Съвременните подходи, предимно холистични, са склонни да се отнасят към субективността на оценителя като факт и предлагат използването на множество оценители и източници на информация за справяне с този проблем.

Създаване и практикуване на диференциална диагноза:

1. Терминът "диференциална диагноза" е предложен от немския психиатър Емил Крепелин (1856-1926) и се използва главно в медицината и фармакологията.
2. Диференциалната диагноза е изкуството на наблюдението, способността да се наблюдават ситуации, поведение, симптоми и информация и да се стигне до твърдо заключение, което може да се превърне в значителна стъпка към справянето с конкретния обект на наблюдение и неговите желани цели.
3. Диференциалната диагноза изисква по-висока чувствителност към детайлите, по-високи аналитични способности, задълбочени широки познания в свързани области, свободен ум и вътрешна свобода да се осмелиш.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

4. Използва се за разграничаване на уникални деца с потенциал да бъдат даровити от останалата възрастова група.
5. Като такава, диференциалната диагноза е умение, което може да се изучава, но превръщането ѝ в експертиза изисква задълбочено насочване към натрупване на опит.
6. В случая на даровити деца, това е инструмент, използван от учителите в детските градини, за да наблюдават целия екип и да стигнат до категорични заключения кой кой е.

Инструменти за обща оценка, известни и модерни:

1. Като цяло се използват две групи тестове.
 - а. Личностни тестове – целят оценка на поведението, чувствата и възприятията.
 - б. Тестове за интелигентност – насочени към количествено определяне на сегменти от човешкия интелект.

При тестване на личността ние идентифицираме три групи тестове:

1. Проекционни тестове (като TAT, Ink Blots, карти за оценка).
2. Инвентаризация на самоотчитането (Големите 5 черти на личността – NEO240, MMPI).
3. Групова динамика – тестваното лице е получило мисия като част от група и е наблюдавано.

При тестването на интелигентността ние идентифицираме 2 основни части.

1. Вербална интелигентност (части от Wechsler, части от Stanford-Binet)
2. Оперативна интелигентност (като части от Wechsler, Raven).

2. Съвременният инструмент за тестване се състои от два революционни подхода

- а. Използване на новоразработени карти за оценка за проекция на личността
- б. Използване на известни игри за тестване на интелигентността (като Tangram)

Оценяване на деца от 3 до 7 години. Психологически подход:

1. Децата все още са лековерни, зависими и лесни повлияни.
2. Все още не могат да планират бъдещето си.
3. Предубедени са от родителско желание и лесни за манипулиране.
4. Прагът на фрустрация е много нисък.
5. Съгласието за сътрудничество варира поради вътрешни и външни смущения.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Използвани инструменти + практика:

1. За точни резултати можете да използвате WIPSSI (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence) или набор от тестове на Бине.
2. Преподаватели в детски градини и препоръки на учители след обучение за диференциална диагностика.
3. Игри, базирани на разбиране на инструкции, скорост и мотивация.
4. Оценъчни карти, насочени към отразяване на желани характеристики.

Оценяване на деца от 7 до 12 години. Психологически и социален подход:

1. Ученикът е готов за изследване след предварително наблюдение.
2. Ученикът владее езика, на който се изпитва.
3. Ученикът разбира причината да бъде изпитан, последствията от провала, както и тези от успеха.
4. Семейството му го подкрепя за теста и разбира жертвите, които ще трябва да направят, както и подкрепата, която ще трябва да дадат и получат.

Основни използвани инструменти + практика:

1. Прецизни инструменти – WAIS
 - а. Вербално разбиране – способността за изучаване на език, организиране на информация чрез езика, чертане, дефиниране, извеждане, заключение и създаване на термини.
 - б. Работна памет – функция на вниманието, способността за запазване на новонаучена информация в STM (краткосрочна памет) чрез вербалния канал и възможност за манипулиране с нея.
 - в. Перцептивна организация – включва визуално възприятие, пространствена организация, анализ, синтез и обучение с минимална вербална намеса.
 - г. Скорост на обработка - внимание и скорост на учене в реално време, колко бързо човек може да усвои ново правило и ефективно да го приложи в действие.
2. Оценъчни, не директни тестове:
 - а. TANGRAM
 - б. Оценъчни карти

Изображение 4 Преработена скала за интелигентност на Wechsler за деца (WISC-R), преработена и актуализирана версия на оригиналната скала за интелигентност на Wechsler за деца (WISC)

Оценяване на деца над 12 години. Психологически и социален подход:

1. Ученикът е достатъчно зрял, за да може да се справи с разочарованието, докато преминава през по-дълги процеси и оценяване.
2. Ученикът е в процес на оформяне на бъдещето си, следователно е много внимателен към процесите, които биха могли да озарят това бъдеще.
3. Ученикът има относително значителен житейски опит и вече трябва да развие автономна система за преценка и вътрешни ценности.

Основни инструменти + практика:

1. Прецизни – WAIS, Raven
2. Оценъчни – MMPI, NEO240, cards

2.1.4. Характеристики, поведение и общителност на даровитото дете

Даровитите деца проявяват завладяващ набор от характеристики, които ги отличават от техните връстници. Тяхното неизчерпаемо любопитство, ненаситен глад за учене и

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

невероятна способност да свързват различни идеи ги поставят на отличителна траектория на растеж. Тази глава навлиза в света на сложните когнитивни процеси на даровитите деца, включително тяхната склонност към задълбочено, критично и различно мислене. Тяхната неутолима жажда за знания често ги кара да изследват теми отвъд годините си, прокарвайки пътеки на интелектуално изследване, които оставят незаличима следа върху личното им развитие.

Характеристики на развитието на даровитите деца

Първи подход: развитието на даровитите деца е универсално, т.е. същото като това на всички останали деца и се различава от това на техните връстници със средни способности само до степената, в която развитието на всяко дете варира.

Основните теории за детското развитие, като тези, предложени от Пиаже, Ериксън, Маслоу и Колбърг, които изследват когнитивното, идентичността, личността и моралното развитие, също са приложими за обяснение на развитието на даровитите деца, тъй като те са в съответствие с универсалния подход за развитие. Според този подход даровитите деца обикновено преминават през същите етапи на когнитивно и морално развитие като всички останали деца, но поради изключителните си способности те преминават през тези етапи по-бързо и по-рано от своите връстници със средни способности (Karnes и Brown, 1981). ; Tan-Willman и Gutteridge, 1981; както в Pagnin и Andreani, 2000).

Втори подход: развитието на даровитите деца е универсално, но показва някои специфични характеристики. Твърди се, че въпреки че етапите на развитие са подобни на тези на всички деца, уникалните черти на даровитите деца, като високи интелектуални способности, асинхронност в различни аспекти на развитието и повишена свръхвъзбудимост или повишена чувствителност към различни стимули, всички допринасят към модел на развитие, който донякъде се различава от този на всички други деца (Dabrowski, 1972; Piechowski, 1991; както в Coleman & Cross, 2000). Следователно, развитието на даровитите деца обхваща по-специфични черти от това на техните не-даровити връстници (Silverman, Morelock, 1996; както в Coleman & Cross, 2000).

Ето защо е важно да се изследват характеристиките, които отличават даровитите деца от по-голямата част от техните връстници.

Ускореното когнитивно развитие при даровитите деца е една от ключовите характеристики на даровитостта. Независимо дали превъзхождат в науката или изкуството, те обикновено демонстрират:

- когнитивно развитие, което изпреварва това на техните връстници със средни способности;
- способността да се учи по-бързо и по-ефективно, често с минимална помощ от възрастен (Milbrath, 1998; както в Winner и Martino, 2000).

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Ускореното когнитивно развитие на даровитите деца се подчертава от много изследователи. Фината и груба моторика, както и речта са областите, в които ускореното развитие на даровитите деца е най-очевидно. Ранно придобиване на уменията за четене е друг от най-често срещаните признаци за ускорено когнитивно развитие при даровити деца. Талантливите деца са склонни да предпочитат книги, които предоставят съществени знания, като атласи, енциклопедии и научни книги пред художествена литература и приказки. Това, което четат децата на 11-12 години, даровитите деца го четат на 8-9 години. Въпреки че четенето е един от отличителните белези на даровитостта развитието на даровитото дете е силно индивидуално: въпреки че тяхното когнитивно развитие може да е по-бързо, то може да не се различава от връстниците си по отношение на физическо или социално развитие или, в някои случаи, може дори изостават в някои аспекти на развитие. Някои автори дори предполагат, че асинхронността на развитието трябва да се счита за определяща характеристика на даровитостта (Morelock, 1999).

Специфични характеристики на даровитите деца:

Специфичната характеристика на даровитите деца, която най-често се отбелязва от изследователите, е **повишената свръхвъзбудимост (не чувствителност!)**, която може да се прояви в една или повече области - интелектуална, психомоторна, чувствена, въображение и емоционална (Dabrowski, 1980; както и в Sword, 2003).

- Повишената свръхвъзбудимост в интелектуалната област се проявява по следните начини: даровитите деца са много любопитни, често се интересуват от различни предмети, наблюдателни са, притежават умения за бърза обработка на информация, учат лесно и бързо.
- Психомоторната свръхвъзбудимост на даровитите деца се характеризира с високи нива на енергия, което ги кара да бъдат често активни и да се радват да участват в множество дейности едновременно.
- Даровитите деца проявяват повишено чувствено преживяване, т.е. те са чувствителни към красотата и са привлечени от естетическите ценности.
- В литературата за даровити деца свръхвъзбудата на въображението, описана от Домбровски, се нарича креативност. Характеризира се със способността да се изпълняват задачи по нетрадиционни начини, ярко въображение и способността да фантазират и да намират множество решения на един проблем.
- Повишената емоционална свръхвъзбудимост се характеризира с по-голяма чувствителност, много интензивни емоции и бързи емоционални колебания. Тези деца често реагират силно на коментарите, приемат ги присърце и се чувстват като неудачници, поради което е важно критиките и грешките да бъдат изразени по подходящ начин. Друга обща специфична характеристика на

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

даровитите деца е склонността им към перфекционизъм. Изследванията показват, че стремежът към съвършенство в техните дейности служи като постоянна движеща сила за даровитите личности. Прекомерната самокритичност при даровитите деца често е свързана с тази склонност към перфекционизъм. Важно е да се признае, че избягването е обща черта на перфекционизма. Перфекционистите, страхувайки се, че може да не постигнат съвършенство, може да избягват задачите изцяло или да не отделят достатъчно време и усилия, за да избегнат провал и чувство за некомпетентност. Много от трудностите, изпитвани от талантливите деца, като стрес, незавършени проекти и нежелание да се поемат рискове, са свързани с перфекционизма.

Емоции и емоционално развитие:

Ако детето ви е даровито, може да забележите, че то има много силни емоции, интереси и мнения в сравнение с други деца на неговата възраст. Понякога даровитите деца имат проблеми с управлението на тези силни чувства.

Например, малко талантливо дете може да бъде много разстроено, когато рисунката му не е толкова „добра, колкото тази в книгата“. Дете в училищна възраст може да се тревожи повече от другите за проблеми с приятелството или за това, че нещата не винаги се получават „правилно“ в клас.

По-големите деца може да се тревожат, че не могат да коригират изменението на климата. Или може да са изключително развълнувани от произведение на изкуството и да не разбират защо другите не се чувстват по същия начин.

Когато се оценява развитието на всяко дете, винаги е препоръчително да се вземат предвид всички аспекти - физически, когнитивни и социални - и тяхната асинхронност, особено при избора на образователни възможности за даровити деца, като ранно влизане, пропускане на клас и т.н.

Стратегии за справяне със силни чувства при даровити и талантливи деца:

Добрата комуникация е един от ключовете за подпомагане на емоционалното развитие на вашето талантливо дете.

Всичко опира до говорене, изслушване и реагиране по чувствен начин, дори когато чувствата на детето ви изглеждат непропорционални на случилото се. Говоренето и слушането дава на детето ви време да обмисли чувствата си и ви дава възможност наистина да разберете тези чувства.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Добре е да помогнете на децата да се научат да разбират и управляват емоциите си, като назовават чувствата и предлагат начини да ги управляват. Например, „Звучиш сякаш се чувстваш разочарован от рисунката си. Защо не прекараш малко време на спокойствие с любимата си книга? Можеш да работиш върху рисунката си отново по-късно.’

Преминаването през възходите и паденията на юношеството може да бъде значително подпомогнато, ако възрастните са успели да развият активно слушане и решаване на проблеми и ги прилагат в общуването си с детето/младежа.

Социално развитие и умения: даровити деца:

1. Даровитите деца могат да мислят по-бързо и/или по-задълбочено от другите деца на тяхната възраст. Така че често са добри в това да си представят какво е да си в ситуацията на някой друг.
2. Понякога тези качества означават, че вашето даровито и талантливо дете се разбира добре с другите. В други случаи може да изглежда, че детето ви не се вписва съвсем сред децата на неговата възраст.
3. Освен това може да сте забелязали, че вашето талантливо дете предпочита да играе или да бъде с по-големи деца. Това е така, защото вашето дете мисли и чувства на подобно ниво като по-големите деца.

Стратегии за подпомагане на даровитите деца да се разбират с другите:

1. Като всяко дете, вашето талантливо дете понякога ще се нуждае от вашата помощ, за да научи как да се разбира добре с другите.
2. Чудесна отправна точка за общуване с хората е разбирането, че различните хора имат различни силни страни. Можете да помогнете на детето си да научи това като част от ежедневието ви семеен живот. Например, ако детето ви има братя и сестри, то ще научи, че другите хора имат различни таланти и интереси.
3. Можете също така да дадете на детето си възможности да изгради и практикува социални умения чрез:
 - а. групи за игра – за по-малки деца
 - б. групи по интереси за по-големи деца и тийнейджъри – например младежка група, театрален клас, клуб по шах, групи за скаути или момичета водачи
 - в. групи и програми за даровити и талантливи деца.

Поведение: даровити деца:

Като всички деца, даровитите и талантливи деца понякога могат да се държат по предизвикателни начини. Някои от причините за това предизвикателно поведение могат да бъдат следните:

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- а. бързо поставят под въпрос семейните правила и режим
- б. лесно се разочароват
- в. се нуждаят от предизвикателни възможности за учене.

Стратегии за управление на семейните правила и режими:

1. Вашето талантливо дете вероятно има отлична памет, така че е вероятно да запомни добре правилата и режимите.
2. Но може да е трудно да накарате детето си да следва вашите семейни правила и процедури. Например, детето ви може да не иска да загаси светлината, ако чете книга, от която наистина се интересува. Или детето ви може да измисли някои много добри причини, поради които четенето е по-важно от заспиването!
3. Може да ви помогне да бъдете твърди по отношение на общите си очаквания – например да гасите светлината в 21:00 през делничните вечери. Но да сте готови да преговаряте за малки неща е добра идея. Например, ако детето ви иска да чете след като времето на изгасване е минало, можете да му позволите да използва приложение за внимателност.
4. Ако детето ви има братя и сестри, правилата, които указват как вашето семейство се грижи и третира членовете си, могат да им помогнат да се разбират – например „Почукай и получи разрешение, преди да влезеш в стаята на другия.“

Стратегии за справяне с разочарованието:

1. Даровитите деца често си поставят много високи стандарти и се разочароват, когато не могат да ги изпълнят. Това понякога може да доведе до избухвания и друго трудно поведение.
2. Страхотно е детето ви да работи по високи стандарти. Но то трябва да разбере, че не може да има високи стандарти за всичко. Добре е да правим грешки, защото грешките ни помагат да научим какво да правим по различен начин следващия път. Състраданието към себе си означава да се отнасяте любезно към себе си, когато нещата не вървят добре. Можете да прочетете повече за самосъстраданието у децата и самосъстраданието при тийнейджърите.

Стратегии за намиране на правилните възможности за учене:

Когато даровитите и талантливи деца не получават достатъчно възможности да учат извън дома, те биха могли:

1. да не се ангажират с дейности или други деца в детска градина или училище.
2. да изглеждат добре в детска градина или училище, но да имат избухвания или да изглеждат разстроени и затворени след като се приберат у дома.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

3. да разсейват съучениците си в училище или да гледат през прозореца, вместо да работят в клас.

2.2. Социалната инфраструктура на даровитото дете

Социалната динамика на даровитите деца е също толкова интригуваща. Тези млади умове често се борят с деликатния баланс на интегрирането на напредналите си способности със социалните си взаимодействия. Някои даровити деца проявяват интровертни тенденции, търсейки утеха в мислите си, докато други прегръщат екстровертността, използвайки дарбите си, за да насърчават връзките и да преодоляват различията със своите връстници. Разбирането на сложното взаимодействие между даровитостта и общителността хвърля светлина върху предизвикателствата и възможностите, които очакват тези необикновени личности.

2.2.1. Характеристики на семействата, в които расте талантливото дете

Социалната инфраструктура на даровитото дете се отнася до мрежата за подкрепа и средата, която заобикаля и подхранва изключителните способности и уникалните нужди на детето. Тази инфраструктура е от решаващо значение за цялостното развитие, благополучие и успешна реализация на потенциала му. Тя обхваща различни аспекти, включително семейна подкрепа, възможности за образование, взаимодействие с връстници и достъп до ресурси за психично здраве. Значението на стабилната социална инфраструктура за даровитите деца не може да бъде надценено и ето някои основни причини за това:

1. **Насърчава интелектуалния и емоционален растеж:** даровитите деца често имат напреднали когнитивни способности и нужди от учене. Поддържащата социална инфраструктура им осигурява интелектуално стимулираща среда и предизвикателства, които помагат да се увеличи максимално техният потенциал. Тя също така отговаря на техните емоционални нужди, като им позволява да развият здравословно чувство за самочувствие и благополучие.
2. **Предотвратява слабото представяне и скуката:** Без подходяща подкрепа и ангажираност, даровитите деца могат да станат незаинтересовани и неангажирани в традиционната образователна среда. Това може да доведе до недостатъчно постижение и може да доведе до това детето да не достигне пълния си потенциал.
3. **Осигурява чувство за принадлежност:** Даровитите деца могат да се чувстват изолирани или различни от връстниците си поради уникалните си способности и интереси. Силна социална инфраструктура ги свързва със съмишленици, ментори и учители, които разбират и оценяват силните им страни, насърчавайки чувството за принадлежност и намалявайки чувството на изолация.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

4. **Насърчава позитивната социализация:** Социалното взаимодействие е от съществено значение за развитието на всички деца, включително даровитите. Социалната инфраструктура помага на даровитите деца да изградят здрави взаимоотношения, да развият социални умения и да се научат да работят в сътрудничество с другите.
5. **Персонализирано образование и възможности за обогатяване:** Ефективната социална инфраструктура позволява персонализирани образователни планове, които отговарят на индивидуалното темпо и интереси на учене на детето. Тя отваря врати към програми за обогатяване, курсове за напреднали и извънкласни дейности, които предизвикват и ангажират допълнително талантливото дете.
6. **Подкрепа за емоционални и психологически нужди:** Даровитите деца могат да се изправят пред уникални емоционални предизвикателства, като перфекционизъм, повишена чувствителност и интензивни емоции. Силната социална инфраструктура включва достъп до специалисти по психично здраве, които разбират сложността на даровитостта и могат да предоставят подходяща подкрепа и насоки.
7. **Подготовка за пълнолетие:** Една добре изградена социална инфраструктура помага на даровитите деца да развият критични житейски умения, като издръжливост, адаптивност и ефективна комуникация. Тези умения са безценни, когато преминават в зряла възраст и преследват стремежите си.
8. **Подобрява креативността и иновациите:** Даровитите деца често имат естествена склонност към творчество и иновации. Подхранващата социална инфраструктура им предоставя свободата и куража да изследват своите идеи, насърчавайки следващото поколение изобретатели, художници, учени и мислители.

Като цяло социалната инфраструктура на даровитите деца играе жизненоважна роля за оформянето на тяхното бъдеще и оптимизирането на приноса им към обществото. Отговорност на родителите, преподавателите, училищата и общностите е да работят заедно, за да създадат среда, в която талантливите деца да процъфтяват, да развият своите таланти и да оказват положително влияние върху света.

2.3. Какво можем да очакваме от едно талантливо дете?

Много даровити деца имат уникални характеристики, които ни помагат да ги идентифицираме като такива. От ранна възраст дете с разширен речников запас или голямо любопитство за това как работят нещата може да покаже ранни признаци на даровитост. Други характеристики обаче не са толкова очевидни, което затруднява идентифицирането на даровити деца в много среди, включително училище. Полезно е съветниците по ориентиране да са запознати и да могат да разпознават черти на даровитост, които могат да се използват в помощ на учителя в класната стая. Ето някои общи характеристики на даровитите деца. Това са типични фактори, подчертани от образователните власти като показателни за даровитост. Очевидно няма дете, което да се отличава с всички характеристики.

2.3.1. Академични способности, темп на учене, трудности в ученето

Академични способности:

1. Показва превъзходни способности за разсъждение и подчертана способност да се справя с идеи; може лесно да обобщава от конкретни факти и може да види тънки връзки; има изключителна способност за решаване на проблеми.
2. Проявява упорито интелектуално любопитство; задава търсещи въпроси; проявява изключителен интерес към природата на човека и Вселената.
3. Има широк спектър от интереси, често от интелектуален характер; развива един или повече интереси до значителна дълбочина.
4. Има значително превъзходство по отношение на качеството и количеството на писмения и/или устния речник; интересува се от тънкостите на думите и тяхната употреба.
5. Чете страстно и поглъща книги далеч над възрастта си.
6. Учи бързо и лесно и запамятава наученото; припомня важни подробности, концепции и принципи; схваща лесно.
7. Показва представа за аритметични проблеми, които изискват внимателно разсъждение и схваща лесно математическите концепции.
8. Показва творчески способности или изразяване на въображение в области като музика, изкуство, танци и театър; показва чувствителност и финес в ритъма, движението и телесния контрол.
9. Поддържа концентрация за дълги периоди и показва изключителна отговорност и независимост в работата в класната стая.
10. Поставя реалистично високи стандарти за себе си; е самокритично при оценката и коригирането на собствените си усилия.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

11. Проявява инициативност и оригиналност в интелектуалната работа; проявява гъвкавост в мисленето и разглежда проблемите от различни гледни точки.
12. Наблюдава проникателно и е отзивчиво към нови идеи.
13. Показва социална уравновесеност и способност да общува с възрастни по зрял начин.
14. Получава възбуждане и удоволствие от интелектуално предизвикателство; показва будно и тънко чувство за хумор.

Затруднения в ученето сред даровити деца:

(Въз основа на Linda E. Brody & Carol J. Mills – LD NEA)

Учениците, които са даровити и имат затруднения в ученето, са тези, които притежават изключителна дарба или талант и са способни на високи резултати, но също и които имат трудности в ученето, които затрудняват някои аспекти на академичните постижения. Някои от тези ученици са идентифицирани и нуждите им са удовлетворени. Това обаче се случва рядко, освен ако някое училище изрично не реши да идентифицира и след това да бъде от полза за тези ученици. Много ученици, които са даровити с обучителни затруднения, „пропадат през пукнатините“ в системата.

Има поне три подгрупи деца, чиято двойна изключителност остава непризната:

1. Първата група включва ученици, които са идентифицирани като даровити, но показват затруднения в училище. „Тези ученици често се смятат за по-слабо успели и техните по-слаби постижения могат да се дължат на лоша самооценка, липса на мотивация или дори на някои по-малко ласкателни характеристики, като мързел (Silverman, 1989; Waldron, Saphire, & Rosenblum, 1987; Whitmore, 1980). Техните обучителни затруднения обикновено остават неразпознати през по-голямата част от образователния им живот. Тъй като училището става все по-предизвикателно, техните академични трудности могат да се увеличат до степен, в която изостават достатъчно от връстниците си, че някой най-накрая да заподозре увреждане.“ [\(Brody & Mills, 1997\)](#)
2. Втора група включва ученици, чиито обучителни затруднения са достатъчно тежки, че са идентифицирани като такива с обучителни затруднения, но чиито изключителни способности никога не са били признати или разгледани. Предполага се, че това може да е по-голяма група студенти, отколкото много хора предполагат. В едно проучване цели 33% от учениците, идентифицирани с обучителни затруднения, са имали превъзходни интелектуални способности. (Baum, 1985) Неадекватните оценки и/или ниските IQ резултати често водят до подценяване на интелектуалните способности на тези ученици. Ако потенциалът им остане неразпознат, той никога не става причина за

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

безпокойство или фокус на тяхната програма за обучение. Поради това подценяване или твърде негъвкава идентификация и/или очаквания за обучение в „програмата за даровити“, те рядко се насочват към учреждения за даровити.

3. Може би най-голямата група неподкрепени ученици са тези, чиито способности и увреждания се компенсират взаимно; тези деца седят в общи класни стаи, но не отговарят на условията за услуги, предоставяни за ученици, които са даровити или имат обучителни затруднения и се считат за такива със средни способности. Тъй като тези ученици обикновено функционират на ниво клас, те не се разглеждат като имащи проблеми или специални нужди, нито са приоритет за училища с ограничени бюджети (Brody & Mills, 1997). Въпреки че изглежда, че тези ученици работят сравнително добре, те, за съжаление, се представят доста под потенциала си. Тъй като курсовата работа става повзискателна в по-късните години и без помощ те трябва да се съобразят със своите ограничения, академичните им трудности обикновено се увеличават до точката, в която може да се подозират затруднения в обучението, но рядко се признава истинският им потенциал.

2.3.2. Индивидуално и социално поведение

Предизвикателствата, пред които могат да се изправят даровитите ученици, могат да бъдат изненадващи за онези, които вярват в мита, че не се нуждаят от помощ и че ще се справят добре сами. Даровитите деца имат различни мозъци, което ги прави уникални в сравнение с техните невротипични връстници. Докато повечето хора мислят за даровитостта само по отношение на академичните среди, тя се отнася и за социалното и емоционалното развитие на детето. Докато всички деца трябва да се ориентират по неравния път на формиране на идентичност и социална принадлежност, даровитите деца могат да изпитат тези проблеми по различен начин и по-интензивно, докато се развиват и узряват. За да помогнем на родителите и преподавателите да се ориентират в обичайното поведение на даровити хора и емоционални проблеми, ето списък с някои от най-честите предизвикателства за даровитите ученици, както и съвети как да им помогнат да преодолеят тези предизвикателства.

Някои от най-често срещаните проблемни области за даровитите деца са:

- Чувствителност и свръхвъзбудимост
- Социални умения
- Перфекционизъм
- Самооценка

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Чувствителност и свръхвъзбудимост:

Според данни от изследване даровитите деца изпитват повишена чувствителност и напреднала емоционална обработка. Тези характеристики често се поставят в рамките на концепцията на Домбровски за свръхвъзбудимост, която описва повишената чувствителност и интензивност на даровитите деца в областите на психомоторната (излишък на енергия и движение), чувствената (изострено обоняние, допир и др.), емоционалната (богат вътрешен опит), интелектуална (любопитство и търсене на знания) и въображаема (живо въображение) (N/A, 2021).. Поради тези уникални характеристики, даровитите деца могат да имат неблагоприятни реакции към интензивни стимули, които могат да изглеждат като проблемно поведение на повърхността. Например, пронизателно дете може да види нещо по новините, което го плаши и да откаже да спи само през нощта. Децата, които са свръхвъзбудими в интелектуалната и психомоторната област, може да не са в състояние да седят неподвижно на чиновете си и да прекъсват учителите си с въпроси.

Сензорната или емоционална чувствителност може да допринесе за набор от чувства, като чувство на неудовлетвореност или скръб, и различни проблеми с даровитото поведение, като поведение или отдръпване. Разбирането как се проявяват свръхвъзбудимостта или чувствителността на вашето дете може да помогне на родителите да намерят подходящи решения за проблемно поведение.

Социални умения:

Мнозина правят грешката да вярват, че даровитите деца са по своята същност неудобни и лоши в общуването, което просто не е вярно. Проблемите на талантливите деца със социализирането често произтичат от тяхната асинхронност и образователна среда.

Асинхронността или неравномерното развитие често се смята за основна черта на даровитостта

Тези ученици може да са на интелектуална възраст за колеж, но все още на 12 по отношение на социалните си умения. В резултат на това може да е трудно да си създадат приятели, които споделят техните интереси или им е трудно да знаят как да се изразяват по подходящ начин в групова среда. В зависимост от образователната среда, тези деца може да бъдат определени с проблемно поведение като властни, сноби, антисоциални и т.н. Техните трудности при намирането на приятели в класната стая може да нямат нищо общо със способността или желанието им да се социализират, а вместо това да бъдат резултат от липсата на връстници с подобно мислене, с които да могат да създадат връзка. Когато става въпрос за приятелства с дарби, има значително несъответствие между съученици или връстници и някой, когото смятат за истински връстник.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Перфекционизъм:

Перфекционизмът може да изглежда като обичайно поведение за високи постижения, докато не започне да вреди на благосъстоянието на детето. Децата перфекционисти могат да проявяват набор от предизвикателни поведения, като съревнование с другите, постижения за сметка на общуването или избягване на дейности, в които се страхуват, че ще се провалят. Перфекционизмът често е свързан със самочувствието, когато даровитото дете или хората около детето очакват то да бъде даровито през цялото време, по всеки предмет.

Въпреки че има дебат дали перфекционизмът съществува както в добри, така и в лоши разновидности, проблемът за много даровити ученици е, че този натиск да бъдат перфектни идва от неспособността им да се видят отвъд ролята си на „умен ученик“ в класа. На талантливите деца трябва да се напомня често, че тяхната стойност не се основава само на техните оценки или представяне.

Самооценка:

Самооценката е друго от най-честите предизвикателства да бъдеш даровит. Даровитите деца постигат много етапи в юношеството по-рано от своите връстници, но може да се затрудняват да развият здравословна самооценка по време на решаващи периоди на формиране на идентичността. Въпреки че родителите са основният начин, по който децата научават за себе си, негативният опит в училище и с връстниците може да повлияе пагубно на начина, по който талантливото дете вижда себе си. Ако то се чувства неподкрепено и неприето в училище, може да развие ниско самочувствие и да почувства, че неговата даровитост го отчуждава. Ниското самочувствие може да допринесе за широк спектър от емоционални предизвикателства, включително тревожност и депресия. Въпреки че даровитите деца може да не са по-податливи на тревожност и депресия в сравнение с техните връстници, според изследване на Трейси Крос и колектив, техните уникални интелектуални дарби могат да допринесат за остро преживяване на тревожност/депресия.

Ако подозирате, че детето ви страда от тревожност, депресия или някой от проблемите, описани по-горе, може би е време да се свържете с доверени приятели за съвет или да потърсите талантлив терапевт.

За щастие, това, което работи добре за интелектуалното развитие на даровитото дете, може също да помогне за предотвратяване на тези емоционални и поведенчески предизвикателства. Намирането на някой, който да тества вашето дете за даровитост, особено когато използвате индивидуални инструменти за оценка, може да помогне за разкриване на проблеми със сензорната обработка, така че родителите и преподавателите да

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

могат да си сътрудничат, за да осигурят подходящото приспособяване. Идентификацията на даровитите може също да помогне на семействата да получат достъп до специални програми за подпомагане на тяхното развитие или застъпничество за ускоряване. Използването на техники за ускоряване, групиране по харесване или пропускане на клас може да осигури на учениците интелектуални връстници, които ги разбират и искат да си взаимодействат по същия начин, по който те го правят. Може също да дойде като облекчение да не се чувстват така, сякаш са най-умното дете в класа. Емоционалните и социални ползи от ускорението се подкрепят от констатациите на A Nation Empowered. Подпомагането на интелектуалните и социалните нужди на талантливите деца може да помогне за насърчаване на психическо здравословно самочувствие и нагласа за растеж, която ще им позволи да оценят своите силни и слаби страни.

2.3.3. Талантливото дете след завършване

Какъв е образът на абитуриента?

1. Да стане отличник в науката, технологиите, изкуството, литературата, правото, бизнеса, философията и предприемачеството.
2. Да демонстрира упоритост и постоянство, креативност и оригиналност, любопитство, интелектуална и/или артистична честност, способност и желание за постоянно учене и развиване на способност за мислене и действие в условия на несигурност.
3. Да демонстрира многопосочно мислене, интердисциплинарна визия, аналитични способности, ефективно потребление на информация, широка визия и осъзнаване на ценностните последици.
4. Завършилият уникалните програми трябва да е социално ангажирана личност и висок морал и хуманност.

ИЗТОЧНИЦИ

1. Baum, S. (1985). Learning disabled students with superior cognitive abilities: A validation study of descriptive behaviors. Unpublished doctoral dissertation, University of Connecticut, Storrs.
2. Brody, L. E., & Mills, C. J. (1997). Gifted children with learning disabilities: a review of the issues. *Journal of Learning Disabilities*, 30(3), pp.282-286.
<https://www.ldonline.org/ld-topics/gifted-ld/gifted-children-learning-disabilities-review-issues>
3. Coleman, L. J., & Cross, T. L. (2000). Social-Emotional Development and the Personal Experience of Giftedness. In K. A. Heller, F. J. Monks, R. J. Sternberg, & R. F. Subotnik (Eds.), *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent* (2nd ed., pp. 203-212). Oxford: Elsevier.
4. Hallahan, D. P., & Kauffman, J. M. (2003). *Exceptional Learners, Introduction to Special Education*. Allyn and Bacon.
5. Jovaiša, L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
6. Morelock, M. J., & Morrison, K. (1999). Differentiating 'developmentally appropriate': The multidimensional curriculum model for young gifted children. *Roeper Review: A Journal on Gifted Education*, 21(3), 195–200.
7. N/A (2021). Types of Challenges Gifted Students Face, GIFTED RESOURCES.
<https://www.davidsonacademy.unr.edu/blog/challenges-gifted-students-face/>
8. Pagnin A, Andreani O (2000) New trends in research on moral development in the gifted. In: Heller KA, Mönks FJ, Sternberg RJ, Subotnik RF (eds) *International Handbook of Giftedness and Talent*. Amsterdam: Elsevier Science, pp. 467–487.
9. Šimelionienė, A. (2008). Kaip atpažinti vaiko gabumus? Metodinėsreko-mendacijos pedagogams, švietimo pagalbos specia-listamsir tėvams. Parengė. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008
10. Sword, L. (2003). Gifted children: Emotionally immature or emotionally intense.
<https://positivedisintegration.com/Sword2003.pdf>
11. Winner, E., and Martino, G. (2000). "Giftedness in non-academic domains: The case of the visual arts and music" in *International handbook of giftedness and talent*. eds. K. A. Heller, F. J. Monks, R. J. Stenberg, and R. F. Subotnik (Amsterdam: Elsevier), 95–110.

ОБРАЗЪТ И ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА УЧИТЕЛЯ НА ТАЛАНТЛИВИ ДЕЦА

3.

Д-р Йехуда Хамовиц (Център Рон Варди), Рута Куодиене (Университет Vytautas Magnus, VšĮ "eMundus"), Вида Дръсоте (VšĮ "eMundus"), Диана Змицереуска (ISMA), Зорница Станева (Зинев Арт Технологии), Ивана Цветкова (Зинев Арт Технологии), Нида Юозатиене (Университет Vytautas Magnus, Образователна академия, Център за даровити), Кристина Кондротиене (Университет Vytautas Magnus Образователна академия, Център за даровити)

Увод

Образът и характеристиките на учителя на даровити деца могат да варират, но има определени качества и атрибути, които често се свързват с ефективните преподаватели в тази област. Даровитите деца често имат уникални нужди и способности, които изискват специализиран подход към преподаването и подкрепата, следователно учителят за даровити деца също трябва да притежава уникален набор от качества и характеристики, за да подхранва и предизвиква ефективно интелектуалните и творческите способности на тези ученици.

Тази глава говори за характеристиките, които един талантлив детски учител може да притежава, моделите, идентифициращи ефективния учител, а също и за характеристиките на талантливите деца. Ето защо е важно да запомните, че всяко талантливо дете е уникално, така че ефективният учител ще бъде настроен към индивидуалните нужди и силни страни на всеки ученик, като същевременно насърчава приобщаваща и интелектуално стимулираща среда в класната стая.

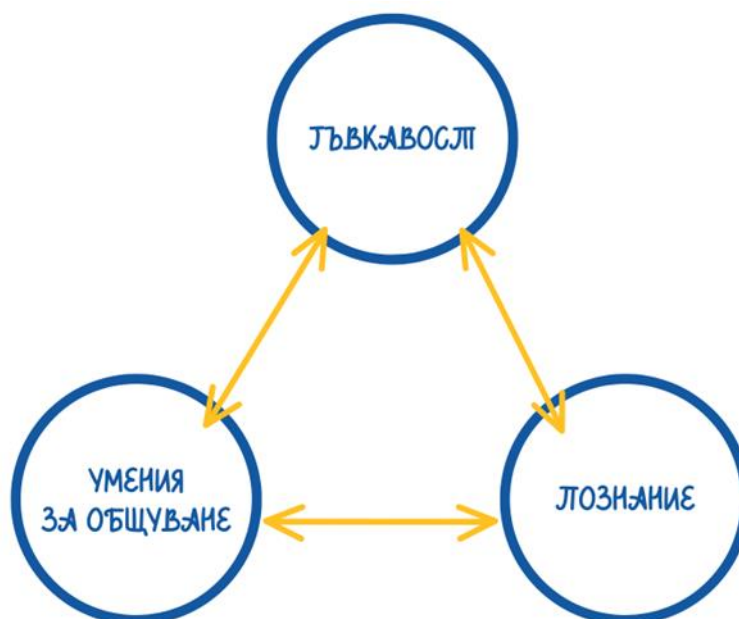
3.1. Характеристики на учителя на талантиливи деца: произход и образование

Всяко училище и област се справят с образованието за даровити малко по-различно, но повечето преподаватели са съгласни, че преподаването на ученици, които са напреднали или учат по-бързо, на по-високо ниво или по по-абстрактен и креативен начин от техните връстници, може да бъде толкова предизвикателно, колкото и вълнуващо.

Даровитите ученици или особено талантиливите и бързо мислещи в една или повече области се нуждаят от учител, който знае как да ги посрещне там, където се намират, и да разпознае техните силни страни и възможности.

Ето защо е важно да се анализира и представи широката картина на учителя, който обучава даровити ученици.

- Учител, който не се страхува от мисията да обучава талантиливи деца, познавайки техните особености.
- Не се страхува от промяна, отворен и гъвкав.
- Включен в живота на детето.
- Образован, знае пътя си в различни ситуации.
- Способен да признае невежеството.
- Опитен, уверен в себе си.
- Поддържа високо ниво на интелигентност.
- Не само експерт в своя предмет, но и живее в контекста на света (изкуства, спорт, други области).
- Благосклонно отношение към даровити деца.
- Систематичен.
- Има чувство за хумор.
- Не се страхува да се постави на мястото на дете.
- Не губи баланс (да организира работата така, че да се справя с проблемите).
- Склонност към иновации.

Изображение 5. Най-подходящите умения за работа с даровити ученици.

Гъвкавостта или желанието на учителя да мисли, работи и споделя информация по нови и необичайни начини е особено важно при работата с даровити деца. Необходима е гъвкавост при избора на задачата, предвиждането на предизвикателството, което поставя, определянето на времето и метода за изпълнението ѝ. Гъвкавият учител ще даде на талантливото дете повече пространство за творческа работа, за да постигне най-добри резултати.

Важно е учителят на талантливи деца да бъде **проницателен**, когато работи с тях. Проницателността се отнася до дълбоко познание или разбиране на някого. Всяко талантливо дете е различно, така че учителят на даровити деца трябва да отдели време, за да ги опознае като хора.

Проницателността е важна за всички учители, работещи с всякакви ученици, но когато става дума за талантливи деца, тя е необходимост.

И накрая, талантливите деца изискват учители с **отлични умения за общуване**. Учителят на даровити деца трябва да може да ги идентифицира, да им дава задачи свързани с по-високи способности, да забелязва скуката или апатията, да може да разбира и да работи с техните силни страни. Учителите на талантливи деца трябва да използват активно слушане в класните си стаи всеки ден, така както и родителите им. Необходимо е да се слуша информацията, предоставена от талантливи деца, родители и учители, и непрекъснато да се предава на всички, за да се постигнат най-добри резултати в образованието на детето.

Изображение 6. Основните характеристики на **ефективния учител на даровити ученици**

Учителите на даровити деца са по-ориентирани към постижения и интелектуални от учителите в традиционната група.

Следните характеристики са необходими при учителите на даровити ученици:

- напреднала компетентност в академична специализация,
- способност да се прилагат знания за решаване на проблеми от реалния живот,
- гъвкавост,
- откритост,
- висока енергия,
- ангажимент за съвършенство
- способност да се предава страст към предмета.
- ще се разглеждат повече като партньори на ученици, отколкото като учители,
- са ентузиазирани да учат, способни да признаят, че не знаят,
- са силни и стабилни личности, напористи, смирени, тактични,
- могат да видят голямата картина, бъдещата ориентация.

Емоционалните потребности на талантливия класен ръководител

Учителите в класове с таланти често изпитват емоционално претоварване и понякога дори страдание. Не е лесно да си учител в тези класове. Както талантливите се нуждаят от постоянна емоционална подкрепа, така и учителите в тези класове се нуждаят от нея.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Отговорност на образователната система е да гарантира, че те ще я получат. Групите за взаимна подкрепа в училище са много полезни в краткосрочен план. Справянето с емоционалната страна на преподаването в класове с таланти трябва да бъде неизменна част от обучението на тези учители.

3.1.1 Основа на подходящия учител за даровити деца

Основата на подходящия учител за таланти деца е изградена върху комбинация от знания, умения, нагласи и подходи, които са пригодени да посрещнат уникалните нужди на даровитите учащи. Ето единадесет основни характеристики, на учителя, работещ с таланти:

1. **Експертиза в образованието на даровити:** Учителят на таланти деца трябва да има дълбоко разбиране на принципите, теориите и практиките за обучение на таланти. Той/тя трябва да са запознати с различните модели на даровитост и стратегиите, които работят най-добре за предизвикване и ангажиране на тези ученици.
2. **Умения за диференциация:** Талантливите деца често учат с по-бързо темпо и имат различни стилове на учене. Един опитен учител може да диференцира своите инструкции, за да отговори на индивидуалните нужди на всеки ученик, като предоставя по-модерни материали и възможности за изследване.
3. **Гъвкавост и адаптивност:** Талантливият детски учител трябва да бъде гъвкав в своите методи на преподаване и да има желание да се адаптира към променящите се нужди на своите ученици. Може да се наложи да коригира учебната програма, темпото или задачите, за да се справи с бързото темпо на учене на даровитите деца.
4. **Страст към ученето:** Ентусиазиран учител, който е искрено запален по предмета си, може да вдъхнови таланти ученици да навлязат по-дълбоко в своите интереси. Учител, който възплащава любов към ученето, може да създаде среда, в която се насърчават любопитството и изследването.
5. **Умения за решаване на проблеми:** Талантливите деца често обичат да се справят със сложни проблеми и да мислят критично. Учител, който може да задава предизвикателни въпроси и да води учениците в процеса на решаването им, може да насърчи интелектуалното израстване.
6. **Силни комуникационни умения:** Ефективната комуникация е от решаващо значение във всяка преподавателска роля. Талантливият детски учител трябва да може да обяснява ясно сложни концепции, да изслушва активно учениците и да насърчава открития диалог в класната стая.
7. **Емоционална интелигентност:** Разбирането на емоционалните и социални нужди на таланти деца е важно. Учител, който може да осигури

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- подходяща подкрепа и насоки в области като перфекционизъм, асинхронно развитие и социални взаимодействия, може да създаде благоприятна среда.
8. **Креативност и иновации:** Талантливите ученици процъфтяват, когато им се даде възможност да мислят креативно и да изследват нетрадиционни идеи. Учител, който насърчава експериментирането и иновациите, може да помогне на тези ученици да достигнат пълния си потенциал.
 9. **Нагласа за сътрудничество:** Сътрудничеството с родители, други преподаватели и специалисти често е от съществено значение при обучението на даровити деца. Учител, който може да работи ефективно в екип и да включва различни заинтересовани страни, може да осигури холистично и подкрепящо обучение.
 10. **Търпение и съпричастност:** Въпреки че талантливите деца имат уникални способности, те също могат да се изправят пред предизвикателства. Един търпелив и съпричастен учител може да осигури емоционалната подкрепа, необходима по време на разочарование или борба.
 11. **Непрекъснато учене:** Образованието на таланти е постоянно развиваща се област. Специализираният учител трябва да се ангажира със собственото си професионално развитие, като е в крак с най-новите изследвания, методи на преподаване и ресурси в сферата на образованието за даровити.

Учениците, идентифицирани като даровити и талантливи, се представят академично, интелектуално или творчески над нивото на класа. Учителите, които работят с такива деца, трябва да са опитни в преподаването на сложни материали и да знаят как да „натискат“ учениците според нуждите на всеки един от тях. Учителят, работещ с даровити деца, трябва да притежава определени умения като способности за ефективна комуникация и съществено разбиране на предмета, който е избрал за своята област на образование.

Когато работят с талантливи деца, учителите трябва да използват стратегии, които **насърчават продуктивността, креативността, самодисциплината и лидерството на своите възпитаници**. Учителите в тази област трябва да са готови да адаптират обучението към специфичните нужди на талантливите ученици и да го индивидуализират според нуждите. Когато преподава на ученици с високи постижения, учителят трябва да е наясно с възможността ученикът да е интелектуално зрял над годините си, но да се развива със сходна скорост като своите връстници. Учителят трябва да може да се свърже с ученика на това интелектуално ниво, без да изпуска от поглед действителната възраст на детето. Освен това част от даровитите ученици може да са два пъти изключителни, което означава, че притежават както изключителните способности, които ги правят блестящи, така и поведенческите или емоционалните затруднения, които ги класифицират като ученици със специални нужди.

Талантливите ученици са наясно с качествата, които трябва да притежават „добрите“ учители, както по отношение на характера и личностните черти, така и по отношение на

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

преподавателските умения. Литературата и образователната система признават, че учителите на талантиливи ученици трябва да притежават уникални професионални качества и нагласи. Като се има предвид, че отговорите на учениците показват необходимост от разнообразно и нетрадиционно преподаване, изглежда от съществено значение е да се разшири „инструментариумът“ на учителя. Първо, той образова за характера на талантиливите ученици, и второ, той образова учителите, като ги обучава с помощта на усъвършенствани методи на преподаване, партньорско обучение и технологии.

В някои отношения нуждите на талантиливите ученици не се различават от техните връстници. Те ще изискват ясни и внимателни инструкции и оценка, както всеки друг ученик. Но по много други начини нуждите им са напълно уникални. От съществено значение е талантиливите учители да разбират как техните ученици са различни и как са еднакви.

Талантиливите обучаеми имат уникални умения, но много от тях имат и специални нужди. Всъщност самите неща, които позволяват на тези ученици да превъзхождат интелектуално и творчески, често ги карат да се борят емоционално и социално. Понякога, когато знак за отлични постижения се присъди на дете в ранна възраст, това създава ниво на натиск, с които другите деца не се сблъскват.

За да отговорят на пълните нужди на тези ученици, а не само на образователните нужди, учителите трябва да бъдат бдителни и съпричастни. Те също трябва да структурират класните си стаи, отношението си и плановете си за уроци по начини, които зачитат сложните нужди на талантиливите ученици. Специфичните стратегии ще варират значително в зависимост от класната стая, но ето някои най-добри практики, с които талантиливите учители са съгласни.

а. Професионални и дидактически способности на учителя (Уменията на учителя от 21 век)

За да бъде добър учител, учителят се нуждае от редица умения за професионално развитие в допълнение към експертни познания и опит по даден предмет. Преподаването е взискателна професия, която изисква както страстен ангажимент, така и широк набор от сложни знания и умения.

Подобно на начина, по който влияе върху ежедневието ни, бързият технологичен напредък оказва влияние и върху начина, по който учениците учат и учителите предават знания. Съвременните преподаватели трябва да притежават нови набори от умения в допълнение към основните способности.

Изображение 7. Основни умения за преподаване.

Има много различни роли в образованието, изискващи различни умения. Има някои основни умения, които всеки учител трябва да притежава – комуникативност, търпение, креативност, ентузиазъм, увереност, отдаденост, разрешаване на конфликти, организация, лидерство, адаптивност. Сред професионалните умения или както обичаме да ги наричаме „модерни умения“, които трябва да притежават днешните учители, можем да посочим следните:

Адаптивност

Учителите трябва да бъдат адаптивни и гъвкави в днешната модерна дигитална среда, за да могат да се справят с всичко, което им се изпречи. В същия дух администраторите преразглеждат и актуализират учебните стандарти и очаквания. Всеки съвременен учител трябва да може да се адаптира, независимо дали става дума за начина, по който учениците му учат, поведението в класната им стая или идеите им за уроци.

Увереност

Всеки учител трябва да има самочувствие, както и доверие в своите ученици и колеги учители. Самоувереният човек насърчава другите да бъдат самоуверени, а самоувереността на учителя може да повлияе на учениците да бъдат по-добри хора.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Комуникация

Решаващ талант е способността да се взаимодейства не само с ученици, но и с родители и други членове на персонала. Важно е да може да се говори ясно и кратко, защото учителят прекарва почти целия си ден в разговори с деца и други служители.

Екипен играч

Да работиш добре в екип или група е умение, което учителите трябва да притежават. Учениците имат по-добър шанс да учат и да се забавляват, когато екипът работи заедно. Успехът може да бъде резултат само от работа в мрежа с други преподаватели (дори по електронен път) и работа по проблемите като екип. Правейки това, учителите помагат за създаването на чувство за общност не само в собствената си класна стая, но и в цялото училище.

Постоянно учещ

Преподаването е процес на учене през целия живот. Светът непрекъснато се променя, заедно с учебните програми и образователните технологии. От всеки учител зависи да бъде в крак с промените. Учител, който винаги се стреми да учи, винаги е ефективен и успешен учител.

С въображение

Най-успешният инструмент, който един преподавател може да използва, е неговата творческа способност. Учителите трябва да бъдат изобретателни и да измислят специални начини да държат своите подопечни концентрирани в ученето, особено в момента. Много преподаватели са с презумпция, че всички показатели, въведени в учебните програми, отнемат цялата креативност и забавление от ученето, така че те намират креативни начини да направят ученето отново забавно.

Лидерство

Ефективните учители са ментори и знаят как да насочат учениците в правилната посока. Давате пример и сте добър модел за подражание. Те мотивират учениците и ги водят към успех.

Организация

Съвременните учители могат да се организират и подготвят за неизвестното. Винаги са готови на всичко, каквото и да им поднесе новият ден. Проучванията показват, че организираните учители насърчават по-ефективна учебна среда. Така че е още по-наложително да сте организирани, ако искате ученици с по-добри резултати.

Иновативност

Един иновативен преподавател е готов да предприеме модерни неща, от модерни информативни приложения до образователни способности и електронни джаджи. Да бъдеш

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

изобретателен предполага не да се опитваш да правиш модерни неща, а да намираш заместители, да правиш асоциации от реалния свят и да развиваш менталитет с въображение. Това кара младите да изискват поемане на риск и да се научат да си сътрудничат с другите.

Ангажимент

Отдадеността на работата е традиционно образователно умение, но е и модерно умение. Съвременният учител трябва винаги да е ангажиран с професията си. Учениците трябва да се уверят, че техните учители са там и са готови да им помагат.

Възможност за управление на онлайн репутация

Това модерно образователно умение от 21-ви век определено е ново. В дигиталната ера повечето, ако не всички учители са онлайн. Така че те имат "онлайн репутация". Учителите днес трябва да знаят как да управляват своята онлайн репутация и кои социални мрежи са подходящи за тях.

Способност за ангажиране

Съвременните учители знаят как да намерят ангажиращи ресурси. В наши дни е важно да намирате материали и ресурси, от които се интересуват учениците. Това означава да сте в крак с новите технологии и приложения за обучение, да сърфирате в мрежата и да се свързвате с други учители. Така или иначе, да можете да ангажирате учениците и да поддържате нещата интересни е задължително.

Разбиране на технологията

Технологията се развива бързо. Само през последните пет години постигнахме огромен напредък и ще продължим да растем. Да бъдеш в крак с това развитие може да е трудно, но това трябва да правят всички съвременни учители. Освен разбирането на най-новите технологии е необходимо да знаете кои цифрови инструменти са подходящи за учениците. Този процес може да отнеме много време, но има огромно влияние върху успеха им.

Способност за вдъхновяване

Учителите трябва да вдъхновяват. Това е само едно от качествата, които идват със званието. Съвременните преподаватели имат способността да дадат възможност на учениците да мислят критично, да бъдат иновативни, креативни, адаптивни, страстни и гъвкави. Те позволяват да се решават проблеми, да се размишлява и да се ръководи. Те дават инструментите за успех в училище, както и в живота.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Умения и качества на 21-ви век

 <p>УСТНА И ПИСМЕНА КОМУНИКАЦИЯ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Предоставяте ли на учащите много възможности да говорят и пишат, използвайки собствените си уникални и истински гласове? ✓ Помагате ли на обучаемите да създадат фокус, енергия, страст около устните и писмените комуникации, които искат да генерират. 	 <p>КРИТИЧНО МИСЛЕНЕ РЕШАВАНЕ НА ПРОБЛЕМИ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Насърчавате ли и засилвате ли правенето на неща, които не са правени преди, при което вие и вашите обучаеми трябва да преосмислите или да мислите наново? ✓ Искате ли от обучаемите да генерират и задават свои собствени уникални въпроси? 	 <p>СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖАТА</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Улеснявате ли глобалната комуникация и сътрудничество с вашите обучаеми? ✓ Давате ли възможност на учащите да си сътрудничат лице в лице и виртуално? ✓ Помагате ли на своите обучаеми в развитието на техни собствени, лични мрежи за обучение?
 <p>ЛЮБОПИТСТВО И ВЪОБРАЖЕНИЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Насърчавате, окуражавате и укрепвате ли любопитството? ✓ Насърчавате ли вашите обучаеми да добавят свой собствен шрих към обучителното си преживяване? 	 <p>ИНИЦИАТИВНОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Помагате ли на учащите да се включват в смислена работа? ✓ Предоставяте ли им възможности да поемат рискове, да предприемат собствена инициатива в правенето на неща? 	 <p>ГЪВКАВОСТ И АДАПТИВНОСТ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Приемате ли промяната като нещо нормално и естествено и помагате ли учащите да правят същото? ✓ Вие и вашите обучаеми гъвкави ли сте? ✓ Вие и обучаемите използвате ли разнообразие от инструменти за решаване на нови проблеми?
 <p>НАДЕЖДА И ОПТИМИЗЪМ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Моделирате, преподавате и укрепвате ли позитивното отношение към себе си? Отношение "аз мога"? ✓ Подпомагате ли обучаемите в укрепването на тяхното лично мислене? ✓ Излагате ли обучаемите на истории, които представят как други са успели или са преодолели трудностите? 	 <p>САМОРЕГУЛАЦИЯ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Моделирате и подпомагате ли вашите ученици в развиване и разбиране на техния собствен метапознавателен процес? ✓ Помагате ли на обучаемите да развият своята собствена способност да се самомотивират? ✓ Помагате ли обучаемите да разсъждават върху и да оценяват своите обучителни преживявания? 	 <p>ЕМПАТИЯ И ГЛОБАЛНО ГРАЖДАНСТВО</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Предоставяте ли на обучаемите възможности за формиране на гледна точка? ✓ Помагате ли на обучаемите в постигането на разбиране за взаимозависимостта на всички живи системи? ✓ Създавате ли възможности за обучаемите да активират своята емпатия; да са про-социални, действайки в полза на другите?
 <p>УСТОЙЧИВОСТ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Помагате ли на обучаемите да виждат провалите като възможности за растеж? ✓ Насърчавате ли и укрепвате собствената вродена устойчивост на учащите? ✓ Гарантирате ли, че всеки обучаем знае, че е важен? 	 <p>ИЗДРЪЖЛИВОСТ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Давате ли на обучаемите възможности да работят по дългосрочни, сложни проекти? ✓ Помагате ли на учащите да идентифицират и признаят ползите от упоритостта в трудни моменти? 	 <p>ВИЗИЯ ЗА БЪДЕЩЕТО</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Давате ли на учащите време, ресурси, възможности да идентифицират и преследват мечтите си? ✓ Помагате ли на учащите в разработването на стъпките и стратегиите, необходими за постигане на техните мечти?

Изображение 8. Уменията на педагога от 21 век,

<https://usergeneratededucation.wordpress.com/2015/01/16/the-other-21st-century-skills-educator-self-assessment/>

Учителят винаги трябва да задава следните въпроси: как да планира дейност, как да контролира или управлява преподаването? От този аспект дидактиката създава своята визия като дисциплина, която позволява интерпретация на обучението на учителите. По този начин учителят трябва да придобие и приложи на практика поредица от умения и компетенции, които го/я акредитират като способен да обедини това, което чрез обучение е постигнато или получено с това, което наистина трябва да се упражнява в даден момент на преподаване. Тези умения могат да бъдат определени като дидактически умения. Може да се каже, че дидактическите умения концентрират вниманието си върху посредничеството, насочването, ръководенето и обучението. По този начин на учениците/участниците се предоставя

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

прагматично обучение, допускащо тяхното свободно изразяване, но базирано на теоретични познания. Тези знания могат да бъдат приложени на практика с отговорност и известна степен на лекота, в зависимост от уменията и способностите на всеки човек.

Предполага се, че дидактическите умения се фокусират върху учителя и знанията, които предават. От гледна точка на ученика това включва слушане, четене и приемане на инструкции. Този подход използва планиране, организация и структура. Това е методичен и академичен подход към образованието. Типичните умения включват структурирани уроци, определяне на специфични учебни цели, разработване на периодични оценки на представянето, лекции и групови дискусии. Дидактиката клони към практическия подход: как да обучаваме учениците. Тези умения предполагат използването на следните инструменти: демонстрация, обяснение, наблюдение, проблеми, упражнения, сътрудничество в класната стая, практическо обучение, използване на технологии в класната стая, визуализация и моделиране. Така или иначе дидактиката и педагогиката са допълващи се методи на обучение.

Най-важният фактор, който влияе върху академичния успех на талантливия ученик, е учителят, тъй като такива ученици са склонни да бъдат силно повлияни от своите учители. Коланджело и Дейвис (2003) посочват, че някои качества, изисквани от учителите на даровити ученици, са изисквания за добрите учители като цяло. Така че си струва да разберем какво е необходимо, за да се развие класическия учител до учител на даровити и талантливи деца.

б. Запълване на празнини: развитие на класически учител до талантлив

Предшната епоха изискваше образование за стабилност, идващата ера изисква образование за нестабилност. Преподаването е изключително предизвикателна задача, но преподаването на даровити/талантливи/градивни ученици представлява още повече предизвикателства. Изключително важно е всички учители да са в състояние да разпознаят ученик с високи способности, който може да се нуждае от повече задълбоченост и сложност в обучението или да бъде насочен за допълнителна оценка и работа (Shaughnessy & Senior, 2022).

Какви качества трябва да притежават „отличните“ учители в очите на талантливите ученици, за да ги обучават в класната стая? Групата „талантливи“ и „изключителни“ ученици има уникални изисквания, които изискват специализирано обучение и специално създадена среда за учене с умствени изисквания, според проучвания в тази област.

В допълнение към качествата, които общата група на учениците възприема като необходими за „добър“ учител, трябва да се идентифицират специфични качества и способности за преподаване на даровити ученици. Landvogt (2001) и Delisle (2006) заявяват, че

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

идеалният учител за даровити деца има задълбочени познания по предмета, обича избрания предмет и е запален по преподаването.

Да станеш учител на даровити и талантиви включва първо получаване на съответната степен в конкретна област на обучение или в начално или средно образование.

Квалификацията за преподаване на даровити и талантиви също често изисква магистърска степен, специфична за преподаване на напреднали учащи. Даровитите и талантиви учители са обучени да идентифицират и избират напреднали ученици за програми за даровити и талантиви чрез провеждане на интервюта с родители и ученици и администриране на оценки. Когато работят с такива ученици, учителите се нуждаят от уменията, необходими за планиране и прилагане на предизвикателна учебна програма и трябва също така да могат да тестват, оценяват и ранжират учениците според тяхното ниво на представяне (N/A, 2024). В средата на средно училище наставничеството и съветването на ученици относно избора на кариера и образование след завършено средно образование е обичайно задължение. Всички учители трябва да могат:

- разпознават разликите в обучението, етапите на развитие и когнитивните/емоционалните характеристики на талантивите ученици, включително ученици от различен културен и езиков произход, и идентифицират съответните им академични и обществено-емоционални нужди
- правят подходящи модификации на обучението и представянето, които повишават креативността, ускорението, дълбочината и сложността в техните академични и професионални области
- избират, адаптират и прилагат репертоар от базирани на доказателства образователни стратегии за улесняване на ученето при даровити ученици.

Качествата и уменията на добрия учител за талантиви деца могат да бъдат разделени на две отделни категории: професионално-педагогически и лично-емоционални. Идеалният учител ще притежава широки познания в своята област на експертиза, любов към избраната от него област и голямо удоволствие от преподаването. Той/тя ще може да коригира учебната програма и методите на обучение, за да отговорят на уникалните нужди на разнообразните стилове на учене и мислене на своите ученици поради дълбокото „разбиране на когнитивната, социалната и емоционалната психология и развитието им“ (Khalil & Accariya (2016). Литературата предполага, че „добрите“ учители са запознати с различни подходи за определяне на това какво означава да си талантив и са в състояние да разберат и свържат ефектите на околната среда върху развитието на даровитостта в техните ученици. Разработване на специална структура за таланти и регулаторни рамки в училищата и общностите. Освен това „добрите“ учители са готови да поемат рискове и да експериментират с начини да споделят учебния процес със своите ученици. Мевареч и Блас (1999) посочват, че учителите на даровити ученици трябва да гледат на преподаването като

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

на наука, изкуство и морално призвание. Те също изброяват способностите и ги разделят на четири компонента: а) да идентифицират правилно какво знае или не знае детето в този момент; б) да обясняват понятия по начин, който интересува, предизвиква и очарова ученика; в) да дават конструктивна обратна връзка, предоставяйки възможност на ученика да коригира методите си на обучение, позволявайки пълен контрол върху материала; и г) да култивират мотивация и самочувствие у ученика. Учителите на даровити ученици трябва да имат лични умения - любов към предмета, учениците и образованието като цяло. Интелигентност, интелектуална находчивост, оригиналност, креативност, организираност, гъвкавост, откритост, емоционална стабилност, зрялост, състрадателност, толерантност, емпатия, внимание към учениците. Честност, оптимизъм и радост, енергия и мотивация за търсене на нови материали и канали за обучение. увереност, независимост, отговорност, доверие. Знанията за преподаване са от голямо значение, включително педагогическите знания – да се преподава по начин, който е най-добър за обучението на учениците; съдържателни познания, актуални знания по преподаваната дисциплина; познаване на педагогическото съдържание – интерпретиране на информацията чрез богат набор от налични материали за представяне на информация (аналог, визуализация, демонстрации, обяснения, изображения и примери); и познаване на учебната програма - запознаване с алтернативите на учебната програма и наличните образователни материали и програми за преподаване на конкретни предмети. Съставяне на учебна програма и поставяне на цели за постижения, които помагат при избора на източници на информация, разработването на продукта и поставянето на оценки – това е още едно умение, необходимо за учителя на таланти.

Учителите на даровити ученици трябва да имат специални способности заедно с различни административни умения, които им позволяват да адаптират нормалните дейности в класната стая за своите ученици, така че умните ученици да могат да работят с темпо и ниво, подходящи за техните способности, но все пак да не се отклоняват от графика, съдържанието, и други изисквания в образователната система (Khalil & Accariya (2016).

По този начин даровитите и талантливи деца трябва да се учат от учители, които са подготвени да предоставят подходящата учебна програма, използвайки най-ефективните стратегии, за да гарантират, че това обучение се случва. Училището също трябва да бъде място, където социалните и емоционални нужди на даровитите и талантливи деца се разбират и посрещат. Тези деца процъфтяват, когато се обучават от учители, които разбират начините, по които тяхното обучение и техните социални и емоционални нужди се различават от техните връстници на същата възраст и които знаят как да отговорят на тези нужди (Световен съвет за даровити и талантливи деца, 2021).

3.2. Модели, идентифициращи ефективния учител

3.2.1 Разопаковане на ефективното преподаване: Характеристики и въздействие върху представянето на учениците

Изследователите и преподавателите са единодушни, че учителите наистина играят важна роля в живота на учениците и че представянето на учениците може да се различава значително в зависимост от типа учител, с който са определени да работят. Въпреки това, експертите по-горе са далеч от същото единодушие по въпроса кои характеристики отличават по-ефективните учители от всички останали и какво се съдържа в тези специфични характеристики, които водят до повишена ефективност.

Има опити за модели за оценка на ефективността на учителите, които стъпват върху модели за оценка на ефективността на всеки друг вид професия. Сравненията между учителска и преподавателска литература се ръководят от три основни термина: **ефективност**, която е степента, в която даден професионалист произвежда резултати, свързани с целите, поставени от организацията; **характеристики на работника**, като личност, когнитивни способности и образование; и **модели на ефективност**, които установяват връзката между ефективността и характеристиките на работниците (Harris & Rutledge, 2007 г.).

Терминът ефективност ни помага да избегнем подразбиращите се пристрастия в сравнение с термини като „производителност“, които са тясно свързани с перспективите на икономистите. Измерването на ефективността може да се извърши обективно – чрез резултатите от тестовете на учениците – или субективно – чрез оценки на връстници или ръководители. Като се има предвид по-голямата промяна към постиженията на учениците като централен фокус и цел на образованието, не е изненада, че обективните опции за измерване на ефективността са предпочитаните.

Моделите илюстрират хипотетичните връзки между характеристиките на работниците и ефективността. Емпиричните тестове показват дали хипотетичните „индикатори“ действително работят за прогнозиране на ефективността. Това се използва за валидиране на предложените модели (Harris & Rutledge, 2007).

Преподаването, въпреки своята уникалност, все пак е професия и хората, които се занимават с него, са обект на оценки, като техните „твърди умения“ се измерват и оценяват от икономисти и психолози и техните „меки умения“ (свързани с комуникацията и взаимоотношенията) се измерват и оценяват от социолози и специалисти по организационно поведение. Класическият модел на ефективност на работниците е доминиращ в преподавателските професии. Според него ефективността на работниците се определя въз основа на познанията за работата, които са функция на когнитивните способности и трудовия

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

опит. С други думи, по-високите когнитивни способности позволяват на работника да научи работата по-бързо и точно, а трудовият опит позволява време за извършване на практическата част от обучението (Harris & Rutledge, 2007).

Два други модела се фокусират върху това доколко човек е годен за определена работа (съответствие на човек-работа) или определена организация (съответствие на човек-организация). Съгласно модела за пригодност на работното място това, което е важно, са характеристиките, които съответстват на работата, което означава, че някои работници с много високи когнитивни умения все още може да не са подходящи за определена работа. Моделът за годност на личността и организацията гласи, че успехът на работника и вероятността да остане на работа са в пряка връзка с организационните култури и ценности.

3.2.1 Индикатори за ефективност

Трите индикатора, през които бързо ще преминем, са личност, когнитивни способности и образование.

Личността е един от често срещаните индикатори за ефективност на работата, поставяйки сериозни предизвикателства поради „огромния набор от налични личностни мерки“ (Day, Bedeian & Conte, 1998). Така наречените „Големи пет“ формират рамка, която сега е широко приета. Тя измерва добросъвестност, емоционална стабилност, екстровеерност, сговорчивост и откритост (Goldberg, 1990), като добросъвестността е най-добрият индикатор от петте, според изследователите.

Социално привлекателните учители наистина получават по-високи оценки, но единствената пряка връзка между екстровеерността и ученето на учениците е колко комфортно се чувстват учениците, когато подхождат и обсъждат различни теми или проблеми със своите преподаватели, каква атмосфера може да създаде такава комуникация в класната стая и какво сътрудничество между ученици, които може да генерира. Не можем да пренебрегнем факта, че оценките за ефективност могат да бъдат повлияни от начина, по който оценителите възприемат личността на учителите.

Добросъвестността, която в някои изследвания също е представена като смелост или сила на характера, означава постоянство и страст към дългосрочни цели. Връзката между ефективността и съвестността е много по-ясна, тъй като такива хора остават ангажирани с избраните от тях цели, независимо от обстоятелствата и са склонни да работят по-усърдно от по-малко съвестните, но еднакво способни хора.

Когнитивната способност се счита за най-важният фактор, влияещ върху ефективността. Въпреки че понякога се приема, че е присъщо, има убедителни доказателства, че може да се промени с времето и че също се влияе от фактори на околната среда (Pettrill et al., 1998 г.).

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

За разлика от личността и когнитивните способности, **образованието** може лесно да се използва за подбор на работници, както и за подобряване на ефективността на вече наетите работници.

И трите индикатора ще бъдат специално разгледани от гледна точка на преподавателската професия, която изисква тази двойна вярност както към училището, така и към учениците, изисквайки от професионалиста да функционира както в класната стая, така и като член на по-голямата училищна организация. Моделите за оценка на преподаването отчитат видовете решения, които учителите вземат в класните стаи, естеството и нивото на техните знания и не на последно място степента на контрол, наложен от администрацията, превръщайки организационния фактор във важен. Като се има предвид също, че различните академични нива, различната възраст на учениците и различните им нужди изискват различни техники на преподаване (комбинации от умения и знания, прилагани на практика) в различните контексти, ефективното преподаване не може да се счита нито за просто, нито за фиксирано.

Освен това, трябва да се добави още един индикатор към микса, който сме създали досега, и това е **удовлетворението от живота** – субективно благополучие, което отразява за колко удовлетворяваща човек смята своята житейска ситуация. Ние обсъждаме удовлетворението от живота отделно от екстровеерността, защото двете не са непременно свързани.

Любомирски и колектив (2005) обясняват как благосъстоянието влияе върху успеха и ефективността по следния начин: „Първо, тъй като щастливите хора често изпитват положителни настроения, те имат по-голяма вероятност да работят активно за нови цели, докато изпитват тези настроения. Второ, щастливите хора притежават минали умения и ресурси, които са изградили с времето по време на предишни приятни настроения“ (стр. 804). Сега в случая с учителската професия и успоредно с казаното за екстровеерността, можем също да добавим, че удовлетворението от живота може да бъде свързано с подобро представяне, тъй като децата са привлечени и ангажирани от учители, които позволяват тяхното удовлетворение от живота, енергия и положително отношение да повлияе на настроението на цялата класна стая.

Удовлетворението от живота може да доведе до оптимизъм или да бъде резултат от такъв, а оптимизмът е обратното на обичайното приписване на лошите събития на стабилни и глобални причини и добрите събития на временни и специфични причини (песимизъм) (Abramson, Metalsky, & Alloy, 1989). Хората, които са по-скоро песимистично настроени, са изложени на по-голям риск да изпитат така наречената заучена безпомощност (т.е. убеждението, че резултатите не са свързани с нечи действия) (Maier & Seligman, 1976).

Оттук и връзката между оптимизма и смелостта или по-голямата добросъвестност - когато са изправени пред трудности, оптимистите са по-малко склонни да намалят усилията,

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

тъй като те силно вярват, че крайните резултати зависят до голяма степен от техните усилия и е по-вероятно да запазят субективното си усещане на по-високо удовлетворение от живота (Duckworth et al., 2009).

3.2.2 Измерители за ефективност в учителската професия

Безспорно най-често използвания измерител за ефективността на учителите са резултатите от тестовете на учениците, следвани плътно от оценките на директора, преподавателите, другите колеги, самите ученици и родителите им. Като се има предвид, че постиженията са важен резултат от образователния процес, академичните резултати се възприемат като лесно достъпни измерители.

Оценката на директора е друг измерител за ефективност. Директното знание, което директорът има за практиката на всеки учител, дава на тази мярка предимство пред статистическия метод на „добавена стойност“ на резултатите от тестовете на учениците.

Измерителят за личността на учителя обаче е изследвана главно от гледна точка на типа хора, които навлизат в професията, а не толкова от тяхната ефективност. Двата основни вида подходи, използвани за изучаване на личността на учителя, са списъкът на 16-те личностни фактора и индикаторът за типа на Майерс-Бригс. Според резултатите от различни проучвания, ефективността на учителя е положително свързана с добросъвестността, общителността (екстровеит), склонността към експерименти (авантюрист), както и със самоконтрола. Някои по-нови проучвания, като това на Sparks & Lipka (1992), опитвайки се да разграничат учителите от така наречените главни учители, заявяват, че последните са по-сърдечни и общителни, уважителни, щедри, мотивирани, внимателни, способни да поддържат контакти и трудно за заблуда.

Според Уейн и Йънгс (2003), които основават изследването си на 21 проучвания с „добавена стойност“ за връзката между постиженията на резултатите от тестовете на учениците и характеристиките на учителите: (1) „съществува известна връзка между оценките в колежа и постиженията на учениците“ (р .97); (2) има връзка между курсовата работа на учителите по математика и постиженията на учениците по математика в гимназията, но не са очевидни такива ефекти в началните класове или в някой от другите предмети.

Според Райс (2003), който се фокусира върху същата група характеристики на учителите, заключенията са сходни с малки разлики, свързани с факта, че Райс е по-уверен в положителните ефекти от трудовия опит върху повишаване на ефективността и също така, че тя счита, че учителската курсова работа по педагогика и съответна предметна област е положително свързана с образователните резултати, особено когато двете се комбинират заедно (базирана на съдържание педагогика).

Особено любопитно е, че когнитивните способности на учителите всъщност не са били част от проучванията за ефективност, може би поради разбирането, че човек не става учител,

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

а се ражда такъв. Както при всички други професии, неотчитането на когнитивните способности е пропуск, тъй като те не са вродени и, както казахме по-рано, могат да бъдат модифицирани от фактори на околната среда (нагласа, свобода на вземане на решения, възможности за обучение и т.н.) и следователно могат да се променят с течение на времето.

3.2.3 Модели за оценка на ефективността на учителя

Полезните модели помагат на мениджмънта и хората, които вземат визионерски решения в образователни институции, било то училища или образователни центрове за таланти ученици, да вземат правилните решения относно персонала. Такива модели могат да се използват и за даване на конструктивна обратна връзка на учителите, за да им помогнат да израснат в професията, а също и да поемат задачи, свързани с обучението на ученици със специални изисквания.

Преди да започнем с представянето на някои от съществуващите модели, първо трябва да изброим някои елементи, които трябва да се вземат предвид, когато се решава дали даден модел е ефективен или не.

Първо трябва да се уверите, че моделът е последователен, което означава, че без значителни промени в методите на преподаване, един и същ учител трябва да получава оценки, които не се различават съществено.

Моделът е полезен, ако самите учители му имат доверие. В противен случай те няма да вземат под внимание обратната връзка.

Друг показател дали даден модел е полезен или не е наличието на пристрастия или предразсъдъци. Както споменахме по-горе, най-честата тенденция, когато директорите правят оценки, е последните да бъдат завишени. Отрицателните или приятелски отношения в екип от партньорски оценители или между учител и ръководството могат да доведат до неточни пристрастни оценки. Когато отношенията от този тип са част от организационния биом, не трябва да се използват субективни модели за оценка.

Модел за добавена стойност

Моделът за добавена стойност (VAM) измерва как учителят допринася за напредъка на ученика, като взема резултати от тестове от предишни години, заедно с известна информация за миналото на ученика и прогнозира какъв трябва да бъде резултатът от теста през следващата година. Стойността, която учителят добавя, се измерва чрез намиране на средната разлика между действителните и прогнозираните резултати на учениците. Очевидно, ако резултатите на ученика са равни или под прогнозите, това би означавало, че учителят трябва да промени методите си на преподаване, да получи допълнителна квалификация или да тества уменията си с ученици от различна възрастова група например. Ако резултатите на учениците са по-добри от прогнозата, тогава отговорният учител наистина добавя стойност и използва методи на преподаване, които дават положителни резултати.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Този модел е доста прост, вероятно твърде опростен. Сравненията между ефективността на учителите въз основа на техните резултати от един период на тестване в друг изглеждат малко изкуствени и има много въпроси, които остават нерешени.

Предимствата на модела VAM не са много. Най-голямото от тях е, че това е просто изчисление – след като го стартирате, няма да са необходими много ресурси и усилия, за да следите резултатите на учениците и да правите автоматични заключения за ефективността на учителите. Сравненията между учителите също биха били по-лесни за правене.

Моделът има недостатъци, които не могат да бъдат пренебрегнати. На първо място, както е доказано от Schochet & Chiang (2010), има до 35% шанс за погрешно класифициране на представянето на учителите, когато се използва този модел – колкото по-кратък е периодът на наблюдение, толкова по-голям е шансът за грешка, факт е, че дори при 10 години мониторинг шансът за грешка не пада под 12%. Освен това оценките на учителите по VAM могат да бъдат резултат от качествата на учениците, назначени на учителя, а не толкова от ефективността на неговите/нейните методи на преподаване. Следвайки същия път на мислене, какво се случва с оценките на VAM, когато резултатите на ученическата група вече са високи и се поддържат на това ниво години наред?

Средното увеличение от прогнозирано до действителни резултати от теста би било минималистично. Това, което бихме могли да наблюдаваме, е, че поради някои непроверени основни черти, конкретен учител, който е оценен като изключително ефективен, просто е имал късмета да бъде назначен на група с високи постижения (Kane et al., 2013). За да отидем още една стъпка по-дълбоко, ако VAM се прилага с група ученици, на които се раздават произволни задачи – например, 1/3 от класа получава специална задача за изпълнение – и резултатите от тези задачи се приемат като измерване на ефективността на учителя, не можем да изключим ефекта на други ученици в класа, дори ако те не са част от заданието. Те биха могли да повлияят на представянето на участниците в заданието, като по този начин отново включат пристрастия и да дадат резултати, които може да са резултат не от работата на по-ефективен учител, а от по-положително влияние на връстниците и обратното.

Несъмнено учителите са най-важният образователен принос, осигурен от училището, и тяхната ефективност варира значително както в рамките на училищата, така и между тях. Това е твърдение, обикновено доказано от всички модели за измерване на ефективността на учителите. Обикновено VAM е неефективен, ако не бъде проверен или когато се използва без допълнителни модели за оценка на ефективността на учителя. Въпреки това, в случая с математиката и езиците, той, заедно с други модели, потвърждава, че ефективните учители наистина подобряват представянето на учениците и резултатите на стандартизираните тестове в края на годината. Това обаче не е единственият показател, който трябва да се използва за измерване на ефективността на учителите, защото има учители, които „преподават, за да постигнат високи резултати“, те преподават само това, което ще се появи в теста. Има други важни елементи на преподаване, които VAM оставя неконтролирани и също

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

работи само до степента, до която действително може да работи, с учители, които преподават в продължение на много години, като по този начин се изключват учителите на начално ниво и много учители в средното ниво.

Фактът, че много учители, които са подобрили резултатите от тестовете на учениците, не са подобрили непременно своите неакадемични резултати, своите навици за посещение, некогнитивни умения и техните нагласи, засилва идеята, че ефективното преподаване е многоизмерно (Gershenson, 2021).

Наблюдения на учител или класна стая

Следващият модел, който ще обсъдим тук, са **наблюденията на учителите или класната стая**. Виждайки как един учител управлява класна стая, атмосферата, която създава, съдържанието, което представя и предлага на учениците и т.н., изглежда като надежден инструмент за оценка. И все пак едно наблюдение е толкова надеждно, колкото и човекът, който го прави.

Предимствата на този модел се състоят в това, че дава възможност на администраторите да регистрират подробности, които иначе биха останали непроверени, като отношението на учителя към и връзката с учениците. Освен това, ако наблюдателят следва добре разписани правила, има голяма вероятност резултатите да бъдат надеждни. Друго предимство е свързано с факта, че този модел може да се прилага за всички учители и че резултатите от него могат незабавно да бъдат предоставени обратно на учителите, които се наблюдават, което води до коригиращи мерки по време на процеса, а не в края му.

Разбира се, този модел има недостатъци и те са свързани главно с пристрастия (наблюдателят е повлиян по някакъв начин, положително или отрицателно, професионално или непрофесионално от наблюдаваното лице, и това се запазва в дългосрочни оценки). Установено е, че директорите са склонни да дават завишени оценки на своите колеги преподаватели, което прави резултатите от модела нереалистични. Същото важи и в случаите, когато наблюдателят и наблюдаваният имат сходни личности (Sprague, 1997). Наблюдението наистина отнема много време и усилия, които администраторът, членът на факултета е някой друг, на когото е възложена тази задача, трябва да отдели от основните си дейности. В съответствие с така наречения ефект на Хоторн, важен недостатък на този модел е свързан с факта, че наличието на трета страна в класната стая може сериозно да повлияе на поведението както на учителя, така и на учениците, като ги изнерви допълнително или ги накара да възприемат поведение, което е далеч от обичайното. Любопитното е, че наблюдението не би могло да окаже такова влияние (нервност, съдържани или усъвършенствани реакции, поведение, което не е представително за съответния човек и поради това не трябва да се счита за оценявано) върху определени ученици от състава на класа, които са непокорни и извън контрола на учителя.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Наблюденията на динамиката в класната стая обаче дават на директорите представа, която никой друг модел не може да предостави. Следователно преодоляването на недостатъците и използването му е повече от препоръчително. Например, в повечето класни стаи има видеокамери, чийто запис може да се използва в моменти, удобни за наблюдателя. Такива камери обикновено се инсталират с цел наблюдение на динамиката в класните стаи и насърчаване на учениците да се държат по най-добрия начин по време на часовете си, както и да се въздържат от тормоз. Училищният мониторинг се оказва успешен за подобряване на ежедневните дейности и освен ако конкретно учебно заведение няма изрична политика срещу него, както учителите, директорите, така и родителите смятат, че е по-добре да го има. Използването на записи от камери за целите на ефективността на учителите, на произволни интервали и в класове, би накарало и учителите, и учениците да бъдат себе си по време на редовните си дейности в клас или, което е още по-добре, да се стремят винаги да бъдат най-добрите си версии, поради възможността да бъдат избрани на случаен принцип за наблюдение. Включването на повече от един наблюдател и съкращаването на периодите на наблюдение (например, до 15 минути от един урок), с ясни правила за това какво трябва да се провери и как трябва да се интерпретира информацията, може да намали пристрастието, да намали индивидуалната тежест за наблюдателите и повишаване на точността на резултатите.

Рамката TRU

3.2.3.3 Рамката TRU

Първоначално TRU рамката е създадена като модел за оценяване на обучението по математика. Все пак има и обща интерпретация на модела, която може да се използва практически във всяка класна стая. Оригиналноста на този модел се крие във факта, че той изисква от оценителя да влезе в обувките на учениците и да прецени как те преживяват своите часове. Рамката TRU използва гледната точка на учениците, за да фиксира качествените характеристики на успешното обучение (James, 2020).

Това, което тази рамка оценява е:

- Съдържание
- Когнитивно търсене
- Равен достъп до съдържание
- Представителство, собственост, идентичност
- Формиращо оценяване.

Наблюдателите подхождат към всяка категория така, сякаш са учениците, изучаващи материала. Въпросите, на които наблюдателите трябва да отговорят, са вариации на следното:

- Защо се опирам на това? Какъв е смисълът?

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- Имам ли достатъчно време да обмисля материала? (т.е. преминаването през уроците не помага за разбирането и ако работим, имам ли достатъчно основна информация, за да свържа по-бързо това съдържание?)
- Смислено ли съм ангажиран? (например, ако съм визуално обучаем, предоставени ли са ми достатъчно визуализации, за да възприема лесно съдържанието или ако трябва да правя практически експерименти, предоставени ли са ми такива възможности?)
- Имам ли право да обясня успешно своите вярвания и идеи? (т.е. предоставени ли са ми адекватни възможности за изразяване, за да покажа какво съм научил и да споделя мнението си?)
- Атмосферата в класната стая кара ли ме да се чувствам като ценен член, чието мнение се приема добре по време на дискусиите?
- Преглеждането на тези въпроси от гледна точка на ученика дава страхотна представа за цялостната ефективност на учителя, без пристрастията на самите ученици.

Фокусиран модел за оценка на учители по Марцано

Следващият модел, който ще бъде споменат тук, е **фокусираният модел за оценка на учителите по Марцано**, разработен от д-р Робърт Марцано и д-р Бевърли Карбо. Този модел използва 23 основни компетентности, част от изкуството на преподаване, организирани в четири различни категории (Raudys, 2018):

- Стандартно планиране
- Стандартна инструкция
- Условия за учене
- Професионални отговорности

Моделът на Марцано включва оценка на учителя в 5 стъпки, която преминава през „определяне на елементите на стратегията за преподаване, която се наблюдава“, „наблюдение дали учителите проследяват резултатите от своето преподаване чрез определени техники“, „идентифициране на дял на учениците, които демонстрират, че успешно постигат желаните резултати“, „наблюдение дали учителят прави някакви адаптации на своите методи за наблюдение на резултатите на учениците“ и накрая „присвояване на крайните резултати на базата на резултатите на учениците“.

Подобно на модела FFT, който е представен по-долу, този също разглежда повече аспекти от работата на учителите, отколкото действителното обучение. Той проверява атмосферата в класната стая и подготвителната работа, която трябва да се извърши преди провеждането на урока. Този модел помага на учителите да растат професионално, да се научат как да ангажират по-добре учениците си и да планират и създават учебни цели. Това се дължи на подробната обратна връзка, основана на доказателства, която им се предоставя

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

чрез по-целенасочени дискусии с директорите. Например, според резултатите от прилагането на модела, може да стане очевидно, че определен учител прекарва непропорционално много време в лекции и проверки и недостатъчно време за ангажиране на учениците в дейности за критично мислене.

Моделът Marzano има няколко предложения, що се отнася до ангажираността на учениците, които си струва да бъдат споменати и които не са изрично изброени в модела FFT. Например, според модела на Марцано, поддържането на високо ниво на ангажираност може да бъде подкрепено чрез „използване на академични игри“, „използване на физическо движение“, „поддържане на оживено темпо“, „използване на приятелска полемика“, „представяне на интригуваща или необичайна информация“ и „предоставяне на възможности на учениците да говорят за себе си“ (Learning Sciences Marzano Center, 2013 г.).

Избирането на един модел и придържането към него години наред не се оказва полезно за правилната оценка на ефективността на учителя. Опитът показва, че комбинация от методи, изискващи допълнителни усилия, време и ресурси, е много по-добър вариант. Например, комбинирането на метода с добавена стойност (тъй като академичните резултати на учениците трябва да бъдат наблюдавани и докладвани) с мненията на учениците за техните учители и наблюденията на учителите, базирани или на модела на Марцано, или на FFT, може да доведе до ясно разбиране на динамиката и професионализма в училището и как тази динамика се отразява на учениците.

Модел на рамка за преподаване (FFT)

Този последен модел, който си заслужава да бъде разгледан тук, е **така нареченият модел на рамка за преподаване (FFT)**, първоначално разработен от Шарлот Даниелсън през 1996 г. FFT покрива четири различни области, които според автора на модела обхващат съществените учителски отговорности. Четирите области са: Планиране и подготовка; Среда в класната стая; Инструкция; Професионалните отговорности включват 22 компонента и общо 76 по-малки елемента на преподаване. Това ниво на детайлност се оказва изключително полезно за училищните директори (за предоставяне на адекватна и основана на доказателства обратна връзка и безпристрастни препоръки за подобрене), учителите (за по-добро отразяване на техните методи на преподаване и подобряване на конкретни аспекти от тяхната работа) и учениците (за да се възползват от техните повишена ефективност на учителите в дългосрочен план). Най-добри резултати от този модел се получават в онези предприятия, където потребителите на модела са били подходящо обучени и имат задълбочени познания за модела. Вариациите в начина, по който членовете на персонала интерпретират FFT, могат да понижат резултатите от използването на модела.

Като се има предвид колко близки са моделите FFT и Marzano, тук ще представим модела FFT, който е малко по-подробен, позволявайки на директора да проучи по-задълбочено четирите домейна и да открие области, в които учителите не са достатъчно

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

ефективни или в които учителите трябва да повишат своята ефективност. Когато моделът на Марцано има нещо интересно и различно, което да добави към това, което вече е в FFT, ние изрично ще направим препратка към това.

Област 1: Планиране и подготовка

Както вече беше споменато накратко по-горе, първата област в модела FFT е ПЛАНИРАНЕ И ПОДГОТОВКА. Според тази област, за да може да изпълнява учебните задачи, учителят трябва да организира обучението и да подготви учебните дейности. Тази подготовка изисква от учителя не само да разбере учебната програма, но и да познава своите ученици и техните нужди, за да адаптира своето предаване на съдържание (букета от методи на преподаване) и своите очаквания за формите, в които учениците трябва докладват за това, което са научили. Следователно учителите, които се отличават в тази област, владеят отлично дисциплината, която преподават, и знаят как да се подготвят за конкретната група ученици (смес от култури, раси, нива на разбиране, практически умения, езици и т.н.). Тази подготовка обхваща и темата за мотивацията – отговори на големия въпрос защо трябва да учим и как това ще бъде полезно в по-късния ни живот (The Danielson Group, 2022).

Компонентите на тази област покриват:

1а: Прилагане на знания за съдържанието и педагогиката (да бъдеш майстор на научното съдържание, което трябва да се преподава, да разбираш междудисциплинарните връзки, да знаеш какви методи на обучение съществуват за съответната дисциплина и да избираш тези, които са най-подходящи за напредъка на определена група, да си наясно с погрешните схващания на повечето ученици и как да ги разрешим)

1б: Познаване и оценяване на учениците (празнуване и подготовка за разнообразието, разбиране на различните стилове на учене, които съществуват, и подготовка за обучение, следвайки принципите на УДУ)

1в: Определяне на резултатите от обучението (какво трябва да научат учениците в резултат на опита)

1г: Ефективно използване на ресурси (както материали, така и инструменти, полезни за практикуване на определени умения или разбиране на определени концепции, както и хора, предоставящи допълнителна подкрепа по дадена тема – като STEM например – или ученик – някой, изискващ материали, адаптирани за сензорни или физически увреждания, за което учителите имат нужда от съдействие)

1д: Планиране на съгласувано обучение (всички различни елементи на плана за обучение – резултати, материали, дейности, групи ученици, методи – имат смисъл заедно и се подкрепят взаимно)

1е: Проектиране и анализиране на оценките (видът оценка, която предоставя информация както на учителите, така и на учениците за постигнатия напредък, обикновено е

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

формираща, често придружена от различни форми на неформално оценяване. Ефективният учител знае как да анализира резултатите от оценката и да ги използва за адаптиране неговите собствени техники на обучение, вместо единствено да приписва лошите резултати на учениците).

Област 2: Учебна среда

Втората област – Среда за учене – описва качества и условия, които помагат за провеждането на обучението и подпомагат успеха на учениците. Става дума за създаване на безопасна и изпълнена с уважение класна стая, осъзната и отзивчива към идентичността на учениците, и на всичкото отгоре добавяща атмосфера на вълнение и вдъхновение, свързани с ученето.

Компонентите на тази област покриват:

2а: Култивиране на уважителна и утвърждаваща среда (те са задължителни, ако очакваме социално и емоционално благополучие и академичен успех)

2б: Насърчаване на култура за учене (описване и очакване на придържане към норми, които управляват взаимодействията, оценяване на упорит труд, постоянство, владееене на съдържание и личностно израстване)

2в: Поддържане на целенасочена среда (чрез съчетания и процедури, които са определени, за да подкрепят други аспекти на ученето)

2г: Подкрепа за положително поведение на учениците (за да може обучението да протича успешно и учениците да се чувстват сигурни и достойнството им да бъде утвърдено)

2д: Организиране на пространства за учене (които са предназначени да подобрят образователните процеси и да подкрепят съвместната работа, извършвана от учениците)

И от модела на Марцано тук можем да добавим: Празнуване на успеха!

Област 3: Учебен опит

Третата област – „Учебен опит“ – отразява основната мисия на училищата, която е да подобрят ученето на учениците. Преживяванията, които учителите подготвят и представят в клас, се основават на задълбочено разбиране на съдържанието и връзките му с другите научни предмети, съобразени са с подходящи стандарти и са предназначени да ангажират всички ученици, независимо от техните стилове на учене и да надграждат силните страни на учениците и таланти. Учителите, които са ефективни в тази област, могат лесно да преминават от един подход към друг, да включват концепции от други части на учебната програма в техните обяснения, да наблюдават разбирането и ангажираността на учениците и когато усетят трудност или липса на внимание, те правят корекции.

Компонентите на тази област покриват:

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

За: Комуникация относно целта и съдържанието (за да се подпомогне ангажираността на учениците и техния академичен напредък)

Зб: Използване на техники за задаване на въпроси и дискусия (които успешно ангажират всички ученици, като ги карат да отговорят на умело формулирани въпроси, които постепенно водят цялата група до необходимото разбиране на ново съдържание)

Зв: Ангажиране на учениците в ученето (по начин, който надхвърля простото съответствие, но води до разбиране чрез богати учебни преживявания, сътрудничество и размисъл)

Зг: Използване на оценка за учене (с цел постоянно наблюдение дали и с какви стъпки учениците напредват към своите цели)

Зд: Гъвкаво реагиране на нуждите на учениците (чрез извършване на корекции по време на протичащото обучение, с цел реагиране на промените в сценария за това как напредва урокът)

Област 4: Преподаване на принципи

Четвъртата и последна област на FFT е областта „Принципно преподаване“, която се простира отвъд класните стаи на учителите и се разпростира към други области, които също са критични за успеха на учениците. Да бъдат ефективни в тази област изисква учителите да останат в позицията на самите постоянно обучаеми, членове на по-голяма общност от колеги и родители, които са колективно отговорни и допринасят за растежа на ученика.

Компонентите на тази област покриват:

4а: Ангажиране в рефлексивна практика (която включва самооценка и развива собствената база от знания и набор от техники за преподаване на учителите)

4б: Документиране на напредъка на учениците (за да се наблюдава къде се намират учениците в сравнение с това къде биха искали да бъдат или къде имат потенциал да бъдат, според техните цели и способности)

4в: Ангажиране на семейства и общности (за да има по-голяма група от потенциални поддръжници на процеса на израстване на учениците, превръщайки родителите в част от учебната общност)

4г: Принос към училищната общност и култура (насърчаване на положителни и взаимно обогатяващи се взаимодействия с колеги)

4д: Професионално израстване и развитие (с дух на любопитство към най-новите разработки в техните дисциплини, усъвършенстване на техните умения, за да се подобри ангажираността на учениците и постигане на още по-добро разбиране на техните общности)

4е: Действайки в услуга на учениците (винаги се ръководи от най-добрия интерес на всеки ученик, ангажира се с благосъстоянието на учениците и е достатъчно подкрепящ, за да

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

покаже ясно кога определени практики карат учениците да се чувстват изключени или несигурни)

Предимствата на този модел на оценяване са неговата сложност и фактът, че различните елементи на преподаване са разбити на големи детайли, което може да доведе до това, че определени области се оказват контрастиращи с необходимостта от подобрения. Такава специфична обратна връзка, предоставена на учителите по време на учебната година, а не в края ѝ, би могла да доведе до много полезни резултати за учениците.

Обобщение

Така нареченият модел на добавената стойност отдавна се използва за оценка на ефективността на учителите. Това е обективен модел, за разлика от повечето модели за ефективност, използвани в много други професии, които разчитат на субективни превъзходни оценки. При преподаването обаче, както вече казахме, има много повече от просто резултати от тестове и всеки ученик трябва да бъде третиран, подхождан и обгрижван в неговата/нейната уникалност и индивидуалност, ако се очакват дългосрочни резултати от обучението.

Комбинирането на VAM с други модели, които включват наблюдения на директора/връстници и оценки на учениците, заедно с един от по-детайлните модели на FFT или Marzano, би довело до най-изчерпателните и точни резултати и до много по-задълбочено разбиране на организационния биом – условията и отношенията, в които работят членовете на персонала, както и нивата на качества и ефективност на отделните членове.

Дори ако VAM може да бъде евтин и лесно поддържан в рамките на годишната рутина на организацията, той идва постфактум и не предлага конкретни предложения за подобрения. Губенето на преподавателски потенциал поради отказ да се помогне за неговото развитие не е пътят, който всеки отговорен директор трябва да избере за своето учебно заведение.

3.3 Основи и прилагане на програми за обучение на таланти

Ключови думи: ефективност; оценка; модел; учител; добавена стойност; рамка за преподаване

Тази част обобщава основните компоненти, обхванати в следващите подглави, като набляга както на теоретичните основи, като ключови аспекти на образованието на таланти, така и на практическите стратегии. Той отразява всеобхватния характер на изследването за насърчаване на върховите постижения сред даровитите ученици.

3.3.1 Ключови аспекти на образованието на таланти

Адаптирането на предмета или дейността към индивидуалните нужди и интереси на всяко талантливо дете е основна задача на учителя на даровити деца. За да направите това ефективно, черпете от теоретичните и практически знания, споделени от международни изследователи, както и от собствения си опит, натрупан чрез работа с деца. Тогава какъв вид образование най-добре отговаря на нуждите на талантливите деца и как е организирано то?

- Учене, базирано на проучване. Насърчавайте учениците да задават въпроси, за да изследват темите възможно най-задълбочено и да установят връзки между това, което се преподава, и реалния свят.
- Практически и проектно-базирани дейности. Позволете на учениците да прилагат знанията си по смислен и увлекателен начин.
- Упражнения за решаване на проблеми и критично мислене. Насърчавайте учениците да мислят креативно, да анализират информация и да вземат решения.
- Ускорено темпо. Прегледайте по-бързо теоретичния материал за тези, които схващат концепциите бързо.
- Самоподготовка. Позволете на учениците да предприемат индивидуални или екипни изследвания/проекти независимо, служейки като консултант или съветник по темата.
- Менторски програми. Стремете се да свържете учениците с професионалисти в техните области на интерес, за да им помогнете да придобият опит и знания.
- Съвместно обучение. Насърчавайте учениците да работят заедно в малки групи, за да споделят идеи, перспективи и решения.
- Обогастващи дейности. Осигурете на учениците допълнителни възможности да изследват своите интереси и да развият нови умения, например чрез клубове, състезания и екскурзии.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

3.3.2 Организация на дейностите

В тази част на главата предоставяме примери за две партньорски страни - Израел, където образованието на таланти деца има силни корени и се поддържа повече от 30 години и Литва, където образованието на таланти деца започна преди няколко години и в наши дни има отделен център за обучение на деца с изяви дарби бихме могли да споделим някои добри практики и как работи в действителност.

Образователните дейности във VDU Център за таланти през 2022-2023 г. м. се провеждат понеделник - четвъртък от 16.00ч - 18:30ч. за ученици първи/дванадесети клас и в събота от 10:00 до 13:00ч. за ученици в предучилищна/предучилищна възраст. Образователни дейности не се организират по време на училищните ваканции.

Учителите в центъра за таланти планират дейности, като изготвят отделни образователни модули, които се състоят от 5-6 часа за ученици от пети/дванадесети клас и 6 часа за ученици от по-нисък клас и деца в предучилищна/предучилищна възраст.

Учителите изпращат всички описания на модулите, които ще преподават през годината, на координатора на отдела преди началото на учебната година. При приемане в Центъра за таланти, графикът на модулите се съгласува взаимно в течение на учебната година.

Преди началото на всеки модул учителят изпраща въвеждащо писмо до родителите на децата от тяхната група, в което той/тя представя накратко себе си и модула, включително темата, ключовите въпроси, целите и очакваните резултати. В края на модула на родителите се изпраща лист за размисъл, който дава преглед на работата на групата по време на модула. Това включва участието на групата в дейности, мотивация, емоционален микроклимат и други аспекти.

Общата продължителност на учебните дейности с учителя е 2,5 часа (включително почивките, чиято честота се определя от всеки учител индивидуално в зависимост от възрастта на децата). През целия този период ръководителят на групата е отговорен за безопасността на учениците. По време на образователни дейности и междучасия е важно за цялата общност на Центъра – включително учители, административен персонал и персонал по поддръжката – да се гарантира безопасността на учениците и емоционално безопасна учебна среда. Те трябва да разпознават и реагират на ситуации на злоупотреба и тормоз и да предприемат превантивни мерки, за да гарантират, че те няма да се появят.

При организирането на образователни дейности е важно да се вземат предвид способностите и компетенциите на учениците, както и тяхната мотивация за учене. Дейностите, организирани в Центъра за изяви таланти на VDU, имат за цел да повишат мотивацията на учениците. Освен това учителите трябва да са способни да разработват ефективни стратегии за преподаване и учене, да създават висококачествени модули и да разпространяват добри педагогически практики.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

При наличие на тревожни признаци, като апатия в заниманията, агресия към другите деца в групата или към учителя, липса на мотивация и др., е препоръчителна консултация с психолога на Центъра. Подобно на учителя, психологът работи с всяка група и се среща с тях в края на всеки модул. Психологът може да консултира учителя, ученика и родителите на ученика.

Като се има предвид способността на учениците да се съсредоточават и поддържат вниманието си на различни възрасти, важно е да се организират дейности на интервали, като се балансира работата и времето за почивка.

Тъй като учениците идват в Центъра от различни образователни институции и пристигат след училище, е препоръчително да се отдели известно време в началото на сесията за въведение в дейността и в края на дейността за размисъл и самооценка.

Даровитите деца, както всички деца, са личности със свои уникални интереси и предпочитания. Въпреки това можем да изброим няколко дейности, които повечето даровити деца харесват. Те могат да бъдат взети предвид, когато планирате собствените си дейности:

1. Предизвикателства: Талантливите деца често се радват на пъзели, главоблъсканици и други интелектуални предизвикателства.
2. Творческо изразяване: Талантливите деца могат да се наслаждават на артистични дейности като рисуване, рисуване, писане и сценични изкуства.
3. Независими проекти: Талантливите деца може да се радват да преследват своите интереси и да изучават предмет или
4. тема в дълбочина.
5. STEM дейности: Талантливите деца често се интересуват от наука, технологии, инженерство и математика и
6. могат да се наслаждат на практически експерименти, кодиране и строителни проекти.
7. Дискусии: Талантливите деца може да се радват да участват в оживени дебати и дискусии относно текущи събития, политически въпроси и философски теми.
8. Състезания: Някои талантливите деца се радват на приятелски състезания като шах, дебати и олимпиади по природни науки.

Важно е да запомните, че не всички талантливи деца ще имат едни и същи интереси и че е изключително важно да се предлагат разнообразни дейности, които да им помогнат да открият своите интереси и силни страни.

3.3.3 Индивидуална и груповата работа с даровити деца

Както индивидуалната, така и груповата работа имат своите предимства и недостатъци. Важно е те да бъдат оценени и взети предвид при планиране на образователни дейности и поставяне на техните цели.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Предимства на индивидуалната работа:

1. Позволява на учениците да работят със собствено темпо
2. Насърчава индивидуалната отговорност
3. Дава шанс на интровертните ученици да блеснат
4. Развива независимост и самочувствие.

Предимства на груповата работа:

1. Насърчава сътрудничеството и комуникационните умения
2. Предоставя възможност да се учат от връстници и да се подкрепят взаимно
3. Помага за развитието на чувство за общност и социални умения
4. Прави възможно намирането на различни начини за решаване на проблеми.

В заключение, комбинация от индивидуална и групова работа може да предостави на даровитите деца добре оформено образователно преживяване, което им позволява да развият набор от умения и способности.

Основни аспекти и примери за организиране на групова работа

Работата в групи подобрява взаимоотношенията между учениците, създава атмосфера на доверие и подкрепа, а признаването на важноста на личния принос укрепва самочувствието и ангажираността. Учениците могат да развият креативност, както и специфични за предмета, комуникационни и социални умения. Когато се организира групова работа, задачите трябва да бъдат направени така, че да насърчават учениците да работят заедно, да комбинират усилията си и да разбират своя индивидуален принос и роля за ефективното завършване на съвместната работа. Оценяването също трябва да се фокусира повече върху представянето на групата, отколкото върху представянето на индивида. Учениците ще бъдат по-успешни в ученето да работят заедно ефективно, ако им се даде възможност да разсъждават върху груповия работен процес.

Мозайка

Това е метод на съвместно обучение, при който всеки член на групата става експерт в различна част от учебния материал и го преподава на другите. В началото на дейността се формират малки групи (3-4 ученика). Те се наричат „кооперативни“ групи. Всеки член на „кооперативната“ група получава различен материал (тема, въпрос или задача), който да учи самостоятелно и след това да преподава на другите членове на групата. В „кооперативната“ група учениците се запознават със своята част от материала и споделят темите, по които работят. След това учениците се прегрупират в "експертни" групи, всяка от които се състои от ученици с един и същи възложен материал. Заедно те изучават материала и планират как да обучат своите „кооперативни“ съотборници и да представят информацията така, че другите да я разберат. Учителят може да предложи да се провери дали всички в групата са готови да преподават на другите. След като изпълнят тази задача, учениците се връщат в своите „кооперативни“ групи и се обучават взаимно. Целта на екипа е всички членове на групата да

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

усвоят целия представен материал. За да се увери, че учениците са разбрали и запомнили ключовите моменти, учителят може да поиска същността на всяка тема/въпрос да бъде представена от членове на „кооперативната“ група, а не от „експертите“. Дейността завършва с оценка на наученото и как е преминало. Учениците могат да бъдат насърчени да размишляват върху предимствата, недостатъците и потенциалните приложения на метода на обучение, използван в урока.

(Въз основа на следните източници: Bennett et al. "Mokymasis bendradarbiaujant". Vilnius: Garnelis, 2000; Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. "Mokymasis bandradarbiaujant". Vilnius: Garnelis, 2000.)

Методът на шестте шапки

За да разберем по-добре гледната точка на друг човек или да видим дадено явление или факт от различна гледна точка, трябва да отидем отвъд конвенционалното мислене. Тук влиза в действие понятието „мислещи шапки“. Идеята е предложена от Едуард де Боно, който идентифицира шест типа мислене, всеки от които е свързан с различна цветна шапка: бяла, червена, черна, жълта, зелена и синя. За да видим дадено явление от нова перспектива, трябва мислено да превключим от носенето на една „шапка“ към друга.

Бялата шапка. Когато я носим, ние се фокусираме върху фактите, оставаме неутрални и безчувствени и можем да анализираме фактите и явленията рационално. Ние се интересуваме с каква информация разполагаме, каква информация липсва и къде и как можем да я получим.

Зелената шапка. Зеленото символизира растежа на нещо ново. Когато носим тази шапка, ставаме креативни и се стремим да правим интересни и необичайни неща. Ние генерираме нови идеи, предлагаме различни нетрадиционни решения и проучваме алтернативни пътища и възможности.

Жълтата шапка. Жълтото предизвиква слънце и топли, щастливи дни. Когато носим тази шапка, ние оценяваме положително явления, мисли и идеи; ние сме некритични и може да пренебрегнем скритите опасности.

Черната шапка. Черното представлява негативно мислене, виждане само на негативните аспекти на явление или мисъл и критичност. Този начин на мислене помага да се избегнат потенциални грешки.

Червената шапка. Червеното е топъл, дори горещ цвят, символизиращ мислене, което се ръководи от емоции. С тази шапка обръщаме малко внимание на фактите и аргументите, като вместо това се фокусираме върху емоционалните реакции към нещата (щастлив, тъжен, обичам, не харесвам, харесвам и т.н.) и не сме в състояние да анализираме рационално фактите и аргументите.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Синята шапка. Точно както синьото небе покрива цялата планета, мисленето с тази шапка свързва и обобщава мисленето на другите шапки. Обикновено се носи в началото и в края на дейност. В началото дефинираме ситуацията и определяме какво трябва да се постигне. Накрая, със синята шапка, представяме изводи и решения и очертаваме следващите стъпки.

Методът на шестте шапки фокусира мисленето, създава условия за творческо мислене и улеснява по-добрата групова комуникация и вземане на решения. Това включва концентриране върху една задача в даден момент. Всички участници едновременно или се фокусират върху информация (бяла шапка), предвиждат опасности (черна шапка), генерират нови идеи (зелена шапка) или изразяват чувства (червена шапка). Това паралелно мислене, при което всички участници носят една и съща цветна „шапка“ едновременно, консолидира опита и интелигентността на всички участници и помага за предотвратяване на неконструктивни спорове.

„Шапките“ могат да се използват поотделно или в последователност. Една такава последователност може да бъде следната: първо изясняваме ситуацията и хода на дискусиата (синя шапка); след това представяме факти, свързани с разглежданата тема (бяла шапка); след това генерираме идеи, свързани с темата (зелена шапка); след това оценяваме идеите, като идентифицираме потенциални предимства (жълта шапка) и недостатъци и пречки (черна шапка); след това изразяваме чувства, свързани с различните алтернативи (червена шапка); и накрая обобщаваме и вземаме решение (синя шапка).

(Въз основа на De Bono, E. "Mąstytk kitaip!". Vilnius: Alma littera, 2008.; "Mokymosi pagrindai". Vilnius: Kronta, 2007.)

Ъгли

Това е метод на съвместно обучение, който позволява на учениците да избират и обсъждат определен аспект от дадена тема. Всеки ъгъл на класната стая отговаря на определен аспект от темата. Учениците избират определен аспект в отговор на въпрос, зададен от учителя, и се преместват в подходящия ъгъл. Веднъж в избора от тях ъгъл, те се събират по двойки и обсъждат причините за своя избор.

Учениците могат също да адресират допълнителни въпроси, които насърчават критичното мислене по темата. След дискусиата учителят на случаен принцип моли двойки от всеки ъгъл да споделят своите гледни точки с целия клас.

Този метод най-често се използва за теми за дебат, но може да се използва и в други ситуации, когато учениците трябва да направят избор и да обяснят причините за своя избор.

(Въз основа на Bennett et al. "Mokymasis bendradarbiaujant". Vilnius: Garnelis, 2000. p. 214.)

Практическа дейност

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Провеждането на практически дейности в часовете по природни науки е изключително важно за развитието на уменията и компетентностите на учениците. Тези дейности могат да бъдат интересни и активни, като мотивират учениците да разбират по-добре заобикалящата ги среда и да прилагат придобитите знания и умения за решаване на различни проблеми.

Провеждането на практическа дейност е по-интересно и активно, когато учениците имат право да я извършват самостоятелно. Учат се да поставят въпроси и проблеми и да формулират хипотези.

Могат да се използват различни методи за тестване на хипотеза. Изборът на методи зависи от:

- целите и задачите на практическата дейност.
- компетентността на учителя.
- нивото на подготовка на учениците.
- наличните инструменти.
- времето, определено за изпълнение на задачата.

Правилното планиране е от решаващо значение за осигуряване на успешно учене за учениците по време на практическата дейност. Когато планира практическа дейност, учителят трябва да вземе предвид следните въпроси:

- доколко са подготвени учениците за практическата дейност?
- ще следват ли учениците инструкциите на учителя или сами ще се опитат да намерят правилния подход?
- ще работят ли индивидуално или в групи?

Ако има липса на инструменти и оборудване, разделете учениците на групи и накарайте една група да изпълнява практическите дейности, докато останалите присъстват на занятията, както обикновено. Или редувайте няколко различни практически задачи.

Решете какво точно искате да постигнете с този урок и след това го планирайте по-щателно от обикновено:

- има ли конкретни аспекти, на които учениците трябва да обърнат внимание?
- искате ли учениците да опишат дейността по някакъв начин?
- ще е необходимо да се демонстрират примери?
- наблегнахте ли достатъчно на изискванията за безопасност?

Уверете се, че няма ученици, които нямат какво да правят. Може да искате да дадете допълнителна задача с отворен край на тези, които приключат по-рано.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

(Въз основа на следните източници: "Eksperimentas biologijos pamokose: metodinės rekomendacijos praktikos darbams". Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras, 2006; Petty, G. "Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas". Vilnius: Tyto alba, 2007)

Използване на дигитални инструменти за обучение

Виртуалната учебна среда предоставя възможности не само за ангажиране на учениците, но и за включването им в интерактивно обучение. Подходящото използване на цифрови инструменти за обучение може да подобри ефективността на обучението, да насърчи независимостта на учениците и да ги насърчи да изследват, откриват и изпитват радостта от откритието. Тези инструменти също предоставят възможности за диференциране и индивидуализиране на ученето, по-ефективно разпределяне на времето в клас и използване на методи, които насърчават кооперативното учене.

В училищата дигиталните инструменти за обучение могат да се използват като:

- инструменти за съвместно обучение.
- инструменти за работа в мрежа.
- инструменти за търсене на информация и разглеждане и създаване на база данни.
- инструменти за комуникация.
- инструменти за представяне на материал.
- инструменти за изследване.
- инструменти за насърчаване на творчеството.
- административни пособия.
- инструменти за дистанционно обучение.
- инструменти за събиране и анализ на данни.
- инструменти за управление.
- лични инструменти за обучение.

(Въз основа на Norman Longworth, 2007)

Дигиталните инструменти за обучение помагат на учениците да се научат да изследват, разпознават и разбират обекти както в живата, така и в неживата природа, които са трудни за виждане с невъоръжено око, за хващане или наблюдение в дълги процеси или за виждане на резултати, които не са очевидни веднага. По този начин учениците развиват не само природонаучни компетенции, но и умения за учене как да учат и когнитивни способности.

(Въз основа на следните източници: "Kaitą skelbia gamtos mokslai. Projekto 'Ugdymo turinio IKT pagrindu kūrimas ir diegimas remiantis integruoto gamtos mokslų kurso 5–6 klasės mokiniams pavyzdžiu' konsultantų geroji patirtis". Vilnius: Švietimo plėtotės centras, 2007; "Pedagogo kompetencijų tobulinimas integruojant IKT į ugdymo procesą: metodinės rekomendacijos". Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras, 2007; Longworth, N. "Mokymosi visą gyvenimą praktika. Švietimo kaita XXI amžiuje". Vilnius: Kronta, 2007.)

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Концептуална карта

Методът на концептуалната карта е известен с различни термини в литературата, като „Карта на възприятията“, „Карта на знанието“ и др. Това е метод на конструктивно обучение – схема, която нагледно представя разбирането на обекти, събития, явления или определени техни аспекти. Създаването на концептуална карта насърчава по-задълбочено изследване на определена концепция, помага за визуално организиране на знанията, идентифицира пропуски в разбирането и помага да се определят области, където са необходими допълнителни знания.

Азбучна въртележка

Стратегията „Азбучна въртележка“ е подходяща, когато учениците притежават солидна основа от знания. От тях се изисква да измислят и напишат колкото се може повече думи или асоциации, свързани с изучаваната тема. Целта е да се запълнят възможно най-много решетки на таблицата. Всяка мрежа може да съдържа повече от една дума. Докато попълват таблицата, учениците могат да се консултират с различни литературни източници, за да открият непознати думи, които могат да бъдат свързани с темата. Тази таблица може да се използва и за ангажиране на учениците.

(Въз основа на Buehl, D. "Interaktyviojo mokymosi strategijos". Vilnius: Garnelis, 2004, p. 37.)

K-W-L

Какво знам - какво искам да знам - какво научих (KWL) е метод за четене, който насърчава отношение на активно мислене по време на четене. Активните читатели предвиждат за какво ще четат, припомнят си какво вече знаят по темата и обмислят какво искат да научат или разберат, преди да прочетат. След това, докато четат, те проверяват дали прогнозите им са правилни и записват каква нова информация са научили. По този начин методът KWL дава възможност на учениците да развият способността да предвиждат какво знаят по определена тема и какво ще прочетат в даден текст; учат се да задават нови въпроси и активно да четат в търсене на отговори. Този метод също така учи учениците как смислено да обработват нова информация и да оценяват и коригират своето разбиране.

Основата на този метод е графичен органайзер – KWL таблица с три колони. Основната тема на урока или текст се записва в горната част на таблицата. Първо се попълва първата колона – Какво знам. Средната колона – Какво искам да знам – изброява въпросите, които интересуват учениците. Третата колона – Какво научих – записва каква нова информация са научили учениците от четенето на текста. Тази таблица служи като ориентир за учениците преди четене, по време на четене и при обобщаване на информация след четене. Таблицата може да се предостави на всеки ученик или група на хартия или да се покаже на дъска с помощта на мултимедиен проектор, като учениците бъдат поканени да я нарисуват в своите тетрадки.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

(Въз основа на Buehl, D. "Interaktyviojo mokymosi strategijos". Vilnius: Garnelis, 2004, p. 73–75.)

3.3.4 Очаквания по отношение на качеството на дейностите

Нека оценим следното:

- Има ли преобладаване на академичен стил на преподаване?
- Повечето ученици получават ли индивидуална подкрепа?
- Обучението разширено ли е до изследвания в други среди?
- Изпълнява ли се основната функция за започване на обучението, която позволява интелектуалната, емоционалната и практическата дейност на обучаемия? „Дойде с въпрос и си тръгна с въпрос.“
- Поставени ли са предизвикателни цели с осигурена обратна връзка и диалог за напредъка към тези цели?
- Разработва ли се структуриран подход към информацията, заедно с нейното значение?
- Отделено ли е достатъчно време за учене и повторение и преподават ли се както умения, така и съдържание?
- Има ли усилие да се грабнат възможности, възникващи в конкретни ситуации, да се използват по свой собствен начин, да се почувства прилив на лично овластяване и да се преживее автентичното му разширяване?

ИЗТОЧНИЦИ

1. Abramson, L.Y., Metalsky, G.I., & Alloy, L.B. (1989). *Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression*. *Psychological Review*, 96, 358–372.
2. Colangelo, N. & Davis, G. A. (Eds) (2003). *Handbook of Gifted Education*. Boston, MA: Pearson Education Press.
3. Day, D. V., Bedeian, A. G., & Conte, J. M. (1998). *Personality as predictor of work related outcomes: Test of a mediated latent structural model*. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 2068-2088
4. Duckworth A., Quinn, P. & Seligman, M. (2009) *Positive predictors of teacher effectiveness*, *The Journal of Positive Psychology: Dedicated to furthering research and promoting good practice*, 4:6, 540-547.
<http://dx.doi.org/10.1080/17439760903157232file:///C:/Users/User/Downloads/ValeniZuljanetal.Didacticcompetenciesofteachers.pdf>
5. Gershenson, S., (2021) *Identifying and producing effective teachers*. IZA Institute of labor economics Discussion paper series
6. Goldberg, L. R. (1990). *An alternative description of personality: The Big-Five factor structure*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
7. Harris, D., Rutledge, St. (2007), *Models and Predictors of Teacher Effectiveness: A Review of the Literature with Lessons from (and for) Other Occupations*, United States Department of Education, Institute for Education Sciences
8. Heward, W.L. (2009). *Exceptional Children: An Introduction to Special Education* (9th ed.). New Jersey: Pearson.
9. https://humanjourney.us/health-and-education-in-the-modern-world/education-in-the-modern-world-solving-for-the-future/?gclid=EAlaIQobChMIjePp4sDO-wlVUgCiAx0YUwFbEAMYASAAEgKd_PD_BwE
10. <https://resources.finalsite.net/images/v1571945339/lpisdorg/o0f5bwbbpuds9wqwy a5m/GTTeacherGuidebook.pdf>
11. <https://usergeneratededucation.wordpress.com/2015/01/16/the-other-21st-century-skills-educator-self-assessment/>
12. <https://www.teachhub.com/professional-development/2019/11/15-professional-development-skills-for-modern-teachers/>
13. James, S. (2020). *A Complete Guide To Classroom Observation Frameworks*, <https://educationwalkthrough.com/a-complete-guide-to-classroom-observation-frameworks/>
14. Kane, Th., McCaffrey, D., Miller, T., Staiger, D. (2013) *Have we identified effective teachers? Validating measures of effective teaching using random assignment*. Bill and Melinda Gates Foundation

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

15. Khalil M., Accariya Z. (2016). Identifying “Good” Teachers for Gifted Students. *Creative Education*. Vol.7 No.3
(<https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=64495>)
16. Learning Sciences Marzano Center, 2013 *Developing a Passion for Professional Teaching: The Marzano Teacher Evaluation Model*,
<https://www.learningsciences.com/wp-content/uploads/2020/06/The-Marzano-Teacher-Evaluation-Model.pdf>
17. Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). *The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?* *Psychological Bulletin*, 131, 803–855.
18. Maier, S.F., & Seligman, M.E. (1976). *Learned helplessness: Theory and evidence*. *Journal of Experimental Psychology: General*, 105, 3–46.
19. Mevarech, Z. R., & Blass, N. (1999). Science, Research, and Policy Making in Educational Systems. In E. Peled (Ed.), *Fifty Years to Israel Educational System* (pp. 441-453).
20. N/A (2024). <https://www.teachercertificationdegrees.com/careers/gifted-talented-teacher/>
21. Peter Z. Schochet & Hanley S. Chiang (July 2010) *Error Rates in Measuring Teacher and School Performance Based on Student Test Score Gains*, *Mathematica Policy Research*
22. Petrill, S. A., Saudino, K., Cherny, S. S., & Emde, R. N. (1998). *Exploring the genetic and environmental etiology of high general cognitive ability in fourteen- to thirty-sixmonth-old twins*. *Child Development*, 69(1), 68-74.
23. Raudys J., (2018) *4 Teacher Evaluation Models to Use (With Examples!)* -
<https://www.prodigygame.com/main-en/blog/teacher-evaluation/>
24. Rice, J.K. (2003). *Teacher quality: Understanding the effectiveness of teacher attributes*. Washington, D.C.: Economic Policy Institute.
25. Savenkov, A.I. (2010) *Children Giftedness Psychology*. Genesis, Moscow, 440.
26. Shaughnessy, M.F., & Senior, J. (2022). Teachers of gifted children: the essential core competencies. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 9(2), 219-225.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2276493>
27. Sparks, R., & Lipka, R. P. (1992). *Characteristics of master teachers: Personality factors, self-concept, locus of contort, and pupil control ideology*. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, 5, 303-311.
28. The Danielson Group, 2022, *The framework for teaching: Students’ needs have evolved, just as teachers have evolved alongside them*,
<https://danielsongroup.org/the-framework-for-teaching/>
29. Wayne, A. J., & Youngs, P. (2003). *Teacher characteristics and student achievement gains*. *Review of Educational Research*, 73(1), 89 -122.

МЕТОДИ НА ПРЕПОДАВАНЕ, ТЕХНИКИ И СТРАТЕГИИ В ОБУЧЕНИЕТО НА ТАЛАНТИ

*Д-р Йехуда Хамовиц (Център Рон Варди), Дойна Присакару
(VšĮ "eMundus)*

Увод

Образованието на даровити хора е в челните редици на педагогическите иновации, като има за цел да развие изключителните таланти и потенциал на интелектуално напреднали ученици. Едно от основните му предизвикателства е да създава и прилага методи на преподаване, техники и стратегии, които са подходящи за разнообразните и сложни нужди на даровитите ученици. Те не са хомогенна група; имат различни способности, интереси, предпочитания и стилове на учене. Следователно образованието на таланти изисква стратегическа педагогика, която е гъвкава, адаптивна и отговаряща на индивидуалните характеристики и цели на всеки ученик.

Стратегическата педагогика в образованието на даровити хора е изкуството и науката за планиране, предоставяне и оценяване на ефективни и ангажиращи учебни преживявания за даровити обучаеми. Това включва избор и прилагане на подходящи педагогически подходи, които да съответстват на съдържанието, процеса и продукта на обучението. Също така включва използването на различни техники и стратегии за улесняване и наблюдение на резултатите от обучението. Освен това включва създаване на подкрепяща и приобщаваща учебна среда, която насърчава когнитивното, емоционалното и социалното развитие на талантливите ученици и предоставя на даровитите учители възможности и ресурси за тяхното професионално развитие, емоционални нужди и управление на времето.

Тази част има за цел да анализира изчерпателно аспектите на методите, техниките и стратегиите на преподаване в образованието на таланти. Тя разглежда сложното взаимодействие между стратегическата педагогика на талантите и холистичното развитие на даровитите ученици. Тя е разделена на три основни раздела: класна стая за даровити ученици, преподаване на таланти и учебна програма за тях.

Първият раздел изследва концепцията и характеристиките на класната стая за талантливи както като естествена арена за развитие, така и като приобщаваща среда. Той също така обсъжда предизвикателствата и възможностите за разбиране и посрещане на нуждите на даровитите ученици в различни контексти.

Вторият раздел се фокусира върху педагогическите практики и принципите на преподаване на таланти и как да станете талантлив учител. Той представя взаимовръзката на методи, техники и стратегии и представя цялостна рамка за проектиране на ефективни подходи за преподаване за талантливи учащи. Той също така обхваща различни аспекти на стратегическата педагогика на даровитите, като холистично-когнитивния подход, социално-емоционалния подход, психо-педагогическия подход и представя модела за картографиране и анализа на урока.

Третият раздел се съсредоточава върху учебната програма за таланти и как да се разработи и структурира според специфичните процеси, цели и задачи на обучението за

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

таланти. Той също така изследва пресечната точка на методите на преподаване и предметите в учебната програма за даровити хора и как да ги адаптира към разнообразните и сложни нужди на даровитите учащи.

До края на тази част читателят трябва да може да разбере и приложи основните концепции и принципи на методите, техниките и стратегиите на преподаване в образованието на таланти хора и да проектира и реализира ефективни и ангажиращи учебни преживявания за даровити обучаеми.

4.1. Класната стая с таланти

Тази част изследва тънкостите и динамиката на създаването на възможно най-добрата учебна среда за ученици, които са таланти.

Обучението на таланти е многостранен и сложен процес, който изисква задълбочено разбиране на техните потребности и характеристики. Създаването и насърчаването на подходяща образователна среда е от съществено значение.

Главата подчертава какво представлява класната стая с таланти, като уникална образователна среда, натоварена да отговори на разнообразните нужди на интелектуално напредналите ученици, като същевременно дава приоритет на тяхното цялостно благополучие. Способността ѝ да предложи задълбочен образователен отговор, който признава многостранния характер на даровитостта. Нейната функционалност като център за когнитивно и емоционално развитие, насърчавайки усъвършенствано осъзнаване на взаимодействията между тези области като основен компонент на образователната система.

4.1.1. Разбиране

В областта на образованието има уникално пространство, известно като класната стая за даровити. Това е динамична среда, която подхранва умовете на даровити и таланти ученици, а не просто физическа зала.

Класната стая с таланти се характеризира със своята жизнена интелектуална атмосфера. Това е място, където се насърчава любопитството, където въпросите са толкова важни, колкото и отговорите, и където ученето не е просто придобиване на знания, а разбиране на концепции на по-дълбоко ниво.

В тази класна стая ще намерите ученици, ангажирани с провокиращи мисли дискусии, решаване на сложни проблеми и работа по проекти, които надхвърлят стандартната учебна програма.

Тези дейности са предназначени да предизвикат учениците, да разширят техните граници и да обърнат внимание на техните напреднали когнитивни способности. Програмите за даровити са предназначени да ангажират учениците в мислене на по-високо ниво, практическо обучение и дейности за решаване на проблеми, които са от съществено значение за подхранването на техния потенциал ([Fredricks et al., 2009](#)).

Класната стая с таланти също се отличава със своята гъвкавост. Използваните стратегии за преподаване са разнообразни и адаптивни, като се вземат предвид уникалните стилове на учене и нуждите на таланти ученици.

Освен това класната стая за таланти е безопасно място за даровити и таланти ученици. Това е място, където те могат да изразят своите идеи без страх от преценка, където

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

техните уникални таланти се признават и тяхното развитие се насърчава и където те могат да общуват с връстници, които споделят подобни способности и интереси.

По същество класната стая за таланти е нещо повече от стая с чинове и черна дъска. Това е благоприятна среда, общност от обучаеми и център на интелектуално изследване.

4.1.2. Класната стая за таланти като естествена среда за развитие

Два основни компонента укрепват тази среда: талантливият ученик и учителят. Всеки от тях играе съществена роля в динамиката на класната стая.

Талантливи ученици, които демонстрират изключителни нива на способности или компетентност в една или повече области, имат уникални потребности от обучение и често изискват диференцирано обучение, за да реализират напълно своя потенциал. Тяхното интелектуално любопитство, креативност и способност за решаване на сложни проблеми ги отличават. Докато те могат също така да се сблъскат с уникални предизвикателства, като асинхронно развитие, повишена чувствителност и социално-емоционални нужди. Разбирането на тези характеристики е от ключово значение за ефективното обучение на даровити ученици.

Талантливи учители, чиято роля в класната стая с таланти се простира отвъд традиционните задължения на образованието, тъй като те трябва да бъдат фасилитатори, водачи и защитници. Те трябва да могат да разпознават и подхранват уникалните таланти и потенциал на всеки ученик. Това често изисква специализирано обучение по стратегии за образование на даровити хора. Учителите също така поемат отговорността за справяне със социално-емоционалните нужди на талантливите ученици, като им помагат да се справят с предизвикателствата, свързани с даровитостта.

Класната стая с таланти е динамична екосистема, където даровитият ученик и учителят си взаимодействат в симбиотична връзка. Учителят осигурява необходимите насоки и подкрепа, докато талантливият ученик носи ниво на интелектуална жизненост, което може да стимулира богата и възнаграждаваща учебна среда. И двата компонента са от съществено значение за класната стая с даровити хора, за да функционира ефективно като естествена среда за развитие на талантливи ученици.

Концепцията за „класна стая с таланти“ като „естествена среда на развитие“ се отнася до идеята, че класната стая за даровити ученици трябва да бъде пространство, което естествено насърчава тяхното интелектуално, социално и емоционално израстване.

Класните стаи с таланти често осигуряват богата, стимулираща среда, която интелектуално предизвиква учениците. Учебната програма в тези класни стаи обикновено е създадена да надхвърля стандарта, позволявайки на учениците да изследват предметите по-задълбочено. Това може да включва сложни задачи за решаване на проблеми, творчески проекти и възможности за независими изследвания. Такава среда естествено насърчава

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

интелектуалното развитие на талантливите ученици, като им позволява да използват напълно и да разширят своите когнитивни способности.

Класните стаи с таланти също служат като среда за социално развитие. Чрез взаимодействие с връстници, които споделят сходни способности и интереси, талантливите ученици могат да развият социални умения и да създадат значими взаимоотношения. Груповите проекти и съвместните дейности могат допълнително да подобрят тези социални взаимодействия. Освен това учителите в класните стаи с таланти често са обучавани да се справят с уникалните социални нужди на талантливите ученици, като чувство на изолация или асинхронно социално развитие.

Емоционалното развитие на талантливите ученици е друг ключов аспект на класната стая с таланти. Даровитите ученици често изпитват силни емоции и чувствителност и могат да се сблъскат с уникални емоционални предизвикателства като перфекционизъм или повишена тревожност. Подкрепящата среда в класната стая може да помогне на учениците да се справят с тези предизвикателства и да развият емоционална устойчивост. Това може да включва стратегии като социално-емоционално обучение, практики за внимателност и индивидуализирана подкрепа от учители и съветници.

Концепцията за „класната стая с таланти“ като „естествена среда на развитие“ се подкрепя от различни изследвания в областта на образованието за даровити хора. Проучването за наблюдение на практиките в класната стая, проведено от Националния изследователски център за даровити и талантливи (NRC/GT), изследва практиките за обучение и учебни програми, използвани с даровити и талантливи ученици в обикновените начални класни стаи в Съединените щати, подчертавайки важноста на разбирането на средата в класната стая за талантливи ученици ([Westberg et al., 1993](#)). Освен това, качествено проучване на самостоятелни класове с таланти подчертава значението на планирането въз основа на интересите, способностите и нуждите на учениците, което показва, че класната стая служи като среда за персонализирано програмиране и избор на учебна програма ([Linn-Cohen & Hertzog, 2007](#)). Освен това, разбирането на таланта от учителите в класната стая е жизненоважно за успешното програмиране за даровити деца, подчертавайки ролята на класната стая като естествена среда за развитие и подхранване на потенциала на талантливи ученици ([Lamb-Milligan, 2019](#)).

Тези проучвания колективно подчертават значението на класната стая като естествена среда за развитие на даровити ученици, като подчертават необходимостта от персонализирани практики, разбиране на таланта и застъпничество в рамките на образователната среда.

Компонентите

За естественото развитие на образователен процес в класна стая с таланти трябва да се вземат предвид следните компоненти:

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- Класната стая като пространство за общо развитие за всички страни, както за учениците, така и за учителите, където всеки може да се учи от другия, да споделя своите силни и слаби страни и да подкрепя растежа на другия. Учителят е не само инструктор, но и обучаем, фасилитатор и ментор. Учениците са не само обучаеми, но и учители, сътрудници и лидери.
- Място, където растежът е споделен и разчита на взаимозависимостта, където всеки допринася за колективното обучение и успеха на групата и признава, зачитайки разнообразието и уникалността на всеки човек. Място, където всеки цени и празнува постиженията и предизвикателствата на другите.
- Пространство, където всички – ученици и учители – учат, а не само изучават материал. Научават за себе си и за живота като личности, екип, клас и общество. Научават не само факти и умения, но и концепции и принципи, не само какво да мислят, но и как да мислят, не само за придобиване на знания, но и за създаване на знания.
- Клас с таланти като пространство на откритост и доверие, тъй като това е предизвикателство, когато става въпрос за талантиливи ученици, които са критично мислещи, аналитични и понякога съмнителни. Пространство, където всеки се чувства удобно да изразява своите мнения, идеи и емоции, изслушва и уважава гледните точки на другия и е честен, автентичен и отговорен.
- Като възможност да изпита доверие в защитена среда, където всеки се чувства в безопасност да поема рискове, да прави грешки и да се учи от тях, където всеки се чувства подкрепен, насърчен и овластен, приет, ценен и оценен.
- Като „отворена врата на класната стая“ за учителя, даваща възможност да бъде наблюдаван, оценяван, напътстван и да получава обратна връзка. Като пространство, където учителят може да разсъждава върху собствената си практика, да получава конструктивна обратна връзка и да търси професионално развитие, може да си сътрудничи с други учители, експерти и заинтересовани страни и по този начин да демонстрира работата си, да споделя своя опит и да вдъхновява другите.
- Като пространство, където всеки може да използва наблюдението, оценката и преценката като инструменти за учене и усъвършенстване и където всеки може да използва обратната връзка като дар и възможност, както и саморегулацията и самооценката като умения за растеж и развитие.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- Като място, където всеки може да греши, талантите и учителите прегръщат провала като част от ученето от собствените си и грешките на другите. Като пространство, където всеки може да развие мислене за растеж, устойчивост и постоянство.

В заключение, класната стая с таланти служи като естествена арена за развитие, като осигурява подкрепяща, стимулираща среда, която отговаря на уникалните интелектуални, социални и емоционални нужди на талантливите ученици. Това е място, където талантливите ученици могат да процъфтяват, растат и да достигнат пълния си потенциал. Това е пространство, което насърчава интелектуалното, социалното и емоционалното израстване както на учениците, така и на учителите, което приема разнообразие, предизвикателство и креативност и култивира култура на учене и високи постижения.

4.1.3. Приобщаващата класна стая

Смесените класни стаи, известни също като хетерогенни или приобщаващи класни стаи, са образователни среди, където ученици с различни способности, включително даровити и не-даровити ученици, учат заедно. Този модел се основава на философията, че всеки има полза от разнообразието и че всички ученици имат право да се обучават със своите връстници. ([Unlu, V. 2017](#)) Някои от особеностите на смесените класни стаи са разнообразната учебна среда, диференциацията и приобщаващото социално-емоционално развитие.

Чрез средствата за осигуряване на разнообразна учебна среда учениците с различни способности, интереси и произход взаимодействат помежду си. Това разнообразие може да обогати учебния опит, насърчавайки толерантност, съпричастност и взаимно уважение сред учениците.

В смесените класни стаи учителите често използват диференцирани образователни методи, за да отговорят на разнообразните учебни нужди на своите ученици. По този начин, позволявайки на талантливите ученици да работят на по-високи нива в области, в които са даровити, и да работят на други нива в области, в които не са. ([USC Rossier, 2024](#))

Това включва модифициране на съдържанието, процеса, продукта и учебната среда, за да се отговори на уникалните нужди и способности на всеки ученик. За талантливите ученици това може да означава предоставяне на по-предизвикателни задачи или възможности за самостоятелно обучение.

Приобщаващите класни стаи могат да предложат социално-емоционални ползи за всички ученици. Даровитите ученици могат да се научат да оценяват различни гледни точки и да развият емпатия чрез взаимодействие с връстници, които имат различни способности. Междувременно учениците без таланти могат да се възползват от интелектуалното стимулиране, осигурено от техните талантливи връстници.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Въпреки че техните особености имат много предимства, те също представляват определени предизвикателства. Учителите трябва да бъдат квалифицирани в управлението на широк спектър от способности и да гарантират, че всички ученици са ангажирани и предизвикани. Това означава, че учителят трябва да може да преподава по талантлив и интуитивен начин. Такъв опитен учител ще помогне на ученика да използва собствения си талант и ще насочи ресурси и подобрени възможности за учене към този ученик, което ще разшири естествените му дарби по начини, които учениците дори не са осъзнавали, че съществуват. (Johnson, B., 2011) Съществува също риск уникалните нужди на талантливите ученици да бъдат пренебрегнати в опит да се отговори на мнозинството.

По принцип тези класни стаи предлагат разнообразна и приобщаваща учебна среда, която може да бъде от полза за всички ученици. Те обаче изискват внимателна подготовка, квалифицирано преподаване и адекватни ресурси, за да отговорят на нуждите на всички ученици, включително даровитите.

4.2. Преподаване и учене с таланти: техники и стратегии

„Талантливият учител е не само готов да посрещне нуждите на днешното дете, но също така е готов да предвиди надеждите и мечтите в бъдещето на всяко дете.” – Робърт Джон Мийхан.

Тази глава изследва многостранните аспекти на ролята на талантливия учител. Обсъжда методите - **защо**, техниките - **как** и стратегиите - **какво** при преподаването на талантливи хора, в тяхната взаимовръзка и допълване на ефективната педагогика при справяне с уникалните стилове на учене на даровитите и талантливи ученици.

Тя също така подчертава значението на емоционалната интелигентност при управлението на повишената чувствителност, често свързана с талантливите ученици.

Тази глава има за цел да въоръжи амбициозните талантливи учители със знанията и уменията, необходими за насочване на даровитите ученици към реализиране на пълния им потенциал, като същевременно насърчава подхранваща и стимулираща среда, която стимулира холистичния растеж. Пътуването може да е предизвикателство, но наградите от оформянето на умовете на тези изключителни ученици го правят наистина удовлетворяващо начинание.

4.2.1. Да станеш учител на даровити деца

“Докосвам се до бъдещето. Преподавам.” – Криста Маколиф.

Поемането по пътя на формирането като учител на талантливи ученици е обогатяващо пътуване, което изисква задълбочено разбиране на уникалните нужди, предизвикателства и потенциал на интелектуално напредналите ученици. Това включва ангажимент за подхранване не само на академичен блясък, но и на социално и емоционално израстване в население, отличаващо се с изключителни когнитивни способности и повишена чувствителност.

Пътуването започва с задълбочаване в концепцията за самия талант. Разбирането на таланта представлява сърцевината на цялостния процес и прави съществената разлика. Учителите трябва да се запознаят с разнообразните профили на даровити ученици, които могат да включват области като интелектуални, творчески, артистични и лидерски способности. Признаването на множеството таланти позволява на преподавателите да оценят уникалните силни страни и предизвикателства, които всеки ученик носи в класната стая.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Талантливият учител трябва да има положително и гъвкаво мислене, което да приема разнообразието и сложността на даровитите ученици. Талантливият учител трябва да може да разпознае и оцени уникалните силни страни, нужди и предизвикателства на всеки ученик и да има желание да адаптира и диференцира съответно обучението. Реалността е, че ще преподавате на даровити ученици във вашата класна стая, но те не винаги се държат добре, защото имат висок IQ. Това е често срещано погрешно схващане - че преподаването на талантливи ученици е лесно, защото всички те са добри ученици. Често е точно обратното. Тези ученици изискват повече внимание и енергия поради по-бързите си темпове на учене и по-силни емоционални нужди. Разбирането на даровитите ученици и това, което ги кара да работят, ще ви помогне да избегнете възможни проблеми с поведението и предизвикателства при управлението на класната стая. ([Haberlin, S., 2012](#))

Талантливият учител трябва също така да може да насърчи мислене за растеж в учениците, насърчавайки ги да приемат предизвикателства, да се учат от грешките и да преследват своите интереси. ([Kroeper, K., 2022](#))

Учениците, които са идентифицирани като талантливи, често изпитват дълбоки емоции, стремеж към съвършенство, дълбоки философски размисли и неравномерно развитие в различни области. Затова е изключително важно да се даде приоритет на тяхното емоционално здраве. Учителите и наставниците имат важна роля в този процес. Те трябва да насърчават чувството за съпричастност, да развиват способността да слушат внимателно и да създават сигурна и стимулираща атмосфера в класната стая. В такава среда учениците трябва да се чувстват оценени, разбрани и приети заради уникалната си същност. Програмите за социално-емоционално обучение, практиките за концентрация и персонализираните системи за подкрепа могат да помогнат за изграждането на емоционална устойчивост и самосъзнание.

Талантливите учители трябва да бъдат културно компетентни и чувствителни към различния произход, опит и идентичност на своите ученици. Разпознаването и справянето със стереотипите, насърчаването на равнопоставеност и приобщаване и проектирането на културно отзивчива учебна среда са от съществено значение за гарантиране на успеха и благополучието на всички талантливи ученици.

Обучението на талантливи ученици изисква опит и използване на разнообразен набор от педагогически методи, техники и стратегии, съобразени с техните напреднали интелектуални способности и жажда за знания. Това може да включва диференцирано обучение, обучение, базирано на запитвания, обучение, базирано на проблеми, и възможности за самостоятелно насочено изследване и изследване. Гъвкавостта и адаптивността са от ключово значение, тъй като учителите приспособяват учебните подходи към разнообразните учебни нужди и интереси на даровитите ученици.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Неразделна част от ролята на учител на талантили ученици е застъпничеството. Той/тя поема отговорността да се застъпва и насърчава признаването на таланта, подходящите образователни възможности и приемането на политики, които отговарят на нуждите на даровитите ученици. Изграждането на силна система за подкрепа, която стимулира холистичното развитие на талантили ученици, изисква сътрудничество между родители, колеги, администратори и талантили специалисти в областта на образованието.

Талантилият учител трябва да може да комуникира ефективно с различни заинтересовани страни, като ученици, родители, колеги и директори, по отношение на нуждите и постиженията на талантилите учащи.

Пътят към това да станете преподавател на талантили ученици е непрекъснат и развиващ се процес. Това изисква отдаденост на безкрайното учене, професионален напредък и поддържане в крак с най-новите проучвания, разработки и ефективни стратегии в образованието на таланти. Активното участие в различни дейности за професионално развитие може значително да допринесе за това учебно пътуване. Тези дейности могат да включват посещение на семинари и конференции, които се фокусират върху образованието на таланти, присъединяване към партньорски мрежи за споделяне на знания и подкрепа и записване в програми за напреднали степени, специализирани в образованието на даровити.

Тези преживявания не само разширяват разбирането на учителите за образованието на талантили хора, но и усъвършенстват техните преподавателски умения. Като остават ангажирани със собственото си обучение и растеж, учителите могат да гарантират, че притежават необходимите знания и умения, за да отговорят ефективно на уникалните нужди на даровитите ученици. Този ангажимент за учене през целия живот и професионално развитие е крайъгълен камък на върховите постижения в образованието на таланти.

4.2.2. Педагогически практики в обучението на таланти

Философията

Задълбочен подход, който признава уникалните нужди и потенциал на талантилите ученици, както и значението на целенасочените методи на преподаване, за насърчаване на равнопоставеност и приобщаване и интегриране на социално-емоционалното обучение, заедно с необходимостта от подходящо идентифициране на таланта, е отразено в философията на образованието на даровити хора. Основана на задълбочено разбиране на сложните интелектуални, социални и емоционални черти, които са специфични за таланта.

Учениците, които са талантили, често демонстрират високи нива на креативност, любопитство, мотивация в области на интерес и умения за критично мислене. Те учат с по-бързо темпо от обикновените ученици, също така са склонни да завършват задачите си по-бързо и жадуват за по-интелектуално предизвикателни задачи. Те също така могат да се разиграват в клас, ако са отегчени или недостатъчно стимулирани. ([Weselby, C., 2014](#)). В

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

резултат на това те може да не са напълно ангажирани или нуждите им от обучение да не бъдат посрещнати с конвенционалните методи на преподаване.

Основният принцип поддържа ангажимента за предоставяне на талантливите ученици на инструментите, възможностите и подкрепата, от която се нуждаят, за да достигнат пълния си потенциал.

Философията на образованието за таланти също така подчертава значението на насърчаването на равнопоставеност и приобщаване, като гарантира, че образователните програми за тях са достъпни за всички ученици, независимо от произхода или обстоятелствата. Тя признава разнообразието в талантливите популации и се стреми да се справи с уникалните предизвикателства и бариери, пред които могат да се изправят даровитите ученици при реализирането на своя потенциал.

Учениците, идентифицирани като даровити, независимо от областта на техния талант, заслужават да бъдат предизвикани и да достигнат своя потенциал. Даровитостта съществува във всички култури и социално-икономически нива и трябва да се култивира правилно, за да расте. ([Bright Hub Education, Retrieved February 8, 2024](#))

Даровитостта също така включва емоционални и социални аспекти, които изискват внимание и подкрепа. Социално-емоционалното учене е ключов компонент на философията на образованието на таланти, тъй като възприема холистичен подход за култивиране на емоционалното развитие на талантливи ученици.

Даровитостта се проявява в няколко области. Следователно един прост тест не може непременно да идентифицира талантлив ученик. Философията на скрининга и оценката на талантите се състои в комбиниране на различни методи за точно решение.

В контекста на философията на образованието на даровитите, сложните аспекти на таланта подчертават динамичния характер на възгледите за преподаване и методологичните концепции. Тези концепции непрекъснато се развиват, както в по-голям мащаб, така и в отговор на нуждите на отделните ученици.

Някои учители смятат, че талантливите ученици трябва да имат достъп до по-сложна курсова работа в обикновена класна стая или че трябва да бъдат насърчавани да помагат на връстниците си при изучаването на материалите на ниво клас. Други вярват в диференциацията според областта на таланта и способностите, самотивизираното учене и изключително предизвикателния материал, който надхвърля това, което обикновено се преподава в класната стая. ([Bright Hub Education, retrieved February 8, 2024](#))

Въпреки това има консенсус относно важността на използването на целенасочени методи, техники и стратегии на преподаване. Като се имат предвид изключителните когнитивни способности на талантливите ученици и разнообразните учебни профили,

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

традиционните подходи на преподаване се признават като имащи ограничения при ефективното посрещане на техните уникални учебни нужди.

По същество философията на образованието на таланти служи като насочваща рамка, която цени високи постижения, разнообразие и приобщаване в образованието на даровити ученици.

Взаимовръзката на методи, техники и стратегии

В контекста на образованието за таланти, методите, техниките и стратегиите са взаимосвързани и често се използват взаимозаменяемо. Въпреки че има логичен поток от методи към техники към стратегии, на практика тези елементи са дълбоко преплетени. Един всеобхватен подход към образованието на талантливите ще разгледа и трите, като използва подходящи методи, техники и стратегии, за да отговори на уникалните нужди на талантливите ученици.

- **Методите** са общите подходи или модели, които ръководят как се предоставя образованието на талантливите ученици. Те отговарят на „защо“ на преподаването – защо избираме определени подходи пред други. Това се основава на разбирането, че даровитите ученици имат уникални потребности от обучение, които не винаги се задоволяват от традиционните методи на преподаване. Препоръчват се няколко метода за обучение на талантливите ученици, някои от тях са ускоряване, обогатяване, диференциране.
- **Метод на ускорение** позволява на ученика възможността да премине през образователна програма на по-млада възраст или с по-бързо темпо от обичайното. Това е най-подкрепената от изследвания интервенция в образованието на даровити хора. Ускоряване за цял клас („прескачане на клас“) или ускорение по един предмет (прескачане на една година по математика, например) са само две форми на ускорение, които могат да окажат положително въздействие върху постиженията на ученика, отношението му към училище и социалното му и емоционално развитие. Акселерацията е отличен вариант, но дали е правилната интервенция за всяко талантливо дете? Отговорът е „не“. Резултатът на IQ в обхвата на даровитите не гарантира, че едно дете е добър кандидат да продължи напред. Има много фактори, които трябва да вземете предвид при вземането на това важно решение. ([Carroll Boham, K., 2020](#))
- **Обогатяване:** Този метод предоставя на талантливите ученици допълнителни възможности за учене, които разширяват или задълбочават техните знания и умения извън редовната учебна програма. Това е допълнителна образователна програма, предназначена да подобри академичния опит на учениците и да ги предизвика академично. Това не е заместител на основната учебна програма, а по-скоро допълнение към нея. Има много различни видове дейности, които

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

могат да се използват в програма за обогатяване. Някои примери включват екскурзии, гост-лектори, проекти за обучение на услуги, практически проекти и упражнения за решаване на проблеми. Образованието вече не е само да се научиш да четеш и пишеш или да събираш и изваждаш. Става дума за използване на ангажиращи дейности, които предизвикват ученика както психически, така и физически. Ученето не се осъществява само по традиционния начин на учителя като лектор и учениците като реципиенти. Учениците трябва да бъдат активно включени в своето образование и обогатяването в училище е начинът да се постигне това. ([Curacubby Team, 2022](#)).

- **Диференциацията** включва модифициране на съдържанието, процеса, продукта или учебната среда, за да се отговори на индивидуалните нужди и предпочитания на талантливите ученици. Методът се основава на разбирането, че учебната програма и обучението насърчават ученето и растежа, когато са свързани със специфичните, оценени нужди и способности на участващите ученици. Диференциацията за талантливи ученици се състои от внимателно планирани, координирани учебни преживявания, които разширяват основната учебна програма, съчетават стратегиите на учебната програма за обогатяване и ускоряване и интегрират стратегии за обучение, които ангажират учащите на подходящи нива на предизвикателство. ([National Association for Gifted Children \(NAGC\), 2014](#)) Счита се за най-малко натрапчивата намеса за талантливи ученици, тъй като осигурява в класната стая най-добрата среда за задоволяване на академичните нужди. Диференциацията е полезна не само за даровитите ученици, но и за всички ученици в класната стая.
- **Техники:** Това са специфичните начини, по които тези методи се прилагат в класната стая. Те отговарят на „как“ на преподаването – как прилагаме нашите методи на практика. Техниките могат да включват уплътняване на учебната програма, индивидуализирани програми, програми за изтегляне и други специализирани програми, независими проекти, наставничество.
- **Уплътняване на учебната програма:** Тази техника уплътнява, модифицира или рационализира редовната учебна програма, за да намали повторението на вече усвоен материал. Това включва идентифициране на областите на овладяване на учениците и предоставяне на възможности за тях да пропуснат или променят съдържание, което вече са усвоили, което позволява повече време за задълбочено изучаване на нов материал. Чрез дефиниране на целите и резултатите от конкретна единица или блок от инструкции, определяне и документиране на учениците, които вече са усвоили повечето или всички от определен набор от резултати от обучението, и предоставяне на стратегии за заместване на вече усвоения материал чрез използване на опции за обучение.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- които позволяват по-предизвикателно, интересно и продуктивно използване на времето на ученика. ([Davis, G. A., & Rimm, S. B., 2004](#))
- **Индивидуализираните програми** за даровити ученици са ключова техника в обучението на таланти. Те са един от начините, по които учебната програма може да бъде адаптирана, за да вземе предвид идентифицираните образователни потребности на талантливите ученици, осигурявайки персонализиран подход към уникалните способности и интереси на ученика. Тези програми включват разработването на планове, в които се планират цели и дейности, за да се адаптира училищната и извънкласната програма към нуждите на тези деца. Планирането на индивидуализирани програми за талантливи ученици зависи от училищното законодателство, концепцията за „даровитост“, модела на учебната програма и способността на училищната и студентската система да прилагат тези програми. ([Željeznov Seničar, M., 2016](#))
 - **Програмите за изтегляне и други специализирани програми** включват групиране на талантливи ученици за обучение или дейности за обогатяване. Това може да включва семинари в малки групи, семинари за развитие на таланти, менторски програми или програма след училище. Те трябва да включват повече от минимално време; да отразяват взаимодействието с учителите в класната стая и редовната учебна програма; те трябва да бъдат нещо повече от произволна колекция от забавни и игрови дейности или умения за обучение на процеси; и те трябва да се основават главно на диференцирани методи на обучение и материали, които отразяват както хоризонталното обогатяване, така и вертикалното ускорение. Програмите за изтегляне предоставят на талантливи ученици възможности за взаимодействие с интелектуални връстници и участие в усъвършенствани учебни преживявания, съобразени с техните уникални нужди. ([Renzulli, J. S., 1987](#))
 - **Независими проекти:** Тази техника позволява на даровитите ученици да преследват своите собствени въпроси, цели и страсти. Те включват планиране, проучване, създаване и представяне на продукт, който демонстрира тяхното обучение и разбиране. Независимите проекти могат да се правят индивидуално или в сътрудничество с колеги или ментори.
 - **Менторството** е ценна техника в образованието на таланти. Тя включва установяване на връзки между даровити ученици и експерти или професионалисти в област на интерес. Менторите могат да предоставят насоки, съвети, обратна връзка и възможности за учене и растеж. Някои начини, по които наставникът може да помогне на талантливо дете:
 - ✓ **Предоставят широчина и дълбочина:** Те могат да въведат учениците в напреднали теми, както и да разширят връзките между една област и друга.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- ✓ **Осигуряват академично или професионално кариерно ориентиране:** Менторите могат да предоставят на талантиливи ученици кариерно ориентиране.
- ✓ **Подкрепят уникални дарби и таланти:** Те позволяват на децата, които се опитват да разберат своите уникални дарби и таланти, път за споделяне на интереси, страсти, мисли и съмнения в конструктивно, подкрепящо пространство.
- ✓ **Насърчаване на личното израстване:** Едно от най-ценните преживявания, които един талантлив ученик може да има, е досегът с ментор, който е готов да сподели лични ценности, конкретен интерес, време, таланти и умения. ([Davidson Institute, 2021](#))
- **Стратегии:** Това са специфичните инструменти или действия, използвани за постигане на целите на техниките. Те отговарят на „какво“ на преподаването – какво правим в класната стая, за да подкрепим нашите ученици. Стратегиите могат да включват обучение по интереси, обучение по проекти, обучение по проблеми и социално-емоционално обучение.
 - ✓ **Обучение по интереси (IBL):** IBL е универсална, изчерпателна, лесна за изпълнение рамка за проектиране. Тя използва интересите на детето като основа за вземане на решения какво да се преподава и за колко време. Осигурява избор, глас и подкрепа за запитванията на учениците, овластявайки тяхното чувство за свобода на действие, креативност и иновации. ([Purcell, J. H., Burns, D. E., & Purcell, W. H., 2020](#))
 - ✓ **Проектно-базираното обучение (PBL)** е високоефективна стратегия в образованието на таланти, при която учениците придобиват знания и умения, като работят за продължителен период от време, за да проучат и отговорят на автентичен, ангажиращ и сложен въпрос, проблем или предизвикателство. ([PBLWorks. \(n.d.\)](#)) Талантливите ученици често процъфтяват в PBL среда, тъй като им се дава свободата да изследват темите в дълбочина и да прилагат наученото в контекста на реалния свят. Този подход също така позволява изследване извън класната стая, позволявайки на учениците да синтезират знания от различни дисциплини. ([Marzilli, A., 2018](#)) Прилагането на PBL в класна стая с таланти обаче изисква внимателно планиране и основи.
 - ✓ **Обучението, базирано на проблеми (PBL)** е мощна стратегия за преподаване в образованието на таланти, при която талантливите ученици учат за даден предмет чрез решаване на задача с отворен край. То произхожда от областта на медицината, където инструкторите смятат, че учениците ще се възползват от ситуации в реалния свят, вместо просто да научават факти. Образованието на таланти разшири тази идея,

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

насърчавайки практиците да използват PBL в своите класни стаи. ([Presently Gifted. n.d.](#)). Това включва обучение на ученици чрез улеснено решаване на проблеми, при което обучението на учениците се съсредоточава върху сложен проблем, който няма нито един правилен отговор. Учениците работят в групи за сътрудничество, за да определят какво трябва да научат, за да разрешат проблема. Те участват в самонасочено обучение (SDL) и след това прилагат новите си знания към проблема и разсъждават върху това, което са научили, и ефективността на използваните стратегии. Учителят действа, за да улесни процеса на обучение, а не да предостави знания. Целите на PBL включват подпомагане на учениците да развият 1) гъвкави знания, 2) ефективни умения за решаване на проблеми, 3) SDL умения, 4) ефективни умения за сътрудничество и 5) вътрешна мотивация. ([Hmelo-Silver, C. E., 2004](#)) Стандартните правила и резултати могат да действат като таван за талантиливи ученици, когато става въпрос за представяне на теста. Проблемите с отворен край позволяват на учениците, особено даровитите ученици, да предизвикат себе си.

- ✓ **Социално-емоционалното обучение (SEL)** е решаващ аспект на образованието за таланти. Той е насочен към уникалните емоционални нужди на даровитите ученици и им помага да управляват емоциите си и да постигат лични цели. Разпознаването на уникалните им характеристики и нужди и подпомагането им да разширят уменията си за развитие на SEL компетенции са прелюдия към подобряване на техните академични постижения, като същевременно насърчават личното им благополучие и здрави взаимоотношения. ([Smith, S., 2017](#)). За да се посрещнат академичните и социално-емоционалните нужди от учене на талантиливите ученици, следва да се осигури следното на тези ученици на всеки етап от развитието: учене, разположено в множество контексти; диференцирани образователни преживявания, включително форми на групиране; корекция в нивото, дълбочината и скоростта на учебната програма; и достъп до информация за извънучилищни програми. ([American Psychological Association, 2017](#)).

По същество методите, техниките и стратегиите, заедно с други специализирани програми, играят жизненоважна роля за задоволяване на разнообразните академични, социални и емоционални нужди на талантиливите учащи. Важно е преподавателите да вземат предвид силните страни и предпочитанията на отделните ученици, когато избират и прилагат подходящи стратегии за обучение.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

За създаването на континуум от услуги за даровити учащи се изисква внимателно планиране и интегриране на различни методи и стратегии, за да се гарантира, че учебната програма отговаря на академичните, социалните и емоционалните нужди на тези ученици. ([VanTassel-Baska, 2008](#)). Освен това ефективната педагогика за образование на таланти включва безпроблемното интегриране на диференцирано обучение, дейности за обогатяване, опции за ускоряване и програми за развитие на таланти " ([Robinson, A., Shore, B.M., & Enersen, D., 2007](#)).

Чрез признаване на взаимосвързаността и взаимното допълване на различните подходи и интегрирането на различни от тях, учителите могат да създадат динамична учебна среда, която подхранва интелектуалния растеж и цялостното развитие на талантливите ученици.

ИЗТОЧНИЦИ:

1. American Psychological Association. (2017). Social-Emotional Learning Teaching Principles for Creative, Talented and Gifted Students, <https://www.apa.org/ed/schools/teaching-learning/top-twenty/creative-talented/social-emotional>
2. Bright Hub Education (Retrieved February 8, 2024). The Philosophy of Gifted Education. (2022, January 11). <https://www.brighthubeducation.com/teaching-gifted-students/59108-philosophy-of-gifted-education/>
3. Carroll Boham, K. (2020, October 27). *Acceleration: Is it right for your child?* Gifted Development Center, <https://gifteddevelopment.org/musings/acceleration>
4. Curacubby Team. (2022, May 23). The Importance Of Enrichment In School & 2022 Best Practices. <https://www.curacubby.com/resources/enrichment-in-school/>
5. Davis, G. A., & Rimm, S. B. (2004). Education of the Gifted and Talented (5th ed.). Pearson. P.369. https://gifted.uconn.edu/schoolwide-enrichment-model/compacting_for_at_risk/
6. [Haberlin, S. \(2012\). Five reasons why all teachers should be trained in gifted education. Education World. https://www.educationworld.com/content/five-reasons-why-all-teachers-should-be-trained-gifted-education](https://www.educationworld.com/content/five-reasons-why-all-teachers-should-be-trained-gifted-education)
7. Hmelo-Silver, C. E. (2004, September). Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn? Educational Psychology Review, 16, 235–2663, <https://link.springer.com/article/10.1023/B:EDPR.0000034022.16470.f3>
8. Kroeper, K. (2022, May 20). Identifying teaching behaviors that foster growth mindset classroom cultures. American Psychological Association. <https://www.apa.org/ed/precollege/psychology-teacher-network/introductory-psychology/growth-mindset-classroom-cultures>
9. Marzilli, A. (2018, October 9). Making project based learning a gift for the gifted. PBLWorks, <https://www.pblworks.org/blog/making-project-based-learning-gift-gifted>
10. Mentoring for gifted middle and high schoolers. (2021, August 13). Davidson Institute. <https://www.davidsongifted.org/gifted-blog/mentoring-for-gifted-middle-and-high-schoolers/>
11. National Association for Gifted Children. (2014). ERIC – ED600146 - Differentiating curriculum and instruction for gifted and talented students. Position statement. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED600146.pdf>
12. PBLWorks. (n.d.). What is PBL? Retrieved February 14, 2024, from <https://www.pblworks.org/what-is-pbl>

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

13. Presently Gifted. (n.d.). Problem Based Learning, Retrieved February 14,2024, from <https://presentlygifted.weebly.com/problem-based-learning.html>
14. Purcell, J. H., Burns, D. E., & Purcell, W. H. (2020, March 26). A blueprint for interest-based learning. Educational Leadership. <https://www.ascd.org/el/articles/a-blueprint-for-interest-based-learning>
15. Renzulli, J. S. (1987). The positive side of pull-out programs. Journal for the Education of the Gifted, 10(4), 245-254. https://gifted.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/961/2021/12/The_Positive_Side_of_Pull-Out_Programs.pdf
16. Robinson, A., Shore, B.M., & Enersen, D. (2007). Best Practices in Gifted Education: An Evidence-Based Guide (1st ed.). Routledge. P.2. <https://doi.org/10.4324/9781003233244>
17. Smith, S. (2017). Responding to the Unique Social and Emotional Learning Needs of Gifted Australian Students. In Social and Emotional Learning in Australia and the Asia-Pacific (pp. 131-156). https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-10-3394-0_8
18. VanTassel-Baska, J. (2008). Alternative Assessments with Gifted and Talented Students (1st ed.). Routledge. P. 369. <https://doi.org/10.4324/9781003232988>
19. Weselby, C. (2014, October 8). How to engage gifted and talented students in the classroom. *Resilient Educator*: <https://resilienteducator.com/classroom-resources/how-to-engage-gifted-and-talented-students-in-the-classroom/>
20. Željznov Seničar, M. (2016). The challenges of planning individualized programmes for gifted students. *Research in Pedagogy*, 6(2), 138-153. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1149392.pdf>

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

4.2.3. Стратегическа педагогика за таланти: Създаване на ефективни подходи за преподаване

В сферата на образованието успехът на преподаването и ученето зависи в голяма степен от разработването и прилагането на добре планирана стратегия. Тези стратегии служат като насоки за преподавателите, предоставяйки начин за ориентиране в сложния пейзаж на интелектуалното и холистично развитие на талантливите ученици.

Професионалният подход към решаването на всеки проблем и справянето с всяка дилема е да има твърда, образована и адекватна стратегия, базирана на визията на създателя на стратегията или организацията, от която той е част. Добре изградената стратегия е жизненоважна за разработването на работни планове, които подкрепят стратегията и визията и позволяват постигането на съответните цели и интереси.

Силната стратегия, независимо от областта, е основата за справяне с предизвикателствата и разрешаване на несигурностите. Тя капсулира споделената визия и цели на стратегията, предоставяйки структурирана рамка за насочване на усилията към желаните резултати. В контекста на стратегиите за учене преподавателите използват прозрения за когнитивните процеси и личностните черти на талантливите ученици, за да разработят персонализирани подходи, които отговарят на техните специфични нужди.

По същия начин стратегиите за преподаване се извличат от разнообразен набор от най-добри практики и педагогически методи и техники. Преподавателите съчетават тези подходи, за да разработят ангажиращи и ефективни планове за уроци, които се адаптират към широк спектър от стилове и способности на учене. Независимо дали се занимават с абстрактни концепции или конкретни теми, стратегиите за преподаване осигуряват структурирана рамка за организиране на дейности в класната стая, задачи и дискусии.

Адаптирането на стратегии за посрещане на нуждите на даровитите ученици изисква задълбочено разбиране на техните индивидуални характеристики и стилове на учене. Това включва синтезиране и персонализиране на най-добри практики, за да се създаде кохерентна рамка за подхранване на таланта в училищата. Процесът на проектиране на ефективни стратегии за преподаване за образование на талантливи хора изисква интегрирането на най-добри практики, пригодени да отговарят на уникалните нужди на талантливите ученици.

Проектът GATE представлява професионален ангажимент за модернизиране на практиките на преподаване и повишаване на образователните стандарти, особено в образователни среди с таланти.

Това е съзнателно усилие да се положат основите за отлични постижения в съвременните методологии на преподаване, овластяване на преподавателите да отключат пълния потенциал на талантливите учащи се и да се насърчи култура на академични постижения и иновации.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Основните принципи

Да влезеш в класна стая, изпълнена със светли, нетърпеливи лица, да знаеш, че сред тези ученици има такива, които имат изключителна способност да схващат сложни концепции, да мислят абстрактно и имат ненаситна жажда за знания, и че тези талантливи ученици изискват уникален подход към ученето, води към предизвикателството пред учителя за дълбоко разбиране, гъвкавост и ангажираност за създаване на среда, която подкрепя тяхното интелектуално любопитство и растеж.

Основните принципи, които улесняват пътя на талантливия учител, започват със **запознаването с даровитостта**, което позволява да се изгради основата на подходящата стратегия за преподаване. И продължава с **отхвърлянето на понятието „нормално“**, чрез разбирането, че всеки ученик е уникален и че неговото учебно пътуване трябва да започне от мястото, където се намира, а не там, където конвенционалните методи на преподаване диктуват, че трябва да бъде. Това разбиране добавя по-дълбок слой към основата на стратегията за преподаване.

На следващо място, **инструментът за таксономия на Bloom** помагащ на учителите да изготвят своите уроци и дейности, които стимулират мисленето от по-висок порядък, целейки да ангажират своите талантливи ученици в задачи, които включват създаване и оценяване, като ги тласкат да разширят своите интелектуални граници. Например, дейностите могат да включват провеждане на експеримент, проектиране на игра или музикална композиция или писане на редакционна статия по тема за текущи събития.

В образованието на таланти, въпросите не са просто искания на информация; те са предизвикателства, които провокират критично и креативно мислене. **Внимателното изработване и задаване на интелектуално стимулиращи въпроси** ще предизвика любопитството, критичното мислене на талантливите ученици и ще ги насърчи да гледат на проблемите от различни гледни точки. ([Weselby, C., 2014](#))

За допълнително стимулиране на интелектуалното любопитство, **възлагането на отворени проекти за решаване на проблеми** ще изисква от учениците да измислят творчески решения. Това не само поставя под въпрос техните умения за решаване на проблеми, но също така насърчава креативността и иновациите.

За да обогатят учебния опит, на учениците трябва да се позволи **да добавят към инструкцията**. Това може да бъде под формата на презентации, проекти или дори водене на дискусия в клас. Това не само подобрява тяхното разбиране на предмета, но също така изгражда техните лидерски и комуникационни умения. Освен това **организирането на дейности за обогатяване** ще предостави възможности за по-задълбочено изследване и разбиране, позволявайки на учениците да изследват теми, които ги интересуват, със собствено темпо. **Насърчаването на развитието на умения за самонасочено учене** на всички ученици, и особено на даровитите, чрез редовни срещи, за да се помогне на учениците да

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

планират работата си и чрез предоставяне на подкрепа при трудности и оценка, поддържането на фокус върху смисленото съдържание ще помогне на учениците да станат учещи през целия живот. ([Edmentum, 2023](#)).

Технологиите играят важна роля в стратегията за преподаване на преподавателя. **Представянето на проблеми, които могат да бъдат решени с помощта на технологии**, ще предложи модерен и подходящ контекст за обучение.

Разбирайки значението на наставничеството, учителят, със съгласието на родителите или законния настойник, може да свърже своите таланти ученици с наставници, които могат да ги напътстват и вдъхновяват. Тези наставници, експерти в съответните си области, биха могли да служат като съветник, консултант и модел за подражание и биха могли да предоставят безценни прозрения и опит, които учебниците не могат да предложат. ([Weselby, C., 2014](#))

В крайна сметка, стратегическата педагогика за таланти набляга на многостранен подход, насочен към ученика, при който обучаемите са овластени да поемат контрол върху своето образование, да изследват своите интереси и да култивират умения за учене през целия живот. Възприемайки тези основни принципи, учителите могат да създадат динамична учебна среда, която дава възможност на талантиливите ученици.

Моделът „Двойни очила“

Изображение 9. „Моделът с двойни очила“

Моделът „Двойни очила“ за преподаване в класове с таланти е цялостен подход, който включва разглеждане на образователния пейзаж през три различни лещи, всяка от които се фокусира върху различен аспект от учебната среда. Този модел интегрира тези перспективи в една обща сцена, предоставяйки холистичен поглед върху процеса на преподаване и учене.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

В задната част: Тази перспектива се фокусира върху основните елементи на учебната среда. Това включва идентифициране на предизвикателствата, които могат да възникнат по време на учебния процес и разбиране на потенциалното им въздействие върху учениците и цялостните резултати от обучението. Това също така включва оценка на уменията, необходими за ефективно учене и преподаване, и определяне дали тези умения са налични в момента. Разбирането на учениците, техните характеристики и черти е от решаващо значение на този етап. Диалогичният подход се фокусира върху комуникационните стратегии, които ще бъдат използвани, докато проектираната оценка очертава как ще бъдат оценени провеждането и успехът на учебния процес.

В средата: Тази перспектива се фокусира върху съдържанието и ценностите, които ще бъдат предадени по време на учебния процес. Това включва оценка на съществуващите знания за педагогическото съдържание, учебното съдържание и образователното съдържание и идентифициране на всички пропуски, които трябва да бъдат запълнени. Това също така включва определяне на ценностите и нормите, които трябва да бъдат вградени в учебния процес, за да се създаде благоприятна учебна среда.

В предната част: Тази перспектива се фокусира върху целите и резултатите от учебния процес. Това включва идентифициране на централната цел за изучаване на предмета и очертаване на учебната програма, която ще ръководи учебния процес. Това също включва разглеждане на когнитивно-емоционалните връзки и как те ще бъдат взети предвид по време на учебния процес. Стратегиите за оценка и оценяване очертават как ще се измерва успехът на учениците и учителя. И накрая, това включва идентифициране на интересите, които са били повдигнати, и техниките, които са били използвани по време на учебния процес.

В обобщение, моделът „Двойни очила“ предоставя цялостна рамка за създаване на ефективни стратегии за преподаване за класове с таланти. Включва цялостен поглед върху учебната среда, като се вземат предвид предизвикателствата, уменията, характеристиките на учениците, диалоговият подход, стратегиите за оценка, знанията за съдържанието, ценностите, нормите, целите, учебната програма, когнитивно-емоционалните отношения и интересите и техниките. Този модел служи като ръководство за преподавателите при създаването на благоприятна учебна среда, която отговаря на уникалните нужди на даровитите ученици, насърчавайки тяхното интелектуално израстване и им помага да достигнат пълния си потенциал.

Холистично-когнитивен подход

Холистично-когнитивният подход към обучението на талантлив ученици е цялостна стратегия, която интегрира всички аспекти на ума, тялото и личността на ученика. Той има за цел да образува човека, извън основните академични среди. Този подход признава, че всеки ученик е уникален и има различни силни страни и способности, които могат да бъдат подхранвани и развивани.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Това позволява индивидуален подход към всеки ученик, като му позволява да изтъкне своите доминиращи таланти и способности, независимо дали са интелектуални, поведенчески или физически.

При този подход учителят създава холистична карта за всеки ученик. Тази карта, която може да се актуализира периодично въз основа на развитието на ученика и нарастващото познаване на ученика от страна на учителя, е съставена въз основа на наблюдения, препоръки от други хора и лични нагласи и подходи. Различните учители могат да начертаят малко по-различни карти за един и същи ученик, но тези разлики обикновено са незначителни.

Холистично-когнитивният подход към обучението на даровити ученици се състои от девет компонента:

- **Физическа и груба моторика:** Този компонент проверява дали ученикът е организиран и може да се съсредоточи върху тема или концепция или е склонен да бъде по-разпилян и нефокусиран.
- **Фина моторика:** Този компонент разглежда дали ученикът може да се свърже със специфични, понякога диктувани теми, или дали е по-иновативен и самофокусиран върху вътрешни теми. Той също така взема предвид знанията и източниците на енергия на ученика.
- **Сетивност:** Този компонент изследва дали ученикът използва физическите си сетива, за да разбере света във всичките му измерения, или е склонен да го избягва. Той също така се стреми да разбере причините за всяко избягване.
- **Самопомощ:** Този компонент оценява дали ученикът е независим в своето поведение, поведение и учене, дали може да овладее получаването на информация и дали е устойчив на провал.
- **Език:** Този компонент оценява дали ученикът говори вербално и колко добре владее езика, което му позволява да разбира по-сложни текстове.
- **Когнитивен:** Този компонент определя дали ученикът е наясно със заобикалящата го среда и дали може да обобщава от специфичното към общото.
- **Емоционален:** Този компонент разглежда способностите на ученика да остане спокоен, да се съдържа и да бъде търпелив с учителя и заобикалящата го среда. Той също така взема предвид способността на ученика да разбира, показва и споделя емоции.
- **Социален:** Този компонент оценява способността на ученика да работи в екип, да общува, да споделя и да си сътрудничи със заобикалящата го среда.
- **Духовен:** Този компонент проверява дали ученикът вижда цялата картина и дали развива набор от конструктивни ценности.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Всеки от тези компоненти повдига въпроси, по които учителят трябва да наблюдава, анализира и отговаря, за да приложи ефективно холистично-когнитивния подход.

Холистично-когнитивният подход е всеобхватна стратегия, но дали е „най-сложната“ може да зависи от различни фактори като контекста, специфичните нужди на учениците и опита на учителя. Със сигурност обаче това е един от по-нюансираните подходи поради фокуса си върху личността и интегрирането на множество аспекти на ученето. Ползите от него разчитат на положителните аспекти на по-пълното разбиране на ученика, което води до по-ефективни стратегии за преподаване.

Социално-емоционалният подход

Социалният и емоционален подход към обучението на талантиливи ученици се фокусира върху разбирането на нуждите на ученика чрез пет ключови вектора на поведение. Всеки вектор представлява различна социална и емоционална черта на ученика, допринасяйки за цялостно разбиране на индивида.

- **Самоосъзнаване:** Този вектор изследва дали ученикът осъзнава своя външен вид, поведение и как се възприема от другите. Това включва разбиране на собствените емоции, лични цели и ценности и разпознаване как това влияе върху поведението.
- **Отговорно вземане на решения:** Този вектор оценява дали ученикът взема решения, които обслужват неговите интереси и дали е наясно с тези интереси. Това включва вземане на конструктивен избор относно личното поведение и социалните взаимодействия въз основа на етични стандарти, съображения за безопасност и социални норми.
- **Самоосъзнаване:** Този вектор изследва дали ученикът осъзнава своя външен вид, поведение и как се възприема от другите. Това включва разбиране на собствените емоции, лични цели и ценности и разпознаване как това влияе на поведението.
- **Умения за взаимоотношения:** Този вектор изследва как ученикът взаимодейства с връстниците си, тяхното обкръжение (което може да е интелектуално по-ниско от тях) и източниците на авторитет. Включва способността за установяване и поддържане на здрави и възнаграждаващи взаимоотношения с различни хора и групи.
- **Социална осведоменост:** Този вектор определя дали ученикът е наясно със заобикалящата го среда и възложените му очаквания, и как отговаря на тези очаквания. Това включва възприемане на гледната точка и съпричастност към другите от различни среди и култури.
- **Самоуправление:** Този вектор оценява дали ученикът може да се справи с ежедневните задължения и отговорности и идентифицира всички

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

области, в които може да има нужда от подкрепа. Включва управление на емоциите, стреса, мотивацията и поставяне и постигане на лични и академични цели. ([Harris, A., 2021](#))

Тези пет вектора осигуряват рамка за разбиране на социалните и емоционални аспекти на даровитите ученици. Чрез картографиране на всеки ученик според тези вектори, учителите могат да получат цялостно разбиране на нуждите на ученика и съответно да приспособят своите стратегии за преподаване.

Този подход признава, че талантливите ученици често имат уникални социални и емоционални нужди. Например, не е необичайно талантливите ученици да изпитват безпокойство, перфекционизъм, трудности в отношенията с връстници и проблеми със самоидентичността. ([Harris, A., 2021](#))

Като се фокусират върху социалното и емоционалното обучение, учителите могат да помогнат на даровитите ученици да се справят с тези предизвикателства и да процъфтяват както академично, така и лично.

Практически инструменти за социално-емоционален подход.

- **Пространството за мислене:** Обособено място в класната стая, където учениците да се успокоят, да бъдат себе си и да обработят своите чувства и емоции. Учителят предоставя на учениците инструменти като раздвижващи или дихателни упражнения и след това се ангажира 1:1 с тях, след като са имали време сами.
- **Кръгове за възстановяване:** Дискусии в кръг на килима, които позволяват на учителите да проверят температурата на емоционалните състояния на учениците и позволяват на учениците да говорят по неакадемични теми в класната стая. Учителят използва подкани и дейности, за да улесни кръга и да помогне на учениците да разрешат конфликти или да обработят текущи събития.
- **Тетрадки за самоутвърждаване:** Тетрадки, които учителят дава на ученици, които се борят с тревожност и депресия. Учениците са подканени да направят списък с поне две неща всеки ден, които харесват в себе си. Учителят се свързва с тях веднъж седмично, за да ги държи отговорни и да ги покани да споделят, ако е било полезно.
- **Нагласа за растеж и перфекционизъм:** Учителят предизвиква мисленето на учениците, че интелигентността е фиксирана, а грешките са провали. Учителят насърчава учениците да виждат грешките като възможности за учене и растеж. Той/тя използва ресурси и дейности, за да помогне на учениците да преосмислят своите перспективи и да развият положителна самоефективност.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

- **Нужди на идентичността:** Учителят говори с учениците за това какво означава да бъдеш таланти и създава пространство за тях да споделят своите разочарования и страхове. Учителят създава възможности за учениците да си сътрудничат с връстници, които имат сходни когнитивни способности или интереси. Учителят също така помага на учениците да идентифицират и отпразнуват ползите от това да бъдат таланти. ([Harris, A., 2021](#))

В заключение, социалният и емоционален подход към обучението на даровити ученици е задълбочен и нюансиран подход, който се фокусира върху разпознаването и адресирането на уникалните социални и емоционални нужди на таланти ученици. Той предлага рамка за разбиране на ученика като цялостна личност и приспособяване на стратегиите за преподаване към неговите специфични нужди.

Най-добри практики – механизмите

Стратегическата педагогика за таланти включва създаване и прилагане на ефективни и ангажиращи учебни преживявания за таланти ученици. Това обаче не е лесна задача, тъй като изисква задълбочено разбиране на нуждите и интересите на даровитите ученици, както и на съдържанието и целите на учебната програма. Ето защо тази подглава изследва някои от най-добрите практики или механизмите, които могат да помогнат на таланти учители да прилагат стратегическата педагогика за таланти в своите класни стаи.

Либерални, но възискателни.

„Либерални, но възискателни“ в обучението на таланти представлява педагогическият механизъм, който акцентира върху процеса на учене пред натрупването на знания. Той се застъпва за динамична, ориентирана към ученика учебна среда, в която учителят действа като наставник, а не като лидер.

Традиционното фронтално обучение, при което учителят е единственият източник на знания, а учениците са пасивни получатели, не е фокусът. Вместо това, акцентът е върху процеса на обучение, като учителят наблюдава и улеснява този процес. Целта е да се създаде динамична учебна среда, която се развива въз основа на нуждите както на учениците, така и на учителя.

Основните цели на този механизъм са да насърчава независимото учене и отговорност, да подхранва любопитството и радостта от ученето, да развива ключови умения и способности за учене (като изследване, анализ, въпроси и академично писане) и да помага на учениците да формулират логичен и добре -обоснован мироглед по различни теми. Този подход има за цел да даде на учениците по-добро разбиране на сложността на света.

Принципите на този механизъм включват освободено преподаване, при което учителят действа като наставник, а не като ръководител, и възискателно преподаване, което

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

включва високи очаквания и насърчава самообучението. Друг ключов принцип е създаването на вътрешна култура в класа, където учителят не е единственият притежател на знанията и учениците поемат отговорност за своето обучение.

Начин на действие (Modus Operandi): Прилагането на този подход включва създаване на учебната програма и избор на предмети и материали, насърчаване на самообучението, улесняване на общи и споделени разговори, демонстриране на разбиране, организиране на пространство, време и технология и формулиране на оценки.

Ползите:

Насърчава независимото учене: Като набляга на самообучението и високите очаквания, учениците се стимулират да поемат отговорност за собственото си образование. Това насърчава независимостта и самоувереността, умения, които са ценни в ученето през целия живот.

Подхранва любопитството и радостта от ученето: Подхранва естественото любопитство на учениците и радостта от ученето. Като се фокусират върху учебния процес, а не само върху натрупването на знания, е по-вероятно учениците да развият любов към ученето, която се простира отвъд класната стая.

Развива ключови умения за учене: Подходът помага на учениците да развият ключови умения за учене като изследване, анализ, задаване на въпроси и академично писане. Тези умения са не само от съществено значение за академичния успех, но и за навигиране в сложността на света.

Насърчава добре обоснован светоглед: Като помага на учениците да формулират аргументиран и добре обоснован мироглед по различни теми, те са по-добре подготвени да разбират и да се ангажират със света около тях.

Насърчава среда за учене в сътрудничество: Създаването на вътрешна култура в класа, където учителят не е единственият притежател на знанията, насърчава среда за учене в сътрудничество. Това не само подобрява ученето, но също така помага на учениците да развият важни социални умения и умения за работа в екип.

Улеснява персонализираното обучение: Учителят, действайки като водач, може да приспособи учебния процес към уникалните нужди и способности на всеки ученик. Този персонализиран подход може да доведе до по-ефективни резултати от обучението.

Подготвя учениците за бъдещето: Чрез насърчаване на независимост, любопитство, ключови умения за учене и добре обоснован светоглед, този подход подготвя учениците за бъдещи академични занимания и кариери. Освен това им дава необходимите умения, за да учат през целия живот.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Предизвикателствата

Подготвеност на учителите: Не всички учители са подготвени или обучени да подкрепят талантиливи ученици. Прилагането на този подход изисква преминаване от традиционните методи на преподаване и може да изисква допълнително обучение и ресурси.

Време и ресурси: Този подход може да отнеме много време и ресурси. Създаването на персонализирани учебни програми, улесняването на самообучението и управлението на динамична учебна среда изискват значително време и усилия от учителите.

Ангажиране на учениците: Ангажирането на всички ученици в клас, особено когато имат различни способности и интереси, може да бъде предизвикателство.

Риск от неравенство: Съществува риск програмите за даровити хора да изострят съществуващите неравенства в образователната система. (Weselby, C., 2014) Трябва да се внимава всички ученици да имат достъп до ресурсите и подкрепата, от която се нуждаят.

Потенциал за недостатъчни постижения: Талантливите ученици често имат уникални социални и емоционални нужди и някои може да се борят с проблеми като тревожност, перфекционизъм и недостатъчни постижения. (Weselby, C., 2014) Учителите трябва да бъдат подготвени да се справят с тези проблеми.

Трудности при оценяването: Формулирането на оценки, които точно отразяват напредъка на учениците, може да бъде предизвикателство, особено когато фокусът е върху процеса на обучение, а не върху натрупването на знания.

Въпреки тези предизвикателства, много педагози смятат, че ползите от този подход надвишават трудностите, особено когато става въпрос за задоволяване на уникалните нужди на талантиливи ученици.

Знания и информация срещу умения и способности

Ключово разграничение в стратегиите и педагогиката за образование на таланти е представено от разликата между знания и информация срещу умения и способности.

Основният принцип е, че докато знанието и информацията са лесно достъпни и лесни за извличане, особено в цифровата ера, уменията и способностите трябва целенасочено да се преподават, изграждат и подхранват. Това отразява промяната в съвременното образование от фокуса върху запомнянето наизуст към развитието на критично мислене и умения за решаване на проблеми.

Пирамидата на обучение е модел, който илюстрира различната ефективност на различните методи на обучение. Това предполага, че пасивните методи на обучение (като четене или слушане на лекция) водят до по-ниски нива на задържане, докато активните методи на обучение (като преподаване на други или извършване на практическа работа)

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

водят до по-високи нива на задържане. Този модел може да ръководи създаването на стратегии за преподаване на талантиливи ученици.

В контекста на класа с таланти са подчертани няколко практики:

Обширни и широки познания: Предпочитание се дава на обширни и широки познания пред минимални познания с дълбоко навлизане в детайлите. Този подход кара учениците да правят връзки между различни области на знанието и насърчава по-цялостно разбиране на света.

Красотата на историята: Отнася се до практиката на фокусиране върху размисъла и чувствата въз основа на детайлите на дадена тема (като История), а не само върху детайлите. Този подход насърчава учениците да се ангажират по-задълбочено с материала и да развият свои собствени интерпретации и разбираня.

Подходът на гилдията: Този подход разглежда талантливия ученик като чирак, който се учи от майстора (учителя). Той набляга на практическото обучение и прилагането на знания в практически контекст.

Кръстосано обучение: Тази практика включва свързване на нови предмети с предмети, изучавани преди или такива, които се изучават с други учители в други професии, или във връзка с настоящи, бъдещи или исторически събития. Този подход насърчава интердисциплинарното обучение и помага на учениците да видят взаимосвързаността на знанието.

В заключение, механизмът „Знания и информация срещу умения и способности“ в образованието за таланти подчертава значението на развиването на умения и способности, а не само на предаване на знания и информация. Той се застъпва за по-активна и ангажирана форма на обучение, при която учениците се насърчават да мислят критично, да правят връзки между различни области на знанието и да прилагат наученото в практически контекст.

Съвместно обучение

Главната цел на съвместното обучение е да предостави значими и предизвикателни учебни преживявания, които стимулират интелектуалното любопитство на талантливите ученици. Преподавателската практика е предназначена да се справи с множеството интелигентности, присъстващи в класната стая, като признава разнообразните стилове на учене и способности на учениците. Тя също така предоставя възможности за взаимосвързана работа сред даровитите ученици, насърчавайки социалното взаимодействие и сътрудничество.

Основен принцип на практиката на преподаване: Основният подход в обучението в сътрудничество е да се насърчат учениците да работят в екип, да провеждат изследвания и да създават знания около избран предмет. Всяко задание е обмислено и подредено така, че да изисква сложна обработка на данни и знания, което представлява значително предизвикателство за учене за учениците.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Тази учебна практика е структурирана на етапи. В първия етап учениците работят по подтеми в екипи. Във втория етап учениците от първоначалните екипи се преразпределят в интеграционни екипи, които се занимават с целия обхват на предмета. Тази структура насърчава цялостното разбиране на предмета.

Процесът на подготовка включва избор на предмета, който ще формира основата на заданието, определяне на целта и целите на заданието, разделяне на заданието на подзадачи за екипите от първия етап и разделяне на учениците в екипи от втория етап въз основа на техните съвпадащи подзадания.

Преподавателската практика за съвместно учене се прилага чрез поредица от стъпки, започващи с въвеждане на предмета или темата, разделяне на класа на екипи от първия етап и стартиране на задачата. Екипите се организират и разпределят отговорностите, след което работят върху проучване и разбиране, за да изпълнят своите подзадачи, след което класът се разделя на екипи от втория етап. Всеки член на екипа носи специфични знания от своя екип по подтема, а екипите от втория етап работят за изпълнение на последния етап от задачата. Крайният продукт се комбинира и доставя от всеки екип, последван от общо разбиране и анализ на резултатите и процеса и обща оценка на предаването.

Задаване на въпроси

Стратегическата педагогика в образованието на таланти често включва използването на ефективни техники за задаване на въпроси за стимулиране на критичното мислене, по-задълбочено разбиране и насърчаване на активното учене.

Същността на ефективната комуникация и обмен на информация е в задаването на правилните въпроси. Това е особено важно в образователна среда, където целта е не само да се предадат знания, но и да се развият умения като критично мислене, решаване на проблеми и ефективна комуникация. Като задават правилните въпроси, учителите могат да насърчат учениците да мислят по-задълбочено, да изразяват мислите си и да се ангажират по-активно в учебния процес.

Отворени и затворени въпроси: Отворените и затворените въпроси служат за различни цели в комуникацията и ученето. Затворените въпроси, които обикновено предизвикват кратки, фактически отговори, могат да бъдат полезни за проверка на разбирането или събиране на конкретна информация. Въпреки това, в контекста на образованието за таланти, откритите въпроси често са по-ценни. Тези въпроси, които обикновено започват с „какво“, „защо“ или „как“, насърчават учениците да мислят по-задълбочено, да изразяват своите мисли и чувства и да споделят своите знания и прозрения. Това може да доведе до по-богати дискусии и по-смислени учебни преживявания.

Въпроси за проучване: Въпросите за проучване се използват за по-дълбоко изследване и събиране на по-подробна информация. Тези въпроси могат да помогнат за

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

изясняване на разбирането, по-задълбочено изследване на идеите и оспорване на предположения. В контекста на образованието за даровити въпросите могат да стимулират критичното мислене и да насърчат учениците да се ангажират по-задълбочено с материала. Те могат също да помогнат на учителите да оценят разбирането на учениците и да ги насочат към по-задълбочени прозрения.

Въпроси във фунията: Въпросите във фунията включват започване с общи въпроси и постепенно стесняване до по-конкретни. Тази техника може да бъде особено ефективна при насочване на учениците да се съсредоточат върху детайлите на концепция или проблем, като по този начин задълбочават разбирането си. Това е като обелване на слоевете лук – всеки въпрос разкрива нов слой информация или разбиране. Тази техника може да бъде особено полезна в предмети като математика или история, където разбирането често включва задълбочаване в сложни системи или събития.

КАК ДА ОТГОВАРЯМЕ НА РАЗЛИЧНИ ВЪПРОСИ

ВЪПРОС	ОТГОВОР
Ученикът пита за нещо, което вече е обсъдено в часа	Прехвърлете въпроса към класа и попитайте „кой може да отговори?“
Ученикът задава разясняващ въпрос за нещо, за което говорите сега	Отговорете, като намерите други думи, за да обясните същото нещо
Ученик пита нещо, което отклонява разговора в посока, която не желаете	Извинете се, че не отговаряте и отклонете разговора обратно към темата
Ученикът задава въпроси, които очевидно демонстрират съпротива	Отчетете коментара и обещавайте на ученика да отговори на въпроса му след часа
Ученикът пита нещо по темата, но не свързано с хода на урока	Ако отговорът е кратък, дайте го и продължете, ако е дълъг, обещавайте да го обсъдите след часа
Ученикът пита за нещо, което предстои да се обсъжда по-късно в хода на урока	Отговорете накратко и обещавайте, че въпросът ще получи отговор по-късно в урока

Таблица 1. Как да отговаряте на различни въпроси

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

По същество ефективното питане е мощен инструмент в образованието на таланти. Чрез използването на набор от техники за задаване на въпроси учителите могат да стимулират критичното мислене, да насърчат по-задълбочено разбиране и да насърчават активното учене. Това не само подобрява учебния опит за талантиливи ученици, но също така ги снабдява с важни умения за учене през целия живот.

Изграждане на устойчивост

Същността на „Емоционалната устойчивост“ в контекста на образованието на таланти е идеята, че значителна част от ролята на учителя е да помогне на даровитите ученици да развият емоционална и умствена устойчивост. Тази задача може да бъде плашеща поради уникалните емоционални нужди на талантиливите ученици и няма универсален подход. Въпреки това, няколко ключови послания могат да насочат учителите към насърчаване на емоционалната устойчивост сред тях:

Множество гледни точки: окуражете учениците да разберат, че тяхната гледна точка е само една от многото. Това разбиране може да им помогне да развият по-добри взаимоотношения с другите и да предизвикат съпричастност. Например, в дискусията в класната стая по спорна тема, учителите могат да подтикват талантиливите ученици да вземат предвид и да уважават гледните точки на другите. Това може да включва ролеви упражнения, при които учениците са помолени да спорят от гледна точка, различна от тяхната собствена.

Разбиране на временния характер на преживяванията: Помогнете на учениците да осъзнаят, че всяко преживяване е временно и се променя. Това разбиране за плавността на живота и натрупването на знания и опит във времето може да им помогне да видят предизвикателствата като възможности за растеж. Учителите могат да използват исторически събития или биографии на известни личности, за да илюстрират как преживяванията се развиват с течение на времето. Например, обсъждането на живота на Томас Едисън може да помогне на учениците да разберат, че провалът често е временна стъпка по пътя към успеха. Или историята на многобройните експерименти на Никола Тесла, много от които не успели според очакванията, е чудесен пример за илюстриране на концепцията за това, че преживяванията са временни и променящи се.

Приятелство и чувство за хумор: Талантиливите ученици често показват степен на сериозност, която може да ги изолира от техните връстници. Поощряването на лекомислието и хумора може да им помогне да се слоят по-лесно с обществото. Учителите могат да включат забавни дейности и игри в учебната програма. Например учителят по математика може да използва хумористични текстови задачи или пъзели, за да направи ученето по-приятно и по-малко стресиращо.

Виждане на положителното: Даровитите ученици с аналитичния си ум често се фокусират върху негативното, девиантното и грешното. Балансирането на тази тенденция с преживявания, които подчертават положителното, може да им помогне да развият по-

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

балансиран мироглед. Учителите могат да балансират упражненията за критично мислене с дейности, които се фокусират върху положителните аспекти. Например, след дебат по проблемите на околната среда, учениците могат да бъдат помолени да проучат и представят решения за възобновяема енергия.

Силата на сплотеността и принадлежността: Хората не могат да задоволят всичките си нужди сами. Нуждаем се от други и трябва да имаме връзка с тях. Талантливите ученици трябва да изучат общ език със заобикалящата ги среда, за да изпитат чувство за принадлежност. Груповите проекти могат да предоставят възможности на талантливите ученици да работят с други и да изградят чувство за общност. Учителите могат също да създадат култура в класната стая, която празнува разнообразието и приобщаването.

Силата на влиянието: Талантливите ученици имат способността и склонността да улавят „голямата картина“, което понякога може да доведе до чувство на малоценност, безсилие и отчаяние. Истории като Давид срещу Голиат, където привидно по-нисшият чрез мъдрост побеждава силния, могат да ги вдъхновят. Учителите могат да споделят истории на хора, които имат значителен принос за обществото, въпреки че са изправени пред трудности. Например, обсъждането на постиженията на Малала Юсафзай може да вдъхнови учениците да повярват в способността им да осъществят промяна.

Множество начини за съществуване в света: Талантливите ученици често виждат себе си като различни и странни за обществото, което води до интровертност. Те се нуждаят от насоки, за да се впуснат в света и да бъдат част от него, използвайки силните си страни, за да станат равноправни и влиятелни членове на своята общност. Учителите могат да запознаят учениците с различни кариерни пътища и начини на живот. Екскурзии, гост-лектори и дейности за проучване на кариерата могат да помогнат на даровитите ученици да видят многото начини, по които могат да допринесат за обществото.

Тези послания предоставят пътна карта за учителите, за да помогнат на талантливите ученици да развият емоционална устойчивост. Въпреки това е важно да запомните, че всеки такъв ученик е уникален и тези стратегии трябва да бъдат адаптирани, за да отговарят на индивидуалните му нужди. За да направят тези послания по-сравними, те трябва да бъдат подсилвани редовно и илюстрирани с примери от реалния свят.

Целта е да се помогне на талантливите ученици да се ориентират ефективно в емоционалния си пейзаж, което им позволява да разгърнат пълния си потенциал. Това е същността на изграждането на емоционална устойчивост сред даровитите деца. Това е предизвикателна задача, но такава, която може да бъде изпълнена с търпение, разбиране и правилни стратегии.

Класът като екип – психопедагогическият подход

Образованието на таланти е специализирана област, която се занимава с уникалните интелектуални и емоционални нужди на талантливите ученици. Психопедагогическият

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

подход се оказва ефективен в този контекст. Този подход набляга на интегрирането на когнитивното и социално-емоционалното учене, разглеждайки двете като неразделни и еднакво важни за холистичното развитие на даровитите ученици.

Традиционно училищата са разделили сферата на преподаване и образование, която се възприема като когнитивна, интелектуална и професионална, от социално-емоционалната среда, която често се разглежда като допълнителен аспект на образованието. Отговорността за тези две области обикновено се разпределя между учителя в класната стая и друг училищен персонал, като учител на класа, училищен съветник и училищен психолог.

Психопедагогическият подход обаче оспорва това разделение. Предполага се, че учителите в класната стая трябва да са наясно и да комбинират тези две среди при всички срещи с учениците. Тази необходимост става още по-значима, когато се работи с даровити ученици, които често имат повишена емоционална чувствителност наред с напредналите си интелектуални способности.

Психопедагогическият подход разглежда класната стая като екип, където взаимоотношенията между самите талантили ученици и между тях и учителите са неразделна част от учебния процес. Професионалната тема е взаимосвързана с емоциите на екипа към нея и начинът, по който тези емоции се справят, е решаваща част от учебния процес. Този подход включва внимателно планиране и размисъл преди, по време и след часа.

Психо-педагогическият урок интегрира както когнитивно, така и социално-емоционално обучение. Учителят е отговорен както за интелектуалното развитие, така и за емоционалното благополучие на учениците.

Преди часа, учителят взема предвид социално-емоционалните аспекти, докато планира урока. Това включва мислене за това как учениците могат да се почувстват по темата, предвиждане на реакциите им към новия материал, идентифициране на пропуски в разбирането сред учениците, отчитане на значими събития, които могат да повлияят на учебния процес, и отразяване на собствените им чувства към предмета. Учителят също така взема решение за баланса между ръководеното обучение и самообучението и дали да използва индивидуални или групови учебни дейности.

По време на часа, учителят провежда социално-емоционална дискусия по темата. Това включва признаване и обсъждане на всякакви емоции, които възникват по време на учебния процес. Учителят моделира как да се справя с тези емоции, демонстрирайки, че те са нормална част от учебния процес, а не страничен ефект, позволявайки спонтанни лични дискусии по обхванатите теми.

След часа, учителят обмисля урока, като анализира не само дали всички планирани теми са обхванати, но и колко ефективно са управлявани емоциите в класа. Учителят си

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

задава въпроса дали е доволен от резултата, собствената си способност да се справи със зададените въпроси и от емоционалната динамика.

Прегръщане на предизвикателствата, конкретен аспект.

Талантливите ученици често развиват представа за превъзходни способности за учене през ранните си години въз основа на техните успехи и обратната връзка, която получават. Въпреки това, докато напредват в средното училище, те се сблъскват с първите си истински академични предизвикателства и потенциални провали. Тези преживявания могат да доведат до обезсърчение и поведение на избягване, ако учениците нямат необходимата устойчивост. За щастие, тези неуспехи могат да послужат и като ключови моменти, които развиват зрелостта, устойчивостта и силата.

Основните цели на учебните практики по психо-педагогическия подход са да развият способностите и устойчивостта на учениците да се справят с трудности и неуспехи, да подобрят способността им да работят при несигурни условия, да насърчат мета-когнитивните умения и да създадат среда в класната стая, в която трудностите и провалът не се приравняват на липса на интелигентност. Това включва предоставяне на предизвикателни задачи, използване на съкратени или частични методи на преподаване, подчертаване на грешките, без да се обвинява индивидът, и уточняване на свързаната трудност.

Работата в несигурни условия е ключов аспект. Това включва оставяне на въпроси отворени и неразрешени, избягване на директни отговори и решения, практикуване на техники за постигане на решения, без да се разбират напълно, и моделиране на упражнения за решаване на проблеми.

Създаването на възпитателен климат в класа също е от решаващо значение. Това включва легитимиране на трудностите и липсата на разбиране, критикуване на снизходително, снобско и арогантно поведение, насърчаване на учене от грешки и развиване на умения за задаване на въпроси вместо за отговаряне.

И накрая, работата върху рефлексията и мета-когнитивните умения е неразделна част. Това включва предоставяне на задачи за самоподготовка и отразяване на процеса, а не на резултатите, споделяне на педагогически съображения за дадени задачи и насърчаване на взаимното обучение преди изпит.

В заключение, психо-педагогическият подход в образованието на талантливи набляга на интегрирането на когнитивното и социално-емоционалното обучение. Той разглежда класната стая като екип и признава ролята на учителя за улесняване както на интелектуалното, така и на емоционалното развитие. Този подход може да бъде особено полезен за даровити ученици, като им помага да се ангажират по-задълбочено с материала, да развият умения за критично мислене и да се справят с емоционалните предизвикателства, които могат да съпътстват напредналото обучение.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Учениците като личности – диалогът (или диалогът с талантиливите)

В контекста на образованието на таланти диалогът учител-ученик е съществен компонент. Това е динамичен, двупосочен комуникационен процес, който подпомага когнитивното и емоционалното развитие на талантиливите ученици.

Неговата същност е в разпознаването и третирането на даровитите ученици като личности с уникални интелектуални и емоционални потребности. Разговорът с тях, макар да обхваща подобни теми като с другите ученици, трябва да се води по различен начин. Ролята на учителя е на колега, който обменя мисли и опит, а не на фигура, която е по-силна и има повече ресурси.

Диалогът трябва да е сътрудничество между двама образовани индивиди, които се стремят заедно да постигнат нещо. Учителят и талантиливият ученик работят заедно за постигане на общи учебни цели. Разговорите относно ученето и академичните постижения трябва да надхвърлят класната стая и да се отнасят до техните последици за живота, обществото и бъдещето.

Един добър разговор в този контекст трябва да има следните характеристики:

Равенство: Не трябва да има доминация в разговора. Учителят и ученикът са равностойни партньори в учебния процес.

Изследване: Разговорът трябва да включва взаимен опит за изследване на вътрешния свят на талантиливи ученик. Това включва разбиране на техните мисли, чувства, интереси и стремежи.

Контекстуална препратка: Разговорът винаги трябва да е свързан с талантиливи клас, общество, задължения, мисли и чувства, приятели и т.н. Тези елементи служат като централна отправна точка за разговора, основавайки го на реалността на ученика.

Интелектуално стимулиране: Диалогът трябва да бъде структуриран така, че да стимулира напредналите интелектуални способности на даровитите ученици, като включва сложни, абстрактни и задълбочени дискусии, които предизвикват и разширяват мисленето на учениците.

Емоционална ангажираност: Разговорът трябва да засяга емоциите, пряко или косвено. За да се гарантира, че дискусията ще остане гражданска и продуктивна, е необходимо да се намери идеалният баланс между количество и дълбочина.

Навигация: Разговорът трябва да се движи между възможности, шансове, очаквания и желания. Това помага на ученика да изследва различни възможности и да взема информирани решения.

S.W.O.T анализ: Използването на S.W.O.T (силни страни, слаби страни, възможности, заплахи) анализ може да бъде от полза в разговора. Може да помогне на ученика да разбере

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

своите силни и слаби страни, да разпознае възможностите и да идентифицира потенциални заплахи или предизвикателства.

Изображение 10. Пример за S.W.O.T. Анализ

Смисленото общуване в обучението на таланти подчертава значението на индивидуализирания диалог учител-ученик. Взаимното уважение трябва да бъде в основата му; ученикът трябва да уважава знанията и посоката на учителя, а учителят трябва да признае напредналите способности и идеи на ученика. Като се отнасят към даровитите ученици като към равни, изследват вътрешния им свят, ангажират се с емоциите им и използват инструменти като S.W.O.T анализ, учителите могат да създадат подкрепяща и стимулираща учебна среда, в която учениците се чувстват ценени, разбрани и предизвикани.

Триъгълникът: Даровити-учители-родители.

Пътуването за подхранване на потенциала на талантливо дете не е самотно. Това е съвместно усилие, което изисква активното участие както на учители, така и на родители. Учителите, със своя професионален опит и разбиране на академичните нужди на талантливото дете, осигуряват интелектуалното стимулиране и предизвикателната учебна среда, от която се нуждаят тези ученици. От друга страна, родителите, с техните интимни познания за личността, интересите и емоционалните нужди на детето си, осигуряват необходимата емоционална подкрепа и насоки.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Триадичната връзка между учители, талантиви ученици и техните родители играе ключова роля в цялостното развитие на даровитото дете.

Изображение 11. Триъгълникът: Даровити - Учител - Родители

Това сътрудничество обаче не е лишено от предизвикателства. Талантливите деца често проявяват характеристики, които могат да бъдат поразителни както за учителите, така и за родителите. Тяното изключително любопитство, бързо мислене, повишена чувствителност и големи очаквания понякога могат да доведат до недоразумения и конфликти. Ето защо е изключително важно учителите и родителите да разбират и управляват ефективно тези уникални черти.

Освен това родителите на талантиви деца често се сблъскват със специфични предизвикателства и клопки. Те включват натиска постоянно да демонстрират даровитостта на детето си, третирането на талантивото дете като „малък възрастен“ и екстремни очаквания.

Следващото дава представа за тези проблеми и предлага стратегии за родителите, за да избегнат тези често срещани капани.

Родители – таланти на децата и предизвикателства:

Изключително любопитство: Талантливите деца са естествено любопитни и имат неутолимо желание да учат. Родителите трябва да подхранват това любопитство, като същевременно ги учат да спазват границите.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Постоянно търсене на справедливост: Талантливите деца често имат силно чувство за честност и справедливост. Родителите трябва да ги напътстват да разберат, че светът не винаги е справедлив и да им помогнат да се справят с несправедливостите.

Висок и понякога снизходителен език: Талантливите деца може да използват напреднал език за възрастта си, който понякога може да изглежда като снизходителен. Родителите трябва да ги научат да общуват уважително с другите.

Изключително бързо мислене: Талантливите деца често мислят по-бързо от своите връстници. Родителите трябва да бъдат търпеливи и да им дадат време да изразят мислите си.

Силно реагиране на стимулираща ситуация: Талантливите деца може да имат повишена чувствителност и да реагират силно на стимули. Родителите трябва да им помогнат да управляват своите реакции и емоции.

Прескачане към правилния отговор без възможност да обяснят как и защо: Талантливите деца често интуитивно знаят отговора, но може да се затрудняват да обяснят своя мисловен процес. Родителите трябва да ги насърчават да формулират мисленето си.

Огромна нужда от автономия: Талантливите деца често жадуват за независимост. Родителите трябва да им осигурят възможности да вземат решения и да поемат отговорност в подходящи граници.

Значителни пропуски в поведението и областите на функциониране: Талантливите деца могат да се отличават в някои области, докато се борят в други. Родителите трябва да предоставят подкрепа в слабите области, без да пренебрегват силните им страни.

Свързване на висока интелигентност със зрялост: Талантливите деца може да са интелектуално напреднали, но емоционално наравно с техните връстници. Родителите трябва да разберат това несъответствие и да не очакват от тях да се държат по-големи, отколкото са.

Големи очаквания, които могат да доведат до разочарование: Талантливите деца често поставят високи стандарти за себе си, което води до разочарование, когато се провалят. Родителите трябва да им помогнат да си поставят реалистични очаквания и да се справят с провала.

Родителите трябва да избягват определено поведение, което може да повлияе негативно на техните таланти деца:

Третиране на даровитите като централен житейски проект на родителя: Родителите трябва да избягват да живеят чрез своите таланти деца. Всяко дете трябва да следва своя собствен път.

Родителски натиск за демонстриране на талант: Родителите трябва да избягват да оказват ненужен натиск върху децата си постоянно да се представят на най-високо ниво. Важно е да позволите на талантливите деца да се отпуснат и просто да бъдат деца.

Третиране на талантливите като на „малък възрастен“: Въпреки напредналите си интелектуални способности, даровитите деца все още са деца и трябва да бъдат третирани като такива.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Изключителни очаквания от талантливите: Родителите трябва да избягват да поставят нереалистични очаквания за своите талантливи деца. Важно е да се радвате на техните постижения, без да губите от поглед възрастта и етапа на развитие.

Предаване на посланието, че талантливите могат да бъдат независими: Въпреки че е важно да се насърчи независимостта на даровитите деца, те все още се нуждаят от насоки и подкрепа от своите родители.

Талантливите деца - нужди и подкрепа от своите родители:

Граници и ограничения: Въпреки напредналите си способности, даровитите деца все още се нуждаят от структура и граници. Те трябва да разберат, че това, че са даровити, не ги освобождава от правилата.

Помощ при изпълнителното функциониране: Талантливите деца може да имат проблеми с организацията и планирането. Родителите могат да помогнат, като ги научат на стратегии за управление на времето и задачите си.

Реални очаквания и способност за справяне с неуспеха: Родителите трябва да поставят реалистични очаквания за своите талантливи деца и да ги учат, че е добре да се провалят. Провалът е част от ученето и растежа.

Обратна връзка, основана на инвестиция, а не само на резултат: Родителите трябва да хвалят своите талантливи деца за техните усилия и упорит труд, а не само за постиженията им. Това насърчава мислене за растеж.

Следвайки предпочитанията и интересите на талантливите: Родителите трябва да подкрепят интересите на своите даровити деца, дори и да не съвпадат с техните собствени. Това утвърждава индивидуалността и страстта на детето.

Може също да възникнат *потенциални конфликти* между учители и родители, целта е да се използват ефективни стратегии за намиране на печелившо решение. Подкрепяща и възпитаваща среда може да бъде създадена за талантливото дете от учители и родители чрез насърчаване на открита комуникация, взаимно оценяване на гледните точки и работа за постигане на обща цел.

Конфликти, които могат да възникнат:

Родители, които разчитат на училището да се справи с талантливите и да даде решения за всичко: Родителите може да очакват училището напълно да се погрижи за нуждите на тяхното талантливо дете. Подкрепата на талантливо дете обаче е съвместно усилие, което изисква участие както от родителите, така и от учителите.

Обвиняване на училището и учителите за неизлъчване на очаквания и неуспехи: Родителите може да обвиняват училището или учителите, ако тяхното талантливо дете не се

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

справя с техните очаквания. Важно е родителите да разберат, че учителите правят всичко възможно в рамките на своите ресурси и ограничения.

Печелившо решение при конфликти със семейства на талантиливи ученици може да се постигне чрез:

Идентифициране на ситуацията на семейството, сложността на нуждите и проблемите: Разбирането на уникалните обстоятелства в семейството може да помогне в намирането на решение, което отговаря на техните нужди.

Идентифициране на вашите интереси. Какво искате да постигнете?: Учителите трябва да са наясно с целите си и какво се надяват да постигнат във взаимодействието си със семейството.

Идентифициране на фактите и аргументите в подкрепа на страната на училището: Учителите трябва да събират доказателства в подкрепа на своята гледна точка и решения.

Обмисляне на възможните желания на семейството като цяло и в частност на родителите: Отчитането на желанията на семейството може да помогне за намирането на взаимноизгодно решение.

Отваряне на линии за комуникация с всички членове на семейството, овластяване на родителите: Откритата и честна комуникация е ключова за разрешаването на конфликти. Овластяването на родителите да участват във вземането на решения също може да помогне за намирането на печелившо решение.

Водене до решение с положителен резултат за всички страни, съгласувано от всички: Крайната цел трябва да бъде намирането на решение, което е от полза за всички страни и е съгласувано от всички.

Работата с родителите на талантиливи деца изисква взаимно разбиране, съпричастност и сътрудничество. Това означава разпознаване на уникалните предизвикателства и силни страни, които талантиливите деца притежават, и съвместна работа за подхранване на техния потенциал.

Разбирането е първата стъпка в този процес. И учителите, и родителите трябва да разберат, че талантиливите деца често мислят и учат по различен начин от своите връстници. Те могат да имат интензивни интереси, да задават изпитателни въпроси и да проявяват дълбоко любопитство към света около тях. Разбирането на тези черти може да помогне на възрастните да предоставят правилния вид подкрепа и насоки.

Емпатията също е от решаващо значение. Талантиливите деца понякога могат да се чувстват изолирани или неразбрани поради напредналите си интелектуални способности. Те могат да се борят със социалните взаимодействия и да изпитват затруднения във връзката с връстниците си. Възрастните трябва да съчувстват на тези предизвикателства и да осигурят емоционална подкрепа.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Сътрудничеството между родители и учители е от ключово значение за ефективната подкрепа на талантливите деца. Родителите и учителите трябва да общуват редовно и открито относно напредъка, предизвикателствата и постиженията на детето. Те трябва да работят заедно, за да разработят стратегии и интервенции, които отговарят на уникалните нужди на детето.

Освен това родителите на даровити деца имат специална роля. Те могат да помогнат на децата си да изследват своите интереси, да насърчат любопитството им и да осигурят възможности за интелектуално стимулиране извън училище. В същото време те трябва да гарантират, че децата им имат балансиран живот с време за игра, релаксация и социални взаимодействия.

Емоционалните нужди на талантливия учител.

Учителите в класове с таланти често се оказват в емоционално натоварващи ситуации. Интелектуалната интензивност на талантливите ученици понякога може да бъде непосилна, което води до чувство на неадекватност или стрес. Точно както даровитите ученици се нуждаят от постоянна емоционална подкрепа, за да процъфтяват, така и техните учители. От решаващо значение е образователната система да признае тази нужда и да осигури необходимата подкрепа.

Създаването на вътрешноучилищна група за вентилация сред учителите може да бъде полезна стратегия за справяне с тези емоционални предизвикателства. Такава група може да осигури безопасно пространство за учителите да споделят своя опит, да изразяват чувствата си и да се подкрепят взаимно. Това може да бъде особено полезно в краткосрочен план, осигурявайки незабавно емоционално облекчение и насърчавайки чувството за приятелство сред учителите.

Нещо повече, справянето с емоционалната страна на преподаването в класове с таланти трябва да бъде неразделна част от обучението на учителите. Бъдещите учители трябва да бъдат екипирани с уменията и стратегиите за ефективно управление на емоциите си, като гарантират тяхното благополучие и им позволяват да осигурят възможно най-доброто образование за своите талантливи ученици.

Училищата могат да играят значителна роля в подкрепата на учители в класове с таланти. Някои стратегии, които училищата могат да прилагат, включват:

Самопомощ: Насърчете учителите да участват в дейности за самообслужване и осигурете ресурси, за да им помогнете да управляват стреса и да поддържат емоционалното си здраве.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Подкрепа от директора: Училищните ръководители трябва да предоставят емоционална подкрепа на учителите, като признават предизвикателствата им и оценяват усилията им.

Подкрепа от връстници: Насърчавайте подкрепяща училищна култура, където учителите могат да разчитат един на друг за емоционална подкрепа.

Терапия: Осигурете достъп до професионални услуги за психично здраве за учители, които може да се нуждаят от тях.

Групова терапия: Помислете за прилагане на групови терапевтични сесии, където учителите могат да споделят своя опит и да се учат един от друг.

Нуждите на учителите могат да бъдат разбрани в контекста на йерархията на потребностите на Абрахам Маслоу (1943 г.). Според Маслоу индивидите имат пет категории потребности: физиологични, безопасност, любов и принадлежност, уважение и самоактуализация. В контекста на преподаването на класове с таланти, тези нужди могат да се тълкуват по следния начин:

Физиологични нужди: Учителите се нуждаят от удобна и здравословна работна среда, за да изпълняват задълженията си ефективно.

Нужди от безопасност: Учителите трябва да се чувстват сигурни и подкрепени в работната си среда. Това включва сигурност на работното място, справедливо отношение и подкрепяща училищна култура.

Потребности от любов и принадлежност: Учителите трябва да изпитват чувство за принадлежност и приемане в своята училищна общност. Това включва положителни взаимоотношения с колеги, ученици и родители.

Потребности от уважение: Учителите трябва да се чувстват ценени и уважавани за работата си. Това включва признание за техните усилия, възможности за професионално развитие и чувство за постижение.

Нужди от самоактуализация: Учителите се нуждаят от възможности за лично израстване и реализация. Това включва възможности да преследват своите интереси, да се занимават със смислена работа и да допринасят за своята област.

В заключение, преподаването в класове с таланти може да бъде емоционално предизвикателство, но с правилната подкрепа и стратегии учителите могат да се справят ефективно с тези предизвикателства. Като разбират и адресират емоционалните нужди на учителите, училищата могат да създадат подкрепяща среда, в която учителите да процъфтяват и да осигурят възможно най-доброто образование за своите талантиливи ученици.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Управление на времето на талантив учител

Преподаването, особено в контекста на образованието на таланти, е сложна и изискваща професия. Това изисква не само задълбочено разбиране на предмета и педагогическите стратегии, но и ефективни умения за управление на времето.

Учителите в класове с таланти често имат множество задачи, които поглъщат времето им. Те включват планиране и подготовка на уроци, създаване и оценяване на работи и изпити, общуване с ученици, родители, посетители и колеги, присъствие на срещи на персонала и участие в професионално обучение. Всяка от тези задачи е от съществено значение за ефективното функциониране на класа и академичния напредък на учениците.

Въпреки взискателния характер на тяхната работа, учителите също се нуждаят от време за себе си, семействата си и социалния си живот. Това често се нарича баланс между живота и работата. Постигането на този баланс може да бъде предизвикателство, но е от решаващо значение за благосъстоянието и ефективността на учителя.

Преди учителите да могат ефективно да управляват своите класове, те трябва да управляват себе си. Това включва организиране на техните задачи, определяне на приоритети и разпределяне на времеви интервали за различни дейности.

Задачите на учителите могат да бъдат категоризирани като проактивни и реактивни. Проактивните задачи са свързани със същността на работата, като планиране на уроци и професионално развитие. Реактивните задачи се занимават с ефективния поток на работата, като например отговаряне на имейли и справяне с неочаквани проблеми.

Задачите трябва да се приоритизират въз основа на тяхната важност и спешност. Важни задачи са тези, които са свързани със същността на работата и изискват задълбочено разглеждане. Това обикновено са проактивни задачи. Спешните задачи са тези, които трябва да бъдат решени незабавно и обикновено са реактивни задачи.

Учителите трябва да отделят дълги интервали от време за важни въпроси и задачи, които обикновено са проактивни задачи. Трябва да се отделят кратки времеви интервали за спешни и незабавни проблеми и задачи, които обикновено са реактивни задачи.

Има някои основни правила за времето, които учителите трябва да спазват:

- Всеки учител заслужава почивка. За тях е изключително важно да правят редовни почивки за почивка и възстановяване. Учителят може да настрои таймер за всеки 90 минути интензивна работа, за да си вземе 15-минутна почивка. По време на тази почивка те биха могли да участват в дейности, които им помагат да се отпуснат и възстановят, като например кратка разходка, медитация или четене на книга.
- Те не трябва да прекарват повече от една трета от почивката си за спешни въпроси. Почивките са предназначени да бъдат време за релаксация, а не

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

просто за наваксване на работата. По време на почивката учителят може да прекара първите 5 минути в разглеждане на възникнали спешни въпроси. Останалите 10 минути могат да бъдат изразходвани за релаксиращи дейности, за да са сигурни, че не просто наваксват работата.

- Те трябва да установят конкретни часове за разглеждане на важни въпроси и да съобщят тези часове на другите. Тази стратегия помага за управление на очакванията и минимизиране на прекъсванията. Учителят може да отдели първия час от работния си ден, за да планира и подготви часовете си. Те биха могли да съобщят този график на своите колеги и ученици, за да управляват очакванията и да сведат до минимум прекъсванията.
- Те също така трябва да определят конкретни часове за телефонни разговори, като например по време на обедната почивка или следучилищните часове, и да обявят тези часове на родителите и колегите си, за да гарантират, че телефонните разговори няма да нарушат времето им за преподаване или подготовка. Този подход помага за управление на комуникацията и гарантира, че телефонните обаждания не пречат на други задачи.
- Те трябва да ограничат телефонните разговори само до спешни въпроси. Проблемите, които не са спешни, могат да се решават чрез други комуникационни канали, по имейл или по време на родителски срещи. Това ще гарантира, че времето им за преподаване и подготовка няма да бъде нарушено от неспешни телефонни обаждания.
- Те трябва да се придържат към правилото за 3 минути: ако разговорът с колега или родител продължи повече от 3 минути, не се счита за спешен. учителят може учтиво да предложи продължаване на разговора по-късно или по имейл. Това би помогнало разговорите им да останат фокусирани и ефективни, позволявайки им да управляват времето си по-ефективно.

В заключение, ефективното управление на времето е от решаващо значение за учителите в класове с таланти. Чрез организиране на задачите си, определяне на приоритети и спазване на основни времеви правила, учителите могат да управляват работното си натоварване, да постигнат здравословен баланс между живота и работата и да осигурят възможно най-доброто образование за своите таланти ученици.

Моделът на картографиране и анализ на урок в обучението на таланти

В контекста на образованието на таланти и стратегическата педагогика на талантите, моделът за картографиране и анализиране на урок в клас с таланти е цялостен подход, който позволява на учителите да планират, изпълняват и оценяват ефективно уроците си.

Същността на един отлично формулиран урок се крие в приемането на най-добри практики и различни модели, които позволяват диференциране на съдържание, процес,

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

продукт и учебна среда въз основа на готовността, интереса и профила на обучение на учениците, за гъвкавост при регулиране на темпото на инструктиране, предоставяне на различни пътища за учене или предлагане на избор в заданията, за да се включат дейности, които предизвикват когнитивните умения на талантливите ученици и насърчават самонасочващото се учене чрез предоставяне на възможности на учениците да поставят свои собствени учебни цели, да избират свои собствени проекти или преследват собствените си интереси. Моделът трябва също така да включва използването на технология за подобряване на обучението, предоставяне на достъп до разширено съдържание или улесняване на комуникацията и сътрудничеството.

Ефективното картографиране на урока трябва да включва комбинация от стратегии за преподаване, като: проучвания, базирани на контекста, техники за задаване на въпроси, решаване на проблеми, базирано на проблеми учене, темпо и библиотерапия, в рамките на структурирана, многослойна рамка. Всеки слой е измерим, което позволява прецизно формулиране на целия урок и отделните му части. Тази слоеста структура може да бъде разгъната на маса, улеснявайки контрола върху провеждането на урока и позволявайки последваща оценка, която позволява визуално картографиране на напредъка на урока, идентифициране на потенциални области за подобрение и извършване на корекции като необходими по време на обучението.

СРАВНЯВАНЕ НА КРЕАТИВНОТО РЕШАВАНЕ НА ПРОБЛЕМИ,
ПРОУЧВАНЕТО И УЧЕНЕТО, БАЗИРАНО НА ПРОБЛЕМИ

ИЗМЕРЕНИЕ	КРЕАТИВНО РЕШАВАНЕ НА ПРОБЛЕМИ	ПРОУЧВАНЕ	УЧЕНЕ, БАЗИРАНО НА ПРОБЛЕМИ
ЕДИНСТВО НА ПРОБЛЕМА	Започва с дискусия, в която учащите се опитват да разберат проблема	Започва с презентация на обхващащата ситуация	Започва с представяне на проблем от реалния свят
РОЛЯ НА УЧИТЕЛЯ	Фасилитатор на групов процес	Задава въпроси	Метапознавателно наставничество
РОЛЯ НА ОБУЧАЕМИТЕ	Конструират смисъл чрез генериране на идеи	Конструират смисъл чрез въпроси, събиране на данни и анализ	Конструират смисъл чрез метапознавателно и научно проучване
ПРОУЧВАНЕ ИЛИ ПРОУЧВАНЕ НА УЧЕНЕ	Приложение на план за действие	Концептуално приложение	Приложение към реалния свят

Таблица 2. Сравнителна матрица на ключовите стратегии за преподаване.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Тази таблица предоставя сравнение на четири измерения в три ключови образователни стратегии: творческо решаване на проблеми, проучване и учене, базирано на проблеми.

Естество на проблема:

- Творческото решаване на проблеми започва с дискусия, в която обучаемите се стремят да разберат проблема.
- Проучването започва с представяне на озадачаваща ситуация.
- Обучението, базирано на проблеми, започва с представяне на проблем от реалния свят.

Роля на учителя:

- При творческото решаване на проблеми учителят действа като фасилитатор на груповия процес.
- В Проучване учителят действа като задаващ въпроси.
- При проблемно базираното обучение учителят действа като метакогнитивен треньор.

Роля на учащите:

- В творческото решаване на проблеми обучаемите изграждат смисъл чрез генериране на идеи.
- В Проучване обучаемите изграждат смисъл чрез въпроси, събиране на данни и анализ.
- При проблемно-базирано обучение обучаемите изграждат смисъл чрез метакогнитивно и научно изследване.

Приложение или трансфер на обучение:

- При творческото решаване на проблеми фокусът е върху прилагането на план към действие.
- В Проучване акцентът е върху приложението към концептуалното разбиране.
- При обучение, базирано на проблеми, приложението е насочено към сценарии от реалния свят.

Преди часа се съставя таблица, която очертава предмета и поведението преди, по време и след урока във връзка с използваните техники, разпределеното време и използваните средства за преподаване. Това дава възможност за цялостен преглед на урока и позволява всички вектори на матрицата да бъдат оценени за по-нататъшно развитие.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

ПРЕДИ ЧАС

	ТЕХНИКА	ВРЕМЕ	СРЕДСТВО	ОЦЕНКА
ПОДБОР НА ТЕМАТА				
ПРЕДИ ЧАСА				
ТО ВРЕМЕ НА ЧАС		90 мин		
САМ ЧАС				
ОЦЕНКА				

Таблица 3. Преди часа

По време на часа се съставя друга таблица, която предварително описва задачите, разделянето им, необходимата екипна работа и метода за представяне на резултатите във връзка с използваните техники, разпределеното време и използваните средства за обучение. Това осигурява пътна карта за провеждането на урока и позволява оценка на всички вектори на матрицата за по-нататъшно развитие.

ТО ВРЕМЕ НА ЧАС - 90 МИНУТИ

	ТЕХНИКА	ВРЕМЕ	СРЕДСТВО	ОЦЕНКА
ПРЕДСТАВЯНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИ				
РАЗДЕЛЯНЕ НА ЗАДАЧИТЕ				
ЕКИПНА РАБОТА				
ПРЕДСТАВЯНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ				
ОЦЕНКА				

Таблица 4. По време на часа

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

В обобщение, този модел осигурява структуриран подход към планирането, провеждането и оценяването на уроци в клас с талантили ученици. Той гарантира, че всички аспекти на урока са измерими и контролирани, като по този начин улеснява непрекъснатото усъвършенстване и развитие. Той също така гарантира, че уникалните учебни потребности на талантилите ученици са адресирани чрез използването на подходящи стратегии за преподаване.

4.3. Учебната програма за таланти

Образованието е мощен инструмент, който оформя умовете на нашите бъдещи поколения. Това е динамичен процес, който изисква внимателно планиране и текуща оценка, особено когато става дума за обучение на таланти ученици.

Учениците, които проявяват изключителен талант или потенциал в една или повече области на човешките способности, се считат за таланти. Тези ученици се нуждаят от обстановка в класната стая, която не само ще ги стимулира академично, но и ще подкрепя техните индивидуални таланти и интереси. Учебната програма играе ключова роля в създаването на тази обогатяваща среда. Това е нещо повече от документ или ръководство; това е гръбнакът на образователната програма. Той очертава учебните цели, стратегиите за преподаване и методите за оценяване. Осигурява структура, посока и чувство за цел. Добре структурираната учебна програма е ключов фактор за успех на училището и програмата, като допринася значително за успеха на учебната програма, учениците и учителите. Тази глава ще предостави изчерпателно ръководство за това как успешно да предприемете този процес.

4.3.1. Процес на разработване на учебна програма

Първата стъпка в изграждането на подходяща учебна програма е разбирането на уникалните нужди и характеристики на даровитите ученици. Те често изискват по-бързо темпо на учене, по-предизвикателен материал и възможности за задълбочено изучаване. Това може да се постигне чрез извършване на оценка на нуждите, която включва всички заинтересовани страни, включително учители, родители и самите ученици.

След като нуждите бъдат идентифицирани, следващата стъпка е да се поставят ясни, измерими цели. Тези цели трябва да съответстват както на нуждите на учениците, така и на общите цели на програмата за таланти. Те трябва да бъдат предизвикателни, но постижими, като тласкат учениците да разгърнат пълния си потенциал.

Процесът на разработване на учебната програма се състои от три основни фази: проектиране, изпълнение и фаза на оценка и преразглеждане.

Фазата на създаване включва вземане на решение относно съдържанието, стратегиите за обучение и ресурсите, които да се използват, по-нататък наричани структура, гръбнак и механизми. Тя трябва да предлага дълбочина и сложност, да стимулира творческото и критично мислене и да предоставя възможности за независимо изучаване и приложение в реалния свят.

Структурата на учебната програма се отнася до организацията и последователността на темите и уменията, които трябва да бъдат обхванати. За таланти ученици структурата на

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

учебната програма трябва да позволява ускоряване (преминаване през учебната програма с по-високо темпо), обогатяване (осигуряване на по-голяма дълбочина и сложност) и диференциация (интегриране на стратегии, които ангажират учениците с подходящи нива на предизвикателство).

Структурата на учебната програма се отнася до ключовите понятия и умения, които формират гръбнака ѝ. Те трябва да бъдат ясно определени и съобразени с резултатите от обучението за курса/програмата.

Механизмът на учебната програма се отнася до стратегиите и методите на преподаване, използвани за предоставянето ѝ. Това може да включва стратегии като обучение, базирано на проблеми, обучение, базирано на проекти, обучение, базирано на проучвания, обучение, базирано на интереси, социално-емоционално обучение и диференцирано обучение, които са особено ефективни за даровити ученици.

Фазата на изпълнение на учебната програма изисква ангажираност, тъй като учителите играят съществена роля в адаптирането на своите стратегии за преподаване, за да отговорят на нуждите на талантливите ученици. Това може да включва диференциране на инструкциите, предоставяне на дейности за обогатяване или прилагане на гъвкаво ръководство за темпото. Разнообразното и гъвкаво оценяване трябва точно да измерва ученето на даровитите ученици. Това може да включва формиращи оценки (за предоставяне на обратна връзка и насочващи указания) и обобщаващи оценки (за оценка на обучението в края на раздел или курс). Продължаващото професионално развитие на учителите ще допълни тази фаза.

И накрая, учебната програма трябва да бъде редовно **оценявана и преразглеждана** въз основа на обратна връзка от ученици, учители и родители, както и текущи изследвания в областта на образованието на таланти, за да се гарантира, че тя остава уместна и ефективна.

4.3.2. Адекватната структура

Структурата на учебната програма осигурява организирана рамка, която очертава последователността и напредъка на обучението. Той гарантира, че съдържанието е логично подредено и се основава на предишно обучение. Една добре структурирана учебна програма е достатъчно гъвкава, за да поеме разнообразните учебни нужди и темпове на талантливите ученици.

Учебната програма трябва да бъде изградена с участието на учителите в класните стаи с таланти, педагогически инструктори и други подходящи фигури, за да се гарантира, че е съобразена със специфичните нужди и способности на талантливите ученици.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Тя трябва да съчетава съдържание и стилове на преподаване, за да осигури обогатяване, задълбочаване и разширяване на знанията, за да се обърне внимание на разнообразните стилове на учене и високите когнитивни способности на даровитите ученици.

Учебната програма трябва да постигне баланс между обучението в екип и индивидуалното обучение, за да насърчи сътрудничеството и независимото мислене, като и двете са основни умения за талантиливи ученици.

Тя трябва да създаде предизвикателно учебно изживяване, което да съответства на нивото на учениците и обхвата на техните знания, да насърчава креативността, любопитството и критичното мислене, като позволява задълбочаване на знанията, сложността и свързването на различни области.

Учебната програма за талантиливи трябва да проправи пътя за активно участие на учениците. Това може да се постигне чрез включването на ученика в избора на съдържанието на неговото обучение и начина, по който то ще му бъде предадено, което го прави пълноправен партньор в педагогическия процес.

Тя трябва да отговаря на изучаваното съдържание на индивида и на класа по отношение на ускорение, обхват и начин на представяне.

Родителите трябва да бъдат включени като партньори в образователния процес в рамките на класовете с таланти чрез взаимно вземане на решения, подкрепа, актуализации и общо участие.

Учебната програма трябва да включва потенциални модели за подражание. Това може да вдъхнови и мотивира талантиливите ученици да се стремят към високи постижения.

4.3.3. Основата

Основата на учебната програма се отнася до ключовите понятия, умения и компетенции, които се очаква да усвоят учениците. Те формират ядрото на учебната програма, осигурявайки съдържание и дълбочина. За даровитите ученици те трябва да бъдат предизвикателни и стимулиращи, като ги тласкат да разширят своите граници и да достигнат пълния си потенциал.

Учебната програма не трябва да се фокусира само върху академичното съдържание, но и да интегрира емоционални и социални процеси. Това включва обучение на учениците за ценности, емпатия и социални умения. Това също означава създаване на безопасна и подкрепяща учебна среда, в която учениците се чувстват ценени и разбрани. Тя трябва да бъде създадена така, че да насърчава приемствеността от година на година, като интегрира съдържание от науката, хуманитарните науки и изкуството.

Учебната програма трябва да бъде изградена като постоянна спирала, като всяка година надгражда предходната, в сътрудничество между училищния образователен персонал

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

и педагогическия инструктор. Този подход позволява разпределението на съдържанието и уменията между различни възрастови групи и интегрирането на ново съдържание и умения, докато учениците напредват в програмата, като гарантира, че те непрекъснато са предизвикани и ангажирани, а тяхното обучение е непрекъснато и прогресивно.

Тя трябва да бъде съобразена с нуждите и интересите на талантливите ученици. Това включва идентифициране на специфичните възможности за учене, които най-добре ще обслужват тези ученици и проектиране на учебната програма, за да предостави тези възможности, за да изложи учениците на широк спектър от области, включително природни науки, хуманитарни науки и изкуство, на всяко възрастово ниво.

Трябва да има координация между класа с таланти в редовното училище и училището за таланти, което учениците посещават веднъж седмично, за да се даде възможност на учениците да получат последователно и цялостно образователно преживяване и за споделяне на ресурси и опит между двете среди.

Учебната програма трябва да бъде координирана с външни субекти и програми, като академични семинари и програми за обогатяване, за да предостави на учениците допълнителни възможности за учене и да ги изложи на по-широк набор от опит и перспективи.

Тя трябва да интегрира мултидисциплинарно и вътрешнодисциплинарно съдържание, за да отговори на любопитството на талантливите ученици. Това включва създаване на връзки между различни предметни области и задълбочено изследване на темите от различни ъгли.

В допълнение към традиционното академично съдържание, учебната програма трябва да включва и умения от 21-ви век. Те включват критично мислене, решаване на проблеми, креативност, дигитална грамотност и комуникация, заедно с елементи на реторика, логика и философия за насърчаване на мислене от по-висок порядък.

4.3.4. Механизъмът

Механизъмът на учебната програма се отнася до методите и стратегиите, използвани за предоставяне на съдържанието и улесняване на ученето. Това включва методи на преподаване, учебни дейности и техники за оценяване. Механизъмът трябва да бъде динамичен, интерактивен и насочен към ученика, като насърчава активното учене и критичното мислене.

Образованието на даровитите е специализирана област, която изисква уникален подход към преподаването и ученето. Часовете с таланти имат за цел да образуват както за академични, така и за социални постижения. Това означава не само фокусиране върху академичните постижения, но и развиване на социални умения и емоционална интелигентност на учениците.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Когнитивните характеристики на талантливите ученици често изискват адаптиране на методите на преподаване в класната стая. Това може да включва използване на диференцирано обучение, предоставяне на предизвикателни и ангажиращи учебни дейности и насърчаване на критичното и творческо мислене.

Програмата за таланти трябва да третира класа с таланти като общност с уникални емоционални и социални нужди. Това включва създаване на подкрепяща и приобщаваща учебна среда, в която учениците се чувстват ценени и разбрани. Това също така означава да научите учениците на емпатия, сътрудничество и уважение към многообразието.

Тя трябва също така да стимулира учениците да показват своите таланти в социално и обществено участие и действие. Това може да включва участие в проекти за обществени услуги, ръководене на инициативи в училището или местната общност или ангажиране в застъпническа работа. Целта е да се разширят кръговете на принадлежност и влияние на учениците, като им се помогне да станат активни и отговорни граждани.

Педагогическият персонал е длъжен да се запознае с всеки един от учениците в класа. Това включва опознаване на силните страни, интересите и потребностите от обучение на всеки ученик. Това също означава изграждане на силни взаимоотношения с учениците и създаване на учебна среда, в която учениците се чувстват забелязани и разбрани. Ако е необходимо, това трябва да включва диалог с ученика и координация с родителите му. Това може да включва редовни срещи или конференции, текуща комуникация чрез имейли или телефонни обаждания и сътрудничество по индивидуални учебни планове.

4.3.5. Пресечната точка на методите на преподаване и предметите в учебната програма за таланти.

Едно от ключовите предизвикателства при проектирането и прилагането на учебна програма за таланти е да се балансират обхватът и дълбочината на съдържанието, както и скоростта и сложността на обучението, за да се съобразят с разнообразните характеристики и предпочитания на даровитите ученици. Различни методи на преподаване могат да бъдат интегрирани и адаптирани, за да се създаде богата и ангажираща учебна програма за таланти.

Методите на преподаване трябва да бъдат съобразени с преподаваните предмети. Това гарантира, че методите на преподаване са ефективни за улесняване на изучаването на предмета. Например, по-директен, практически метод на преподаване може да бъде по-ефективен за преподаване на природни науки, докато по-базиран на дискусии метод на преподаване може да бъде по-ефективен за преподаване на хуманитарни науки. Методите на преподаване също трябва да бъдат адаптирани към стиловете на учене и предпочитанията на талантливите ученици. Това гарантира, че те могат да учат по начин, който им подхожда най-добре, като по този начин подобряват учебния си опит.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Индивидуалното независимо обучение позволява на талантливите ученици да преследват собствените си интереси и страсти и да работят със собствено темпо и ниво на предизвикателство. Това може да подобри тяхната мотивация, креативност и умения за саморегулиране. Например, учителите могат да дадат на учениците избор в техните задачи, проекти или теми на обучение, като същевременно предоставят ресурси и инструменти, които да им помогнат да планират, наблюдават и оценяват собственото си обучение.

Избор и маркиране на предизвикателни интердисциплинарни предмети със значителна важност, чрез подбор и подчертаване на теми или концепции, които са подходящи, смислени и сложни и които обхващат различни дисциплини или области на знанието. Това може да помогне на даровитите ученици да развият своето критично мислене, решаване на проблеми и интердисциплинарни умения. Например, учителите могат да проектират модули или уроци по въпроси от реалния свят, като изменение на климата, социална справедливост или изкуствен интелект, като същевременно наблюдават на връзките и приложенията на съдържанието към различни области или контексти.

Организиране на уроците и учебните единици около проблеми, предизвикателства и въпроси, изискващи от учениците креативно мислене и учене, чрез използване на подходи за учене, базирани на запитвания, проекти, отворени въпроси или базирани на проблеми, където учениците са ангажирани в изследване, разследване и решаване на автентични проблеми или въпроси. Това може да помогне на талантливите ученици да развият своето творческо мислене, изследователски умения и умения за сътрудничество. Например, учителите могат да задават отворени или основни въпроси, за да ръководят учебния процес, като същевременно предоставят на учениците възможности да представят и споделят своите открития или решения с други.

Разнообразие и гъвкавост в методите на преподаване на ежедневна база, като се използват различни стратегии и техники за обучение, за да се отговори на разнообразните нужди, предпочитания и способности на даровитите ученици. Това може да им помогне да останат ангажирани, предизвикани и подкрепени в обучението си. Например, учителите могат да използват диференциация, ускорение, обогатяване или уплътняване, за да коригират съдържанието, процеса, продукта или средата на обучението, а също и скеле, обратна връзка или партньорско обучение, за да осигурят насоки и помощ на учениците, ако е необходимо.

Изрично ангажиране в развиването и предаването на умения и стратегии за учене, метакогнитивни умения и самонасочване на обучаемия, чрез обучение на талантливи ученици как да учат ефективно и ефикасно, как да наблюдават и регулират собственото си мислене и учене и как да поемат отговорност за техните собствени учебни цели и резултати. Това може да им помогне да развият своите академични, социално-емоционални умения и умения за учене през целия живот. Например, учителите могат да разкрият на учениците стратегиите за водене на бележки, обобщаване или запаметяване. Те могат също така да

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

научат учениците как да поставят SMART цели, да отразяват напредъка си и да оценяват представянето им и да ги поощряват да търсят обратна връзка, да задават въпроси и да търсят нови предизвикателства.

Избор на методи на преподаване, които насърчават междуличностните умения във всички области на знанието, като се използват методи на преподаване, които насърчават социалното взаимодействие, комуникацията и сътрудничеството между талантили ученици и други. Това може да помогне на талантиливите ученици да развият своите междуличностни, межкултурни и лидерски умения. Например, учителите могат да използват кооперативно обучение, партньорско обучение или обучение за услуги, за да улеснят груповата работа, обратната връзка с връстниците или участието на общността, а също и ролеви игри, симулации или дебати, за да подобрят устното и писменото изразяване на учениците, слушането и уменията им за възприемане на перспектива.

Забавяне на темите - Наред със смяната на дейностите с бързи темпове, човек трябва да внимава да се задържи върху важни и тежки въпроси, като балансира темпото и дълбочината на ученето, така че талантиливите ученици да не се отегчават или претоварват от съдържанието. Това може да им помогне да развият своето любопитство, интерес и разбиране на съдържанието. Например, учителите могат да използват предварителни оценки, формиращи оценки или проучвания на интереси, за да определят предварителните знания, готовността и интересите на учениците. Те могат също да използват гъвкаво групиране, многостепенни задания или договори за обучение, за да осигурят различни нива на предизвикателство и сложност за различните ученици.

Използване на алтернативно оценяване - добавяне на елементи за оценяване, които изискват личен принос, високо ниво на мислене и предизвикателство, които измерват не само знанията и уменията на талантиливите ученици, но и тяхната креативност, оригиналност и приложение на съдържанието. Това може да им помогне да демонстрират обучението си по смислени и автентични начини. Например, учителите могат да използват портфолио, изложби или изпълнения, за да оценят продуктите или процесите на учениците, а също и рубрики, контролни списъци или самооценки, за да оценят критериите или стандартите на учениците.

Извънкласно обучение, технологии и онлайн базирано обучение, предоставящо на талантиливи ученици възможности да разширят и обогатят обучението си извън класната стая, използвайки технологии и онлайн ресурси. Това може да им помогне да получат достъп до повече информация, да изследват повече теми и да се свържат с повече хора. Например, учителите могат да използват онлайн платформи, като Khan Academy, Coursera или EdX, за да предложат на учениците онлайн курсове, уроци или лекции. Те могат също така да използват онлайн инструменти, като Google Classroom, Padlet или Flipgrid, за да улеснят онлайн сътрудничеството, комуникацията или обратната връзка, или онлайн програми, като Scratch, Code.org или Tynker, за да предложат на учениците дейности по кодиране или програмиране.

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

По същество изграждането на подходяща учебна програма за обучение на талантили ученици е сложен, но възнаграждаващ процес. Изисква задълбочено разбиране на нуждите им, ясна визия за учебните цели и ангажимент за осигуряване на обогатяваща учебна среда, като същевременно внимателно се вземат предвид различни фактори.

ИЗТОЧНИЦИ

1. American Psychological Association. (2017). Social-Emotional Learning Teaching Principles for Creative, Talented and Gifted Students, <https://www.apa.org/ed/schools/teaching-learning/top-twenty/creative-talented/social-emotional>
2. Bright Hub Education (Retrieved February 8, 2024). **The Philosophy of Gifted Education.** (2022, January 11). <https://www.brighthubeducation.com/teaching-gifted-students/59108-philosophy-of-gifted-education/>
3. Carroll Boham, K. (2020, October 27). *Acceleration: Is it right for your child?* Gifted Development Center, <https://gifteddevelopment.org/musings/acceleration>
4. Curacubby Team. (2022, May 23). The Importance Of Enrichment In School & 2022 Best Practices. <https://www.curacubby.com/resources/enrichment-in-school/>
5. Davis, G. A., & Rimm, S. B. (2004). *Education of the Gifted and Talented* (5th ed.). Pearson. P.369. https://gifted.uconn.edu/schoolwide-enrichment-model/compacting_for_at_risk/
6. Edmentum. (2023, October 23). Classroom strategies for teaching gifted students. Retrieved February 15, 2024, from <https://www.edmentum.com/articles/classroom-strategies-teaching-gifted-students/>
7. Fredricks, J. A., Alfeld, C., & Eccles, J. S. (2009). Developing and fostering passion in academic and non-academic domains. *Gifted Child Quarterly*, 54(1), 18-30. <https://doi.org/10.1177/0016986209352683>
8. **Haberlin, S. (2012). Five reasons why all teachers should be trained in gifted education. *Education World.*** <https://www.educationworld.com/content/five-reasons-why-all-teachers-should-be-trained-gifted-education>
9. Harris, A. (2021, February 16). Supporting the social and emotional needs of gifted learners in your classroom. **ReadTheory.** <https://readtheory.org/teachers-lounge/supporting-the-social-and-emotional-needs-of-gifted-learners-in-your-classroom/>
10. Hmelo-Silver, C. E. (2004, September). Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn? *Educational Psychology Review*, 16, 235–2663, <https://link.springer.com/article/10.1023/B:EDPR.0000034022.16470.f3>
11. Johnson, B. (2011, October 10). How to Support Gifted Students in Your Classroom. Helping gifted students achieve their best. Edutopia. <https://www.edutopia.org/blog/gifted-students-strategies-ben-johnson>
12. Kroeper, K. (2022, May 20). Identifying teaching behaviors that foster growth mindset classroom cultures. American Psychological Association. <https://www.apa.org/ed/precollege/psychology-teacher-network/introductory-psychology/growth-mindset-classroom-cultures>

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

13. Lamb-Milligan, J. (2019). Classroom teachers. *International Journal for Innovation Education and Research*, 7(12), 196-201. <https://doi.org/10.31686/ijer.vol7.iss12.2031>
14. Linn-Cohen, R. B. and Hertzog, N. B. (2007). Unlocking the gate to differentiation: a qualitative study of two self-contained gifted classes. *Journal for the Education of the Gifted*, 31(2), 227-259. <https://doi.org/10.4219/jeg-2007-677>
15. Marzilli, A. (2018, October 9). Making project based learning a gift for the gifted. [PBLWorks](https://www.pblworks.org/blog/making-project-based-learning-gift-gifted), <https://www.pblworks.org/blog/making-project-based-learning-gift-gifted>
16. Mentoring for gifted middle and high schoolers. (2021, August 13). Davidson Institute. <https://www.davidsongifted.org/gifted-blog/mentoring-for-gifted-middle-and-high-schoolers/>
17. National Association for Gifted Children. (2014). ERIC – ED600146 - Differentiating curriculum and instruction for gifted and talented students. Position statement. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED600146.pdf>
18. PBLWorks. (n.d.). What is PBL? Retrieved February 14, 2024, from <https://www.pblworks.org/what-is-pbl>
19. Presently Gifted. (n.d.). Problem Based Learning, Retrieved February 14, 2024, from <https://presentlygifted.weebly.com/problem-based-learning.html>
20. Purcell, J. H., Burns, D. E., & Purcell, W. H. (2020, March 26). A blueprint for interest-based learning. *Educational Leadership*. <https://www.ascd.org/el/articles/a-blueprint-for-interest-based-learning>
21. Renzulli, J. S. (1987). The positive side of pull-out programs. *Journal for the Education of the Gifted*, 10(4), 245-254. https://gifted.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/961/2021/12/The_Positive_Side_of_Pull-Out_Programs.pdf
22. Robinson, A., Shore, B.M., & Enersen, D. (2007). *Best Practices in Gifted Education: An Evidence-Based Guide* (1st ed.). Routledge. P.2. <https://doi.org/10.4324/9781003233244>
23. Smith, S. (2017). Responding to the Unique Social and Emotional Learning Needs of Gifted Australian Students. In *Social and Emotional Learning in Australia and the Asia-Pacific* (pp. 131-156). https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-10-3394-0_8
24. Unlu, V. (2017, November 15). How to create an inclusive classroom environment. *World of Better Learning*. <https://www.cambridge.org/elt/blog/2017/11/15/create-inclusive-classroom-environment/>
25. USC Rossier 2024, Teaching gifted students in full-inclusion classrooms. <https://www.rossieronline.usc.edu/blog/teaching-gifted-students-in-full-inclusion-classrooms/>
26. VanTassel-Baska, J. (2008). *Alternative Assessments with Gifted and Talented Students* (1st ed.). Routledge. P. 369. <https://doi.org/10.4324/9781003232988>

Project's Ref. No.: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

27. Weselby, C. (2014, October 8). How to engage gifted and talented students in the classroom. *Resilient Educator*: <https://resilienteducator.com/classroom-resources/how-to-engage-gifted-and-talented-students-in-the-classroom/>
28. Westberg, K. L., Archambault, F. X., Dobyms, S., & Salvin, T. J. (1993). The classroom practices observation study. *Journal for the Education of the Gifted*, 16(2), 120-146. <https://doi.org/10.1177/016235329301600204>
29. Željeznov Seničar, M. (2016). The challenges of planning individualized programmes for gifted students. *Research in Pedagogy*, 6(2), 138-153. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1149392.pdf>

**Funded by
the European Union**

МЕТОДИЧЕСКИ МАТЕРИАЛ

Програма за обучение за учители,
подпомагащи даровити
и талантили ученици (GATE)

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Националната агенция. За тях не носи отговорност нито Европейският съюз, нито Националната агенция.